

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Akvilė ŠLEFENDORFAITĖ

**AKCINĖS BENDROVĖS „ŠIAULIŲ BANKAS“ KREDITŲ KITIMO TENDENCIJOS 2001 –
2005 METAIS IR KREDITAVIMO PERSPEKTYVOS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2007

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

**AKCINĖS BENDROVĖS „ŠIAULIŲ BANKAS“ KREDITŲ KITIMO TENDENCIJOS 2001 –
2005 METAIS IR KREDITAVIMO PERSPEKTYVOS**

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (EKM – 5)

Magistro darbo autorius Akvilė Šlefendorfaitė

Vadovas doc. dr. A. Norkuvienė

Recenzentas.....

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Akvilė Šlefendorfaitė. Akcinės bendrovės „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001-2005 metais ir kreditavimo perspektyvos: ekonomikos magistrantūros studijų baigiamasis darbas/ mokslinis vadovas doc.dr. A. Norkuvienė; Šiaulių universitetas, Ekonomikos katedra. – Šiauliai, 2007. – 108 p.

SANTRAUKA

Magistro darbe yra suformuluotos komercinio banko kreditų portfelio formavimo problemos. Remiantis Lietuvos ir užsienio autorių moksline literatūra, pateikti banko kreditų portfelio valdymo metodai ir jų taikymo galimybės. Atlikta AB „Šiaulių bankas“ kreditų portfelio kitimo analizė. Pasiūlyta paskolų apimties didinimo perspektyva bei jos ekonominė nauda bankui.

Pirmoji – konceptualioji baigiamojo magistro darbo dalis skirta teoriniams klausimams nagrinėti, remiantis moksline literatūra. Analizuojama Lietuvos mokslininkų F. Jasevičienės, V. Vaškėlaičio, D. Ivaškevičiaus, G. Kancerevyčiaus, taip pat užsienio mokslininkų J. Bessis, E. I. Altman ekonominė literatūra, nagrinėjami ir analizuojami paskolų vertinimo, grupavimo ir pelningumo principai.

Antroje dalyje analizuojamos AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos. Taikant statistinius metodus atlikta paskolų portfelio apimties kitimo ir struktūros analizė. Taip pat taikant statistinius metodus nustatyta, kas labiausiai veikė visą paskolų portfelio didėjimą.

Konstruktiviojoje dalyje analizuojant AB „Šiaulių bankas“ paskolų portfelio kitimo tendencijas, pritaikius statistinius metodus atlikta prognozė 2007 – 2008 metams. Atlikus įvairių autorių nuomonių įvertinimą bei apžvelgus kreditų kitimo tendencijas AB „Šiaulių banke“ pateikiami pasiūlymai kredito portfelio apimčiai didinti.

SUMMARY

In the master's paper portfolio formation problems are formulated for commercial bank credits. Basing upon the Lithuanian and foreign scientific literature, bank credit portfolio control methods and application opportunities are given. AB Siauliu bankas credit portfolio change analysis is done. Loan volume increase perspective and its economic benefit for the bank are suggested.

The first, the conceptual part of the master's paper is dedicated to analyse theoretical questions basing upon scientific literature. Economic literature of Lithuanian scientists F.Jaseviciene,

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

V.Vaskelaitis, D.Ivaskevicius, G.Kancerevicius as well as foreign authors J.Bessis, E.I.Altman is analysed, loan assessment, grouping and profitability principles are analysed.

In the second part I analyse AB Siauliu bankas credit change trends. Applying statistical methods, loan portfolio volume change and structure analysis is performed. Also, applying statistical methods, the factors which influenced increase of the loan portfolio are established.

In the constructive part, by analysing AB Siauliu bankas loan portfolio change trends, applying statistical methods, forecast for 2007-2008 is done. After having assessed opinions of various authors and reviewed credit change trends in AB Siauliu bankas, suggestions for increase of credit portfolio volume are given.

Turinys

ĮVADAS.....	8
1. KREDITŲ PORTFELIO VALDYMO TEORINIAI PAGRINDAI.....	10
1.1. Komercinis bankas – finansų įmonė.....	10
1.2. Banko kreditų portfolio formavimo reikalavimai.....	13
1.3. Kredito gražinimo priemonių patikimumas.....	21
1.4. Kreditų portfelį įtakojanys veiksniai.....	23
1.5. Kreditų pelningumo teoriniai aspektai.....	35
2. AB „ŠIAULIŲ BANKAS“ KREDITŲ KITIMO TENDENCIJOS.....	38
2.1. Trumpa AB „Šiaulių bankas“ charakteristika.....	38
2.2. AB „Šiaulių bankas“ paskolų portfolio analizė.....	42
2.2.1. Bendros kreditų apimtys dinamika per 2001-2005 metus.....	42
2.2.2. AB „Šiaulių bankas“ paskolų struktūra ir jos kitimas.....	46
2.2.3. Paskolų apimtys ir struktūros kitimą lėmusios priežastys.....	57
2.3. Pajamos iš kreditavimo ir jų kitimas.....	59
2.4. Kreditinių išteklių šaltiniai.....	65
3. KREDITAVIMO PERSPEKTYVOS.....	69
IŠVADOS.....	78
LITERATŪRA.....	81
PRIEDAI	

Lentelių sąrašas

1. Paskolų klasifikacija
2. Probleminių paskolų atsiradimo priežastys
3. Paskolos gražinimo užtikrinimo priemonės
4. Kredito reitingo nustatymo metodika
5. Z koeficiento reikšmės apibūdinimas
6. Verslo ir individualių klientų savybės
7. Paskolų rūšys priklausomai nuo rizikos laipsnio
8. Akcinės bendrovės „Šiaulių bankas“ veiklos rodikliai
9. Banko pelningumo rodiklio įvertinimas 2001 – 2005 m.
10. AB „Šiaulių bankas“ nuosavo kapitalo pelningumo rodikliai 2001 – 2005 metais
11. AB „Šiaulių banko“ vieta lyginant su kitais bankais, pagal išduotas paskolas
12. Atidėjimų kitimo dinamika
13. Kredito rizikos įvertinimo rodikliai
14. Suteiktų trumpalaikių ir ilgalaikių paskolų apimtis ir prieaugio tempai
15. Banko suteiktų paskolų pagal riziką struktūros kitimas
16. Padidėjusios rizikos, abejotinų ir nuostolingų paskolų kitimo dinamika
17. Padidėjusios rizikos, abejotinų ir nuostolingų paskolų santykis su visomis paskolomis
18. Prekybos sektoriaus įtaka visam paskolų portfeliui
19. Koreliacijos koeficiento reikšmė
20. Palūkanų pajamų ir išlaidų kitimas per 2001-2005 metus
21. Palūkanų išlaidų kredito įstaigoms, apimties kitimo dinamika
22. AB „Šiaulių bankas“ įsiskolinimų apimties kitimas per 2001 – 2005 metus(tūkst. Lt.,%)
23. Depozitų iki pareikalavimo santykio su visais depozitais ir banko įsipareigojimais kitimas per 2001 – 2005 metus

Iliustracijų sąrašas

1. Bankų veiklos dalyviai ir jų interesų mechanizmas
2. Pagrindiniai banko tikslai
3. Kredito rizikos vertinimo modeliai
4. Paskolos rizikos įvertinimo kriterijai
5. Finansinių rodiklių lyginimas vieni su kitais
6. Rizikos ir pajamų santykis
7. Grynasis pelnas
8. Bendrosios paskolų apimties kitimo dinamika 2001 - 2005 metais
9. Bendrosios ir grynosios paskolų sumos kitimas per 2001 -2005 metus
10. AB „Šiaulių banko“ juridinių asmenų ir gyventojų paskolų kitimas
11. Trumpalaikės paskolos pagal veiklos kryptis
12. Ilgalaikės paskolos pagal ekonominės veiklos kryptį
13. Iš viso paskolų juridiniams asmenims ir asmenims neturintiems juridinio asmens teisių kitimo dinamika per 2001-2005 metus
14. AB „Šiaulių bankas“ maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui 2001- 2004 metais rodiklio dinamika
15. Kreditų portfelis pagal valiutas, mln. Lt
16. Paskolų palūkanų normos kitimas per 2001 – 2005 metus
17. Banko pajamų ir išlaidų dinamika 2001- 2005m.
18. Palūkanų pajamų ir visų pajamų apimties kitimas per 2001 – 2005 metus
19. Palūkanų pajamų ir išlaidų apimties kitimas
20. Įsipareigojimų dinamika per 2001-2005 metus
21. Suteiktų paskolų ir indėlių apimties dinamika per 2001-2005 metus
22. Paskolų ir indėlių prognozės 2007 metams (mln.lt.)

IVADAS

Lietuvos bankų atsiradimas ir vystimasis yra glaudžiai susijęs su Lietuvos nepriklausomybės atkūrimu. Tuomet pradėjo steigtis komerciniai bankai, o jų akcijas įsigijo užsienio investuotojai. Tokių bankų atėjimas į rinką paskatino greičiau ir efektyviau plėtoti smulkųjį ir vidutinį verslą.

Bankas, kaip ir kitos paslaugų įmonės, dirba klientams – pagrindiniam ir didžiausiam turtui. Banko kreditinės operacijos duoda didžiausią dalį visų banko gaunamų pajamų. Todėl pastaruoju metu vis daugiau dėmesio skiriama esamoms kreditavimo formoms ir naujų kreditavimo formų kūrimui.

Pastaraisiais metais pastebimai didėja konkurencija tarp bankinių paslaugų sferos dalyvių. Paskutiniųjų valstybinių bankų privatizavimas, naujų užsienio bankų susikūrimas, vakarietiško bankų valdymo tendencijų ryškėjimas Lietuvoje išieškė nemažą sumaištį Lietuvos bankinių paslaugų rinkoje. Iki šiol sėkmingai veikę mažesnieji bankai turi peržiūrėti savo pasirinktas veiklos strategijas ir kuo skubiau rasti savo nišas, nes būtent šių didžiųjų bankų „kovos“ metu mažieji bankai turi realias galimybes padidinti užimamas rinkos dalis ir prisivilioti kitų bankų paslaugomis nepatenkintus klientus.

Temos aktualumas ir naujumas – banko kreditavimo formų valdymo strategija turi remtis trimis pagrindiniais banko tikslais: kreditavimo formų pagrįstumas pelningumo, likvidumo ir saugumo principais. Pastaruoju metu šalies bankams sparčiai pradėjus didinti kreditų skaičių bei teikti naujų kreditavimo paslaugų, tinkamas kredito rizikos valdymas ir paskolų kokybės įvertinimas tapo dar aktualesnis. Lietuvos komercinių bankų kreditavimo veiklos vertinimo ypatumams tirti pasirinktas AB „Šiaulių bankas“. Pasirinkimą lėmė tai, kad šis bankas yra vienas tinkamiausių šiai temai analizuoti bankų, nes visą savo veiklos laikotarpį orientavosi į smulkųjį ir vidutinį verslą ir augo kartu su savo klientais. Tai nėra didžiausią rinkos dalį užimantis ir gaunantis didžiausią pelną Lietuvos komercinis bankas, todėl yra lengviau atskleisti kreditų veiklos vertinimo metodiką, tuo pačiu atskleisti silpnąsias ir stipriąsias banko kreditavimo vietas.

Darbo tema – AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos.

Darbo tikslas – atskleisti ir išanalizuoti akcinio banko „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijas per 2001 – 2005 metus, pateikti pasiūlymus kredito portfelio apimčiai didinti.

Objektas - AB „Šiaulių bankas“ kreditavimo formos, jų kaita ir perspektyvos.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Uždaviniai :

- 1) Remiantis moksline literatūra išanalizuoti kreditavimo teorinius aspektus;
- 2) Atlikti išsamią AB „Šiaulių bankas“ bendros kreditų apimties analizę;
- 3) Išanalizuoti kreditų struktūros ir apimties kitimą;
- 4) Ištirti kreditų apimties ir struktūros kitimo priežastis;
- 5) Nustatyti perspektyviausių kreditavimo formų plėtros kryptis, jas pagrįsti.

Tyrimo metodika:

- loginė ir lyginamoji literatūros analizė,
- duomenų kokybinė ir kiekybinė analizė,
- koreliacinė analizė,
- regresinė analizė,
- prognozavimas pasitelkiant trendo funkciją.

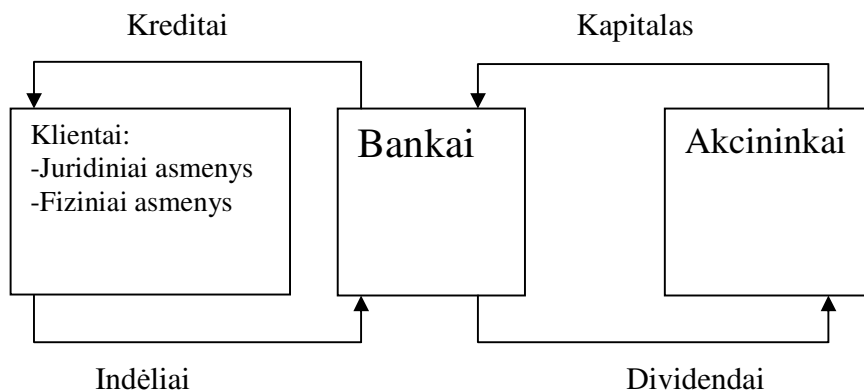
Hipotezė – AB „Šiaulių bankas“ - tai bankas turintis perspektyvą toliau vykdyti savo pagrindinį tikslą - gauti didžiausią pelną iš kreditinių operacijų.

Darbo struktūra – šį magistro darbą sudaro: įvadas, 3 skyriai (pirmajame skyriuje sužažindinama su teorine medžiaga, antame skyriuje atlikta kreditų analizė, trečiajame skyriuje pateiktos rekomendacijos), išvados, naudotos literatūros sąrašas, reziumė anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 23 lentelės, 22 paveikslai.

1. KREDITŲ PORTFELIO VALDYMO TEORINIAI PAGRINDAI

1.1. Komercinis bankas – finansų įmonė

Banko klientai yra stambios akcinės bendrovės, smulkios individualios įmonės, valstybinės įstaigos, bei fiziniai asmenys. Klientai yra tiek indėlininkai, laikantys lėšas bankuose, tiek atsiskaitomąsias sąskaitas turinčios įmonės, kurių pinigai nuolat apyvartoje. Indėlininkai suinteresuoti didesnėmis palūkanomis ir indėlių saugumu. Didesnės palūkanos yra mokamos už didesnę riziką, todėl didelės palūkanas gaunantis indėlininkas rizikuoja savo indėliu. Kita dalis banko klientų siekia pasinaudoti bankais, kad kuo mažesnėmis palūkanomis gautų iš jų kreditus. Banko akcininkai suinteresuoti už įdėtą kapitalą gauti kuo didesnius dividendus, padidinti turimų akcijų vertę. Visų banko veikloje dalyvaujančių fizinių ir juridinių asmenų interesai yra skirtingi. Tai rodo 1 pav. pateikiami duomenys.

1. pav. Bankų veiklos dalyviai ir jų interesų mechanizmas

Šaltinis: Ivaškevičius D., Sakalas A. Bankų vadyba. 1997

Pagrindinis banko veiklos tikslas: maksimalus pelnas ir didelis kapitalo rentabilumas. Efektyvios veiklos tikslui pasiekti analizuojami ir vertinami finansiniai ir nefinansiniai aplinkos veiksniai. Finansiniams aplinkos veiksniams priklauso gerų finansinių normatyvų ir rodiklių išsaugojimas ir maksimizavimas bei banko patiriamų rizikų minimizavimas. Nefinansiniams veiksniams priklauso - įvaizdis, pasitikėjimas ir savarankiškumas. Konkurencija bankininkystės sektoriuje yra aštri ir nuolat stiprėja. Įsitvirtinti ir užimti gerą poziciją rinkoje padeda klientų poreikių analizė, modernesnės technologijos diegimas, nauji produktai, išplėtota klientų aptarnavimo infrastruktūra. Ne mažiau

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

svarbu pasitikėjimas banku. Apibendrinant galima sakyti, kad kuriant banko įvaizdį svarbiausi yra banko operatyvumas, informatyvumas, mobilumas, pasiekiamumas ir kokybė.

Banko finansinė pusiausvyra glaudžiai susijusi su banko saugumu. Bankas paprastai disponuoja savo ir skolintu kapitalu. Savininkai turi ne tik kiekvienu momentu užtikrinti banko rentabilumą, bet ir garantuoti jo saugumą. Tai pagrindinis sąžiningos veiklos principas. Taigi dauguma autorių, tokių kaip Masilionis (1998), Jasienė (1998), Blank (2002), išskiria dvi finansinės pusiausvyros sudedamąsias dalis:

- Pelno siekimą, lemiantį investavimo motyvą;
- Likvidumą, išreiškiantį saugumo poreikį.

Sėkmė nemažai priklauso ir nuo ekonominės bei socialinės situacijos. Didelė infliacija, kapitalo trūkumas, didelis spekuliacijos, šešėlinės ekonomikos lygis lemia aukštą kreditų palūkanų normą ir apriboja kreditais besinaudojančių klientų ratą. Esant tokiai situacijai, praktiškai nekredituojamos ilgalaikės investicijos. Taip pat gyventojų nuskurdimas riboja galimybes taupyti ir mažina bankų finansinį pajėgumą.

Anot D. Ivaškevičiaus, A. Sakalo (1997), labai svarbu suvokti bankų vaidmenį intensyvinant ekonominius ir socialinius procesus. Bankai yra komercinės, pelno siekiančios įmonės. Bankų vaidmuo ekonomikos plėtrai yra didelis, tačiau bankas teigiamai vertinamas tik tada, kai jo duodama nauda ūkio subjektams suderinama su už teikiamas paslaugas gaunama ar numatoma gauti nauda. Šie autoriai išskiria tam tikrus bendrus veiklos principus, kuriais bankai stengiasi vadovautis atsižvelgiant į išorės bei vidaus aplinką:

Ekonomiškumas yra pagrindinis rinkos ekonominės sistemos veiklos principas. Bankuose jis pasireiškia siekimu maksimizuoti pelną, kapitalo rentabilumą.

Ekonomiškumo principas derinamas su *saugumo principu*, kuris traktuojamas tiek siaurąja prasme (saugus pinigų transportavimas, vertybių ir bendra banko apsauga, negalimumas suklastoti dokumentus ir pan.), tiek plačiąja prasme (klientų indėlių ir akcininkų kapitalo išsaugojimą, laikantis bankui nustatytų saugumo normatyvų).

Įgyvendinant bankų saugumo principą, svarbų vaidmenį vaidina nefinansiniai saugumo tikslai – *įvaizdis, savarankiškumas*. Bankų veikloje svarbus klientų pasitikėjimas. Ekonomiškumas ir saugumas realizuojamas įgyvendinus dalinius principus:

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Operatyvumas būtinas kiekvienai bankų veiklos sričiai. Darbo procesą galima spartinti labai įvairiomis priemonėmis: didinant darbo našumą ir intensyvumą, keliant darbuotojų kvalifikaciją, mechanizuojant ir automatizuojant darbo procesus.

Bankų veiklos vidinė ir išorinė kontrolė. Skiriama nuolatinė operatyvioji kontrolė (ją atlieka tiesioginiai vadovai, bet dažniausiai jos nepakanka) ir vidinė bei išorinė revizija. Vidinė revizija turi ne tik išsiaiškinti trūkumus, piktnaudžiavimus, bet ir numatyti priemones, kaip užkirsti jiems kelią.

Visuomenės ir savų darbuotojų informavimo principas. Visuomenė turi žinoti tikslią padėtį; tai savotiškai mobilizuoja ir banką, nes jis norėdamas gerai atrodyti visuomenės bei klientų akyse turi formuoti stabilaus ir patikimo banko įvaizdį.

Techninis aprūpinimas yra šiuolaikinės bankų veiklos principas. Jis leidžia patenkinti ir operatyvumo, ir saugumo reikalavimus, gerokai padidinti darbo efektyvumą, todėl neatsiejamas nuo ekonomiškumo principo.

Atskirų padalinių ir darbuotojų darbo ekonomiškumo principas yra neatsiejamas nuo jų motyvavimo, darbo rezultatų įvertinimo sistemos sukūrimo.

Autorių pateiktieji principai yra patys bendriausi, tačiau priklausomai nuo išorinės ir vidinės banko aplinkos jie vienu ar kitu lygiu yra realizuojami banke.

Finansinio tarpininkavimo metu finansiniai ištekliai yra perskirstomi ūkio subjektams. Laisvas lėšas turintys ūkio subjektai paskolina jas ar kitaip leidžia naudotis kitiems ūkio subjektams abiem pusėms priimtinais sąlygomis. Šiuolaikiniai komerciniai bankai turi įsisavinti vis naujus vaidmenis. Visų pirma jie yra finansiniai tarpininkai tarp institucijų, teikiančių finansines paslaugas (kredito unijų, draudimo bendrovių ir t.t.). Galima išskirti du tipus institucijų, kurioms tarpininkauja bankai:

-Individai ir institucijos, naudojantys deficitines lėšas, kurių einamosios išlaidos viršija pajamas, todėl jiems būtinos skolintos lėšos.

-Individai ir institucijos, naudojantys ekonomines lėšas, kurių pajamos viršija išlaidas.

Bankas tarpininkauja tarp šių dviejų grupių, pritraukdamas laisvas lėšas ir skolindamas tiems, kam jos būtinos.

B. Martinkus nurodo dvejopą bankų vaidmenį ekonomikoje. Bankas turi garantuoti indėlių saugumą tiems, kas nori taupyti. Indėlis banke yra ne kas kita, kaip mano paskola bankui, ji lygi banko skolai man. Taigi indėliai banke apibūdinami kaip banko paskolinis kapitalas. Kitas bankų uždavinys - suteikti paskolas tiems, kurie nori investuoti. Tuo reiškiasi jų gyvybiškai svarbi funkcija visoje ekonomikoje. Paskolos sudaro verslo firmoms sąlygas apmokėti einamąsias sąskaitas ir atlikti

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

įvairias finansines operacijas. Paskolos vartotojams sudaro sąlygas atskiriems gyventojams bei šeimoms naudotis prekėmis ir paslaugomis iškilus poreikiui, o apmokėti jas ateityje iš būsimo atlyginimo. Todėl bankai ekonomikoje atlieka strateginį vaidmenį, jie taip pat svarbūs banko akcininkams. Bankai, kaip ir gamybos firmos dažniausiai yra privatūs. Vienas svarbiausių jų tikslų – garantuoti pelną savo akcininkams.

1.2. Banko kreditų portfelio formavimo reikalavimai

Banko finansinis tikslas dažnai apibrėžiamas daug siauriau – pelno maksimizavimas. Nors komercinių bankų pagrindinis tikslas yra pelno gavimas, tačiau bankai negali visas lėšas skirti didelį pelną duodančioms operacijoms (teikti kreditams), nes atlikdami kreditines operacijas, tuo pačiu turi užtikrinti pritrauktų lėšų gražinimą jų savininkams, taip pat palaikyti tam tikrą likvidumo lygį.

Paskolos duoda apie 2/3 banko uždirbamo pelno. Jei bankas susiduria su finansiniais sunkumais, jų priežastis dažniausiai yra paskolos, kurių neįmanoma išieškoti priėmus klaidingus sprendimus išduoti paskolą, klaidingos kreditavimo politikos pasirinkimas ar nenumatyti atvejai ekonomikoje.

Kreditavimo operacijos – paskolų suteikimas, kaip teigia D. Ivaškevičius, yra pagrindinė komercinių bankų teikiamų paslaugų rūšis, duodanti didžiausias pajamas. Panaudodamas išteklius kreditavimui, bankas gauna pelną, o kartu patenkina klientų kredito poreikį. Svarbu, kad banko vadovybė teisingai paskirstytų „kredito portfelio“ išteklius įvairaus kreditavimo sritims ir rūšims.

Kreditų portfelis yra sudaromas iš įvairių paskolų. Pagrindinės kreditavimo sritys yra nustatomos remiantis banko pasirinkta kredito politika. Bankai nusistato kreditų teikimo prioritetus, limitus ir kreditų kainą. Nuo to priklauso, kokius klientus bankas galės kredituoti ir kokios paskolos sudarys didžiąją dalį banko kreditų portfelio.

Banko kreditų portfelio struktūrą nulemia tai, kokį rinkos segmentą aptarnauja bankas. Kiekvienas bankas turi atsižvelgti į savo rinkos segmento klientų poreikius. Banko dydis taip pat yra vienas iš esminių veiksnių formuojant banko kreditų portfelį. Ypač svarbus kapitalo dydis, kuris nulemia atitinkamas kreditų sumas, suteikiamas vienam klientui. Kreditų portfelio struktūrą lemia ir personalo kvalifikacija bei kreditavimo politika. Konkretaus banko kreditų portfelio struktūra priklauso nuo banko laukiamų pajamų. Bankas stengiasi nukreipti kreditinius išteklius į tas sritis, iš kurių tikimasi gauti didžiausias pajamas. Kreditų portfelio formavimui didelės įtakos turi praėjusių laikotarpių informacija apie išlaidas ir pajamas iš kreditinės veiklos (V. Platonova ir kt. 1998). Limitai

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

yra išskiriami pagal ūkio šakas, šalis, skolininkus, valiutą, padengimo terminus, užstato tipus. Svarbi yra maksimali kredito suma vienam skolininkui arba grupei susijusių skolininkų. Siekiant pagerinti banko likvidumo rodiklį, kreditų portfelio valdyme prioritetu yra laikomas padidintas finansavimas labiausiai patrauklių kreditinės rinkos segmentų ir sumažintas nepatrauklių. Kreditų kainos svarbą pabrėžia S. Taraila (1998). Autoriaus nuomone, kreditų kainos nustatymas - pagrindinė banko kreditų portfelio formavimo ir valdymo funkcija, kurios teisingas vykdymas užtikrina banko pajamų maksimizavimą.

Skolinamų lėšų kaina apibrėžiama kaip pagrindinė palūkanų normos dalis - t.y. vidutinė skolinamų lėšų kaina konkrečiame komerciniame banke. Jos dydį lemia oficiali palūkanų norma, tarpbankinių kreditų palūkanų normos ir palūkanų normos, mokamos už indėlius.

Pasak Ivaškevičiaus D., bankas skolindamasis pinigus viena kaina, o skolindamas juos didesne kaina, gauna maržą. Istoriskai taip susiklostė, kad bankininkai daugiau dėmesio skyrė skolinimui. Lėšų įsigijimas buvo laikomas mechanine operacija, mokant už indėlius bankų susitarimu palūkanų normą. Dabar indėlių palūkanų normos nereguliuojamos, bankai nėra nuo jų priklausomi. Jie gali pirkti lėšas atviroje rinkoje. Tačiau dažnai tokios pirktos lėšos būna brangesnės nei palūkanos, mokamos už nuolatinių banko klientų indėlius. Todėl daug dėmesio skiriama ne tik aktyvų, bet ir pasyvų, kaip vieningo proceso sudėtinių dalių, valdymui.

Pelno maržą apibūdina T. Koch ir kiti (2000). Pelno marža yra pajamos, kurias bankas gauna už kreditavimo paslaugas. Pelno maržos dydį lemia paskolos rūšis ir trukmė, kliento kreditingumas, banko ir kliento santykių trukmė, infliacijos tempai ir kt. Tai yra skirtumas tarp pasiskolintų lėšų ir skolinamų lėšų palūkanų normos. Nustatydamas kredito palūkanų normą, bankas įvertina daugybę veiksnių tam, kad neišduotų kreditų su mažesnėmis, negu pritrauktų lėšų savikaina, palūkanomis. Nustatoma tokia kredito kaina, kad bankas susigrąžintų bazinę palūkanų normą, administracines išlaidas, numatytą paskolų nuostolių rezervą ir gautų pelną, kuris yra nustatomas įvertinant minimalų pelną, kurį bankas nori gauti.

Kaip teigia G. Kancerevyčius, Lietuvoje suteikiamos kintamos palūkanų normos paskolos, kai palūkanų norma siejama su LIBOR, tačiau yra ir galimybė skolinti už fiksuotą palūkanų normą, kuri yra dažniausiai didesnė nei kintama palūkanų norma. Paskolos suma po lygiai išdalinama periodiniais mokėjimais į lygias dalis, o palūkanos kiekvieną periodą mokamos nuo paskolos likučio (t.y. su laiku mokama palūkanų norma sumažėja, kaip paskolos likutis; tai vadinama linijiniu grąžinimo metodu).

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

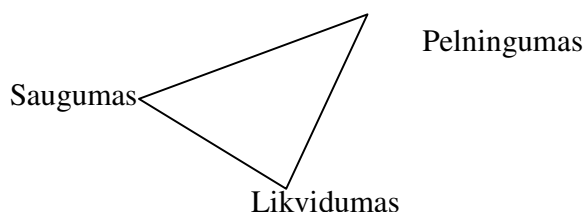
Kitas gražinimo variantas yra anuitetinis, kai palūkanos mokamos, ir paskolos gražinimas išdėstomas visam paskolos laikui, o skolininkas gražina vienodo dydžio sumą.

E. Čaplinskienė teigia, jeigu paskola yra uždaroji, galimybę anksčiau laiko gražinti paskolą riboja bauda palūkanų skirtumui padengti. Atvirosios paskolos sutartis leidžia klientui sumokėti visą arba dalį paskolos sumos bet kuriuo laiku be baudos, todėl paprastai šios paskolos turi aukštesnę palūkanų normą nei uždarnosios. Galimas variantas:

- Atviroji paskola su fiksuotomis palūkanomis;
- Atviroji paskola su kintamosiomis palūkanomis.

Paskolos laikotarpiui labai didelę įtaką daro mokesstinė bazė. Jei palūkanų norma auga, tai tuo laikotarpiu yra patogiau imti ilgalaikes paskolas, nes per ilgą laikotarpį įmonė turi galimybių sutaupyti, mokėdama mažesnius pajamų arba pelno mokesčius. Kylant palūkanų normai įmonė moka mažiau pelno mokesčio, nes palūkanų sąnaudos patenka į veiklos sąnaudas, mažindamos apmokestintą pelną. Kiti autoriai mano, kad ilgu laikotarpiu, kai paskolų palūkanų normos turi tendenciją keistis, naudojimas ilgalaikėmis paskolomis yra produktyvesnis, nei trumpalaikių paskolų pratęsinėjimas (tai brangiai kainuoja). Todėl įmonės yra linkusios ilginti paskolos laikotarpius tais momentais, kai palūkanų normos turi tendenciją augti.

Bankas, turintis konkrečią kreditų teikimo politiką, praktiką ir procedūras, privalo visą laiką valdyti kreditų portfelį. Bankas turi rūpintis, kad kreditavimo funkcijos būtų objektyvios ir grindžiamos saugiais principais. F. Jasevičienė ir kt. (2000) teigia, kad „kreditų teikimas turi būti grindžiamas gerai parengtais įforminimo principais, kuriuos banko valdyba patvirtina ir pateikia kreditavimo padalinio specialistams“. Kreditų išdavimo principai formuoja banko kreditavimo politiką. Ši politika schematiškai gali būti pavaizduota trikampiu, kadangi pinigai yra naudojami siekiant trijų tikslų, kurie negali būti pasiekti vienu metu (2 paveikslas):

2 pav. Pagrindiniai banko tikslai

Šaltinis: Taraila S. Kreditavimas: teorija ir praktika. 2001

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

S. Taraila (2001), teigia, jog siekdamas trijų pagrindinių tikslų, bankas turi priimti prieštarigus sprendimus norėdamas pasiekti aukštą pelningumą. Bankas privalo maksimizuoti ilgalaikių paskolų kiekį (aukštesnės palūkanos), norėdamas palaikyti reikiamą likvidumą, bankas privalo optimizuoti/maksimizuoti trumpalaikių paskolų kiekį. Norėdamas užtikrinti saugumą, bankas privalo būti selektyvus, rinkdamasis klientus.“

Siekdami suderinti pagrindinius banko tikslus – likvidumą, saugumą ir pelningumą bankai skirtingai siekia šių tikslų, suteikdami pirmenybę vienam iš jų. Nuo pasirinkimo priklauso bankų kreditų portfelio valdymo ir viso banko rezultatai. Kadangi paskolos sudaro didžiausią bankų aktyvų dalį, todėl jų valdymas ir formavimas turi didelę įtaką bankų likvidumui - kuo didesnė rizikingų paskolų dalis bankų paskolų portfelyje, tuo mažesnis jo likvidumas, ir atvirkščiai.

Veiklos tikslų suderinimas kreditinėje veikloje ir yra banko kreditų portfelio valdymo esmė. Tai efektyvus kreditinių išteklių panaudojimas, siekiant maksimalios naudos bankui ir minimalių sąnaudų (didžiausio ekonominio efekto), o tuo pačiu pritraukiant klientus, jiems sudarant kiek įmanoma palankias sąlygas veiklos vystymui.

Pasak Jasevičienės, Minotienės, Stankevičienės (2000), rizikų valdymą banke tikslinga organizuoti vadovaujantis Bazelio bankų priežiūros komiteto pagrindiniais efektyvios bankų priežiūros principais. Pagal šiuos principus banke kylančios rizikos turi būti pripažintos, prižiūrimos ir kontroliuojamos. Turėdami tokį tikslą banko valdymo organai turi pasirūpinti, kad būtų vykdomi riziką ribojantys normatyvai, įskaitant kapitalo pakankamumo, likvidumo, maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui, didelių paskolų, užsienio valiutų pozicijų reikalavimus, taip pat ir tai, kad būtų sudaryti atidėjimai "neveiksniam" turtui, laikomasi vidaus kontrolės ir kt.

Tikslai, kurių siekia komercinis bankas: maksimalus pelnas, minimali rizika, klientų ir teikiamų paslaugų skaičiaus padidinimas. Užsibrėžtiems tikslams kreditavimo srityje pasiekti būtina kreditinė politika. Vieningos kreditavimo kultūros vystymas, vieningų kreditinių instrukcijų įdiegimas ir požiūris į rizikos valdymą, maksimalaus leistino rizikos lygio nustatymas - tai oficialiai patvirtintos kreditinės politikos elementai.

Aktyvų ir pasyvų valdymas pagrįstas kaupimo principu prognozuojant banko portfelio pasikeitimus. Vertinamos tik grynosios palūkanų pajamos, tačiau neatsižvelgiama į portfelio rinkos vertės pokytį. Todėl prognozės yra gana netikslios. Šią problemą išsprendžia rizikos vertės metodas. *Rizikos vertės (angl. Value at Risk, sutrumpintai VaR) metodas* - tai statistinis metodas pagal pasirinktą pasikliautinumo intervalą (tikimybę) įvertintas banko prekybinio portfelio galimas

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

maksimalus nuostolis dėl nepalankaus rinkos kainų - užsienio valiutos kurso, palūkanų normos - pasikeitimo. Šiuo metodu galima nustatyti bendrą nuostolių vertę, kuriuos bankas gali patirti turėdamas tam tikrą konkrečių rinkos pozicijų. Bazelio bankų priežiūros komitetas nustatė 99 proc. pasikliautinumo intervalą ir laikotarpį t lygų 10 dienų, bei ne mažiau kaip 250 darbo dienų istorinių duomenų.

Įgyvendinant indėlių formavimo politiką bankams verta naudotis skaičiavimais, kurie leistų nustatyti vidutinį indėlių saugojimo terminą (vidutinis indėlių likutis / indėlių išmokėjimo dienos apyvartos ir skaičiavimo periodu esamo dienų skaičiaus sandauga). Šis rodiklis parodo indėlių stabilumo lygį, kas turi reikšmės banko likvidumui.

Aktyvų valdymas svarbi komercinių bankų valdymo kryptis. Šiuo valdymu įgyvendinama atitinkamam periodui numatyta bankų politika, tikslingai keičiant aktyvus, remiantis besiformuojančios institucijos sisteminė analize. Valdant aktyvus, keliamas toks uždavinys:

užtikrinti pelningą komercinių bankų veiklą ir išlaikyti jų balansų likvidumą. Todėl bankai turi suklasifikuoti visus aktyvus pagal lėšų įdėjimo terminus, jų pelningumą ir rizikos laipsnį.

Pasyvų dalyje parodomi banko įsipareigojimai ir klientams, ir akcininkams. Kitaip tariant, banko pasyvas – tai klientų ir banko savininkų, t.y. akcininkų nuosavybė.

Komercinių bankų pasyvų struktūrą galima suskirstyti į: banko savininkų reikalavimus, vadinamus nuosavu kapitalu, bei ne savininkų reikalavimus, vadinamuosius įsipareigojimus. Svarbiausią ir dažnai pagrindinę bankų pasyvų dalį sudaro indėliai (paprastai jie sudaro iki 90 proc. visų banko pasyvų). Kiti ne savininkų įsipareigojimai - apmokėtas, bet neįregistruotas akcinis kapitalas, tranzitinės sąskaitos, susikaupusios išlaidos ir pan.

Pasyvų valdymas suprantamas kaip veikla, susijusi su indėlininkų ir kitų banko kreditorių lėšų pritraukimo intensyvumu ir struktūra. Siaurąja prasme pasyvų valdymas suprantamas kaip banko likvidumo užtikrinimas, esant reikalui aktyviai išieškant paskolintas lėšas.

Pasaulinėje praktikoje pasyvų valdymas plačiau taikomas stambesniuose bankuose, nes jie gali geriau pasinaudoti įvairiomis lėšomis nei smulkieji bankai. Tačiau spartėjant bankų jungimosi ir globalizacijos procesams, lieka vis mažiau bankų, kurie pasyvų aktyviai nevaldo. Pastaruoju metu formuojant pasyvus vis plačiau naudojamosi kreditais. Jie gali būti gaunami centriniame banke. Tačiau centrinis bankas nėra patikimas ir pastovus kreditorius, nes Lietuvos bankas normaliai nekredituoja Lietuvos komercinių bankų. Pasaulinėje praktikoje įprasta, kad centrinis bankas kredituoja ir bankų einamuosius poreikius. Be to, kreditai gali būti gaunami tiek iš šalies, tiek užsienio bankuose. Kadangi

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

atskirų lėšų šaltinių kainos nevienodos, tai pasirinkus jų optimalią kombinaciją, t.y. sumaniai valdant pasyvus, galima padidinti banko pelningumą, o kartu garantuoti ir likvidumą. Tačiau reikia pripažinti, kad trumpalaikių įsipareigojimų ir nuosavo kapitalo reguliavimas yra ne tokia veiksminga priemonė likvidumui užtikrinti nei aktyvų valdymas, nors ir ji leidžia padidinti banko pelningumą.

Kai kurie autoriai (Johnson, 1994; Miller, 1994; Vaškelaitis, 2003) išskiria atskirą „valdomųjų pasyvų“ rūšį, t.y. piniginius lėšų šaltinius, kuriuos bankai gali pritraukti padidindami palūkanų normas. Ekonominė valdomųjų pasyvų reikšmė – racionali likvidžių aktyvų, kaip antrinių rezervų, valdymo alternatyva, kai bankai yra visada pasirengę nenumatytoms aplinkybėms – nenumatytoms stambių paskolų paraiškoms, netikėtam indėlių išėmimui ir pan. Dideles pinigų sumas trumpam laikotarpiui galima gauti tarpbankinėje paskolų rinkoje, tai leidžia bankui lanksčiai koreguoti trumpalaikius pinigų srautus. Tarpbankinė paskolų rinka – tai skolinimosi rinkos dalis, į kurią pritraukiami ir kurioje laikomi laikinai laisvi bankų piniginiai ištekliai. Trumpalaikiai tarpbankiniai depozitai ir paskolos trunka nuo vienos dienos iki savaitės.

Tarpbankinėje rinkoje efektyvus pinigų persikirstymas galimas tada, kai pinigų kiekis ekonomikoje apskritai yra pakankamas ir likvidumo stoka tėra struktūrinė problema. Vadinasi, bankai turėtų žinoti, kad esant dideliame skirtumui tarp pinigų poreikio ir pasiūlos bei pasireiškus bendram pinigų trūkumui bankų sistemoje, tarpbankinės paskolos nėra suteikiamos, taigi yra bendras kredito nebuvimo pavojus rinkoje. Šiuo atveju atspara tampa centrinis bankas, kuris, vykdydamas savo funkcijas, naudojami šiomis priemonėmis:

- Komercinių bankų privalomosiomis atsargomis centriniame banke;
- Atvirosios rinkos operacijomis, kurias centrinis bankas savo iniciatyva atlieka finansų ir pinigų rinkoje;
- Skolinimu arba skolinimusi leidžiant bankams savo iniciatyva pasiskolinti iš centrinio banko trumpam terminui arba padėti jame trumpalaikį indėlį pagal objektyvius rinkos kriterijus.

Bankams vykdančioms agresyvią pasyvų valdymo politiką, būdinga priklausomybė nuo stambių depozitų, todėl juos reikia nuolat stebėti ir analizuoti jų pastovumą. Banko priklausomybė nuo stambių depozitų gali būti apskaičiuojama taip (Vaškelaitis 2003):

$$\text{PNSD} = (\text{SD} - \text{LI}) / (\text{PDA} - \text{LI})$$

SD – stambūs depozitai,

LI – laikinos investicijos,

PDA – pajamas duodantys aktyvai.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Gaunama reikšmė padeda geriau įvertinti galimus banko likvidumo pakitimus stambiausių indėlių atsiėmimo atveju.

Pasyvų valdymą galima banke organizuoti kaip savarankišką veiklą, sprendžiant lėšų pritraukimo klausimus. Tačiau svarbu, kad banke neatsirastų lėšų, neduodančių pelno, išskyrus tą jų dalį, kuri garantuoja būtinų rezervų formavimą. Kita vertus labai svarbu įvertinti, kokia kaina yra pritraukiamos lėšos, kokio termino lėšos yra reikalingos – kokią kainą bankas yra pasiryžęs mokėti, o kada lėšų pritraukimas turi būti apribojamas.

Pasak D. Ivaškevičiaus, svarbų vaidmenį paskolų sektoriuje vaidina ir paskolų įvairumas. Jis pateikia tokią paskolų klasifikaciją 1 lentelė.

1 Lentelė

Paskolų klasifikacija

Klasifikavimo kriterijus	Kredito rūšis
Kreditavimo trukmė	- trumpalaikis apyvartinis lėšų kreditavimas; - vidutinis (1-5m.) pagrindinio kapitalo kreditavimas; - ilgalaikis (per 5m.);
Pagal apdraudimą	- kreditas už užstatą vekseliais, prekėmis, dokumentais liūdujanciais prekės priklausymą klientui; - kreditas be užstato, arba kreditas kapitalu;
Pagal palūkanų ėmimą	- palūkanos iš karto išskaitomos; - palūkanos imamos kredito grąžinimo metu; - palūkanos mokamos dalimis per visą kredito grąžinimo periodą;
Pagal kreditavimo metodus	- pagal likučius – kreditas suteikiamas esant poreikiui; - pagal apyvartą – kreditas suteikiamas nuolat ir dažnai tuo pat metu vienas kreditas gražinamas, kitas imamas;
Pagal skolininkų rūšis	- komercinis kreditas suteikiamas firmoms laikinai pritrūkus lėšų; - kreditas fondų biržos tarpininkams; - žemės ūkio kreditas (hipotekinis arba trumpalaikis); - vartotojiškas kreditas; jis esti kelių formų: gyvenamųjų namų statybai, prekėms pirkti, grąžinamas dalimis ir grąžinamas iš karto.

Šaltinis: Ivaškevičius D., Sakalas A. Bankų vadyba. 1997

Bankas sukūrė įvairias specialias paskolų formas atskirų fizinių asmenų skolinimosi poreikiams tenkinti. Gyventojų trumpalaikiam pinigų trūkimui finansuoti yra naudojamos einamųjų indėlių sąskaitų kredito linijos taip vadinamos sąskaitų perviršio paskolos arba kredito linijos susietos su kredito kortelių sąskaitomis (V. Katkus).

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Probleminėmis paskolos dažniausiai tampa klientui susidūrus su finansinėmis problemomis. Dažniausiai tai būna pinigų srautų netolygumas, pajamų ir produkcijos pardavimo mažėjimas, rinkos dalies mažėjimas. Probleminių paskolų kiekis banke atspindi banko patikimumą. Svarbu žinoti, kokią probleminių paskolų nurašymo ir atidėjimų joms formavimo politiką vykdo bankas. Kreditų portfelio kokybę vertinama apskaičiuojant probleminių paskolų santykį su visomis išduotomis paskolomis ir palyginant su kitų bankų duomenimis. Šie duomenys lyginami su praėjusių metų duomenimis. Jeigu didėja atidėjimų neveiksniams aktyvams sumos ir banko pagrindinės veiklos rezultato santykis, vadinasi, mažėja banko pajamos (D. Masionis, 1998).

Probleminių paskolų atsiradimo priežastys pateiktos 2 lentelėje.

2 lentelė

Probleminių paskolų atsiradimo priežastys

Kontroliuojamos priežastys	Nekontroliuojamos priežastys
Nepakankamas įkeistas turtas	Įmonės žlugimas
Nepakankamas duomenų įvertinimas	Pajamų trūkumas
Veiklos kontrolės trūkumas	Apgavystės
Sugadintas įkeistas turtas	Nedarbas, šeimyninės problemos
Numatyto turto neįkeitimas	
Įspėjančių ženklų nepastebėjimas	

Šaltinis: Masionis, D. (1998). *Banko finansinės ataskaitos*.

Pasikeitus paskolos kokybei, paskolos vertė turi būti sumažinama, darant specialiuosius atidėjimus arba ją nurašant, parodant šias išlaidas pelno (nuostolio) ataskaitoje, kada pasikeitė paskolos kokybė (BCBC, 1999a). Taigi vertinant ir grupuojant paskolas, labai svarbu tiksliai nustatyti, kada pasikeitė paskolos kokybė.

F. Jasevičienė ir V. Valvonis (2003) teigia, kad „vienas iš pagrindinių veiksnių vertinti kredito kokybės pasikeitimo laiką – tai periodinių mokėjimų (paskolos dalies ir (ar) palūkanų) uždelsimas“.

Abejotini aktyvai vertinami vienu iš dviejų metodų:

- Individualiai, atsižvelgiant į pagrindinius ir papildomus grupavimo kriterijus;
- Bendrai, taikant statistinius metodus ir modelius, pagrįstus istorinių duomenų vertinimu.

Bankai daro dviejų rūšių atidėjimus – specialiuosius ir bendruosius. Specialieji atidėjimai – tai turto ir nebalansinių pretenzijų vertės sumažėjimo dydis, atitinkantis tikėtinų nuostolių galimybę. Kitaip sakant, specialieji atidėjimai – tai apskaičiuota išlaidų, kurių kilmė aiški, tačiau dydis nėra visiškai aiškus iki tam tikro momento ateityje, suma (Beattie ir kt., 1995).

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Bendrieji atidėjimai – tam tikros sukauptos piniginės lėšos, sudaromos ir skirtos galimiems banko nuostoliams sumažinti (padengti) (LRS, 2002), t. y. atlyginti nuostoliams, kurie negali būti priskirti konkrečioms kreditams. Bendrieji atidėjimai sietini ne su konkrečių kreditų jau įvykusiu kokybės pasikeitimu, bet su viso kreditų portfelio galimu kokybės pasikeitimu ateityje.

F. Jasevičienė ir V. Valvonis (2003) pabrėžia, kad „kol kas dėl bendrųjų atidėjimų sudarymo tarp šalių nėra bendro sutarimo, t. y. kokio dydžio turėtų būti bendrieji atidėjimai ir kokia yra jų skaičiavimo bazė. Tarptautinėje praktikoje taikoma bendrųjų atidėjimų norma priklausomai nuo skaičiavimo bazės svyruoja nuo 0,25 procento iki 1 procento“.

Priemonės kredito rizikai sumažinti nurodo Edgar, M., Morsman, Jr. (1982):

- *Naujo kredito suteikimas*. Kartais bankai neapgalvotai suteikia skolininkams naujus kreditus tikėdamiesi, kad tai padės pagerinti skolininko padėtį ir gražinti abu kreditus. Tačiau dažnai tokiu būdu bankas gali tik padidinti savo blogų paskolų apimtį.

- *Kredito restruktūrizavimas* – kredito sutartyje numatytų sąlygų keitimas.

- *Kiti veiksmai*. Palūkanų ir delspinigių anuliavimas. Bankui nepriimtinausia situacija – bankas nesugeba susitarti su skolininku dėl turto perleidimo.

Priemonė galinti sumažinti kreditų portfelio blogų paskolų atsiradimą – laiku pastebėti kredito blogėjimo požymius ir nedelsiant į juos reaguoti. Šie požymiai pastebimi tiek analizuojant finansinius rodiklius, tiek ir nefinansinius – pokyčiai įmonėje, rinkoje ir pan.

1.3. Kreditų gražinimo užtikrinimo priemonių patikimumas

Norėdami apsisaugoti, bankai reikalauja užtikrinimo priemonių garantuojančių kredito gražinimą. Kreditai gali būti užtikrinami įkeitimu, garantijomis, laidavimu. Šios priemonės garantuoja, kad skolininko nemokumo atveju už jį prievolę įvykdys laiduotojas arba garantas, arba skola bus gražinta pardavus įkeistą turtą. Užtikrinimo priemonės skiriasi suteikiant tam tikras paskolas. Jų privalumai ir trūkumai pateikiami 3 lentelėje.

Paskolos gražinimo užtikrinimo priemonės

Užtikrinimo priemonė	Privalumai	Trūkumai
Turto įkeitimas: -piniginės lėšos -nekilnojamas turtas	-likvidžiausia užtikrinimo priemonė, lengvas realizavimas; -sąlyginai pastovi užstato vertė; -realizavus turtą lengva atgauti įkeistą vertę; -turto vertė sąlyginai pastovi;	yra pavojus, kad įkeičiami pinigai gali priklausyti kitam skolininkui; -galimi kitų gyventojų teisiniai interesai; -apribojimai esant trečios šalies užstatui;
Garantijos ir laidavimai	-nedaug formalumų; -užtikrina greitą vykdymą;	-sunku išieškoti reikiamas sumas pareikalavus įvykdyti mokėjimus; -garantijos vertė priklauso nuo garanto finansinio stabilumo, kuris gali kisti;

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis moksline literatūra

Užstatas veikia kaip signalas, įgalinantis banką sumažinti arba panaikinti priešingo pasirinkimo problemą, kylančią dėl informacijos asimetrijos tarp banko ir skolininko. Užstatas gali būti laikomas instrumentu, užtikrinančiu gerą skolininkų „elgesį“.

Visoms priemonėms tenka svarbus vaidmuo, nustatant kreditų tikrąją vertę. Užtikrinimo priemonė gali būti laikoma (arba nelaikoma) vienu iš vertinimo kriterijų, todėl turi (arba neturi) įtakos paskolų rizikos grupei bei specialiesiems atidėjimams. Lietuvoje bankai patys gali nusistatyti paskolų užtikrinimo priemonės vertę, kuri būtų atimama iš paskolos sumos prieš sudarant specialiuosius atidėjimus (Lietuvos bankas, 2003). Taigi paskolos užtikrinimo priemonė turi įtakos tik specialiųjų atidėjimų poreikiui. Bazelio bankų priežiūros komitetas rekomenduoja, kad į paskolos užtikrinimo priemonę turėtų būti atsižvelgiama kartu su kitais paskolų vertinimo ir grupavimo kriterijais.

Norint optimizuoti kredito valdymą banke yra nustatyti kredito limitai (priedas Nr. 1).

Kredito limitui viršijant banko nustatyta limitą, jį tvirtina atitinkamus įgaliojimus turintis finansų komitetas arba valdyba. Jeigu labai pasikeitė finansinės institucijos finansinė/ekonominė valdymo būklė arba makroekonominė aplinka, tai finansinės institucijos reitingas gali būti teikiamas svarstymui dėl pakeitimo. Pasikeitus kredito reitingui, atitinkamai koreguojamas finansinės institucijos kredito limitas.

1.4. Kreditų portfelį įtakojantys veiksniai

Bessis (1998) išskiria šešias pagrindines banko rizikas: kredito, palūkanų normos, likvidumo, užsienio valiutos, rinkos ir mokumo. Tuo tarpu Sinki (1994) nuomone, banko rizikos valdymas susideda iš trijų pagrindinių rizikų: kredito, likvidumo ir palūkanų normos. Šių autorių nuomonės išsiskiria, nes Sinki (1994) užsienio valiutos rinkos ir mokumo rizikas sujungia į vieną likvidumo riziką.

Rizika suprantama kaip neapibrėžtumas arba tikėtinos grąžos nepastovumas, t.y. kuo didesnis neapibrėžtumas arba tikėtinos grąžos dispersija, tuo didesnė rizika. Bankai savo veikloje susiduria su daugeliu rizikos rūšių. Kredito rizika yra viena iš rizikos rūšių, kuri suprantama kaip galimybė patirti nuostolį, skolininkui arba sandorio šaliai negalint arba nenorint vykdyti savo įsipareigojimų sutartyje numatytais sąlygomis.

Kiekviena iš rizikų bankui reiškia, kad nebus uždirbtas laukiamas pelnas. Tačiau nė vienos rizikos rūšies negalima visiškai išvengti arba tai daryti netikslinga, nes bus pažeistas vienas iš svarbiausių banko veiklos principų - pelningumo principas. Dauguma išvardintų rizikos rūšių labai glaudžiai susiję viena su kita. Pavyzdžiui, padidėjus palūkanų normoms (pasireiškus rinkos rizikai) banko skolininkas gali nebesugebėti mokėti padidėjusių palūkanų (pasireiškia kredito rizika).

Kreditų rizika yra pačios paskolos negrąžinimo ar palūkanų nesumokėjimas (J. Bessis 1998; T. W. Koch, S. S. MacDonald, 2000; E. Zelgave, 2000). Taip pat F. Jasevičienė, R. Minotienė, V. Stankevičienė (2000) kredito riziką apibūdina kaip tikimybę patirti nuostolius dėl to, kad kita šalis nesugeba veikti pagal sutartyje numatytas sąlygas. Tai neatskiriama turto (aktyvų) rizikos dalis, kadangi paskolos sudaro didžiausią turto dalį.

Kaip teigia F. Jasevičienė ir V. Valvonis (2003), „kredito rizika yra viena iš svarbiausių banko veikloje, nes kreditų portfelis paprastai sudaro pačią didžiausią banko aktyvų dalį“. Kredito rizikos reikšmingumą Lietuvos bankams rodo tai, kad per 40 proc. bankų turto sudaro paskolos, kurios labiausiai susiję su kredito rizika. 2003 metais ypač paspartėjus kreditavimui, paskolų dalis bankų turte pasiekė net 53 proc.

Kredito rizikai valdyti, bankai gali taikyti grupę kiekybinių ir kokybinių, pavienio kredito ir viso kreditų portfelio vertinimo modelių (Kamienas, I. , Valvonis, V. (2004): kiekybiniai; kokybiniai; kreditų portfelio; pavienių paskolų; mišrūs.

Kiti autoriai išskiria šiuos kredito rizikos vertinimo modelius:

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

1. *Vertinimo balais modeliai.* Šie modeliai dažniausiai grindžiami įmonių finansinių ataskaitų duomenimis, o vertinant fizinio asmens kreditingumą, paprastai atsižvelgiama į jo pajamas, turtą ir kitus duomenis (Caouette ir kt., 1998; Mays, 2003). Naudojant įmonių kredito vertinimo balais modelį svarbu atrinkti tokius finansinius rodiklius, kurie leistų tiksliausiai prognozuoti įsipareigojimų nevykdymo tikimybę. Paprastai išskiriami 5 – 10 įmonės finansinių rodiklių, apimančių įmonės pelningumą, finansinį svertą, likvidumą ir kitas rodiklių grupes, kurie geriausiai atskleidžia įmonės kredito riziką (Caouette ir kt., 1998).

Vertinimo balais modelio rezultatai būtų atskaitos taškas bankams teikiant paskolas: prieš suteikdamas paskolą, bankas sužinotų skolininko įvertinimo balą ar įsipareigojimų nevykdymo tikimybę ir galėtų priimti labiau pagrįstą sprendimą dėl paskolos suteikimo (nesuteikimo) bei nustatyti skolininko kredito riziką atitinkančias paskolos palūkanas. Modelio rezultatus būtų galima naudoti bankų priežiūros tikslais – nustatant, ar specialieji atidėjimai ir kapitalas pakankami prisiimtai kredito rizikai padengti, vertinant bendrą banko paskolų portfelio kredito riziką (V.Valvonis, I.Kamienas, 2004).

Išskiriamos keturios pagrindinės vertinimo balais metodikos:

Kredito reitingų sistema. Kreditų reitingų sistema - tai kiekybinių ir kokybinių kreditų vertinimo metodų sintezė. Modelio tikslas – įvertinti konkretaus kredito ir (ar) skolininko kredito riziką, nustatant kredito reitingą. Galimas pavienio įmonei išduodamo kredito reitingavimo modelis pateikiamas 4 lentelėje.

4 lentelė

Kredito reitingo nustatymo metodika

KIEKYBINIAI RODIKLIAI	KOKYBINIAI RODIKLIAI
- Pelningumas	- Verslo planas
- Likvidumas	- Vadovavimas įmonei
- Įsiskolinimas	- Įmonės savininkai
- Pinigų srautų analizė ir prognozės	- Konkurencinė aplinka
- Kiti	- Kiti
Rodiklių įvertinimo procedūra	
Eksperto vertinimas (korekcija)	
Nustatomas kredito reitingas	

Šaltinis: Kamienas I., Valvonis V. Paskolų registro naudojimas kredito rizikai valdyti. 2004

Logistinis modelis leidžia tiesiogiai modeliuoti įsipareigojimų nevykdymo tikimybę, t. y. daroma prielaida, jog tikimybė pasiskirsčiusi pagal logistinę funkciją, kuri gali įgyti reikšmes intervale nuo 0 iki 1. Apskaičiuoti įsipareigojimų nevykdymo tikimybę logistiniame modelyje taikoma formulė:

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

$$p(X) = \frac{1}{1 + e^{(a_0 + a_1X_1 + a_2X_2 + \dots + a_n)}}$$

kur $p(x)$ yra skolininko įvertinimas; x_n - veiksniai turintys įtakos skolininko kreditingumui; a_n – veiksmų svoriai.

Tiesinė diskriminantinė analizė. Tai tiesinė funkcija, kuria siekiama atskirti mokius skolininkus nuo nemokių. Balais įvertinamos tik dvi baigtys: ar vykdys įsipareigojimus, ar ne. Bendras tiesinės diskriminantinės analizės modelio pavidalas toks:

$$S(X) = w_1X_1 + w_2X_2 + \dots + w_nX_n$$

$S(x)$ yra skolininko įvertinimas; X_n – veiksniai turintys įtakos skolininko kreditingumui; W_n – veiksmų svoriai.

2. *Kredito maržos modeliai.* Kredito maržos modeliuose įsipareigojimų neįvykdymo tikimybės skaičiuojamos naudojant duomenis apie kredito maržas. Daroma prielaida, kad kuo skolininkas rizikingesnis (didesnė įsipareigojimų neįvykdymo tikimybė), tuo brangiau jis skolinasi.

3. *Aktuariniai/ mirtingumo modeliai.* Aktuariniais skaičiavimais pagrįsti modeliai (vadinamieji „mirtingumo“ modeliai) leidžia įvertinti atskirų skolininkų ar jų grupių faktinius įsipareigojimų nevykdymo santykinius dažnius per tam tikrą laikotarpį. Modelyje daroma prielaida, jog praeityje stebėti įsipareigojimų nevykdymo santykiniai dažniai išliks tokie patys ir ateityje (Jones, Mingo 1998).

4. *Kreditų portfelio nuostolio modeliai* sudaromi, remiantis įsipareigojimų nevykdymo tikimybės vertinimo rezultatais. Taikant portfelio nuostolio modelius įvertinamas kredito nuostolio skirstinys, pagal kurį galima apskaičiuoti tikėtino ir netikėtino nuostolio dydį.

Bankų vidaus tikslais ekonominio kapitalo poreikis skaičiuojamas ir kapitalas banko struktūriniais padaliniais paskirstomas, taikant vieną iš portfelio nuostolio modelių: CreditMetrics (J. P. Morgan), CreditPortfolioView (Tom Wilson), CreditRisk+ (CSFB) ar KMV (Saunders 1999) (2 priedas).

Kredito rizikos sudedamosios dalys, kaip šios rizikos vertinimo modelių parametrai, naudojamos vertinant tikėtiną ir netikėtiną kredito nuostolį. Nors kredito rizikos vertinimo modelius galima skirstyti remiantis įvairiais kriterijais, I.Kamieno ir V.Valvonio nuomone, kredito rizikos vertinimo modeliai gali būti skirstomi pagal tai, kuri kredito rizikos sudedamoji dalis (arba dalys) yra vertinama (žr. 3 pav.).

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Modelių grupė	Modelis
Įsipareigojimų nevykdymo tikimybės	-Aktuarinis -Vertinimo balais -Pasirinkimo sandorio -Kredito maržos
Kredito pozicijos	-Kredito ekvivalento pozicijos -Gražinimo lygio
Portfelio nuostolio	-Rinkos vertės -Įsipareigojimų nevykdymo

3 pav. Kredito rizikos vertinimo modeliai

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Altman E.I. Caouette J.B.1998 literatūra

Įsipareigojimų nevykdymo tikimybės modeliai – bene gausiausia modelių grupė. Nors visi jie skirti konkrečiau skolininko įsipareigojimų nevykdymo tikimybei vertinti, jų sudarymo metodai ir naudojama informacija skiriasi.

Kredito pozicijos vertinimo modeliai skirti paskolų gražinimo lygiui ar kredito linijų (limitų) panaudojimui įsipareigojimo nevykdymo atveju prognozuoti.

Palūkanų normos rizikos valdymas yra vienas iš svarbiausių banko aktyvų ir pasyvų valdymo komiteto uždavinių, kadangi palūkanų riziką galima apibūdinti kaip pagrindinę banko finansinę riziką.(J. Ragauskas, A. Senkus, 1998).

Kiekviena banko veikla turi sukurti bankui pelną. Palūkanų normas rinkoje lemia pinigų paklausa ir pasiūla, o šias veikia įvairūs ekonominiai veiksniai (kompanijos, Vyriausybės bei kitų ūkio subjektų pinigų poreikis, Centrinio banko vykdoma monetarinė politika, išteklių kiekis bankuose, infliacija ir kt.), todėl tiksliai nuspėti palūkanų normų pokyčių rinkoje niekas negali, o palūkanų normos rizikos, kaip ir bet kurios kitos finansinės rizikos valdymas susiduria su ta pačia dilema, t. y. pelno ir rizikos santykio problema: jei bankas siekia apsidrausti nuo galimų nuostolių dėl palūkanų normų svyravimo, tai bankas taip pat mažina ir savo galimybes gauti papildomą pelną (J. Ragauskas, A. Senkus, 1998). Palūkanų normos rizikos priežastys bei palūkanų normai valyti naudojami metodai pateikiami 3 priede.

Kaip teigia V. Katkus, vartojimo paskolos reali palūkanų norma yra aukšta, nes šio tipo paskolų palūkanų norma yra išreikšta kaip mėnesinė palūkanų norma, skaičiuojama nuo pradinės perkamo daikto sumos. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad minėta mėnesinė palūkanų norma yra taikoma visam paskolos terminui, nors reali kredito suma per tą patį laikotarpį mažėja, kadangi kas mėnesį yra gražinama paskolos dalis (V. Katkus).

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Staigus indėlių atsiėmimas bankui sukelia likvidumo riziką. S. Taraila (2001) teigia, kad „vienas iš svarbiausių faktorių bankininkystėje – gero balanso tarp banko priimamų indėlių ir išduodamų paskolų užtikrinimas. Bankų aktyvai ir pasyvai yra susiję. Įvairių rūšių lėšos yra dedamos į bankus ir bankai gali jomis disponuoti skirtingą laiką“. Likvidumo rodiklis įpareigoja laikytis auksinės bankininkystės taisyklės: ilgalaikiai projektai turi būti finansuojami iš ilgalaikių lėšų, o trumpalaikiai – iš trumpalaikių. Be to, svarbu visada įvertinti tą faktą, kad viena iš pagrindinių banko veiklos sričių yra kreditavimas ir didžiausi pinigų srautai būtent šioje banko veikloje ir cirkuliuoja, todėl būtina juos efektyviai paskirstyti ir valdyti.

Dėl keleto priežasčių aktyvų skolinimo įsipareigojimų terminai būna ilgesni nei pasyvų, nes paskolas imantys klientai dažnai nori gauti vidutinės trukmės paskolą su tvirta palūkanų norma. Tuo tarpu indėlininkai ir lėšų tiekėjai orientuojasi į trumpus gražinimo terminus, trumpalaikio skolinimo palūkanų normos paprastai būna mažesnės negu ilgalaikio, ir bankas gauna pelną skolindamas ilgam ir skolindamasis trumpam laikui (D. Ivaškevičius ir kt., 1997).

Likvidumo lygis užtikrinamas: kreditų atšaukimu arba konversija; kreditų ir investicijų portfelio dalies pardavimu; aktyvų ir pasyvų suderinimu, kad būtų galima palaikyti atitinkamą likvidumo lygį; pasyvųjų operacijų apimties padidėjimu, pritraukiant klientų lėšas; depozitinių sertifikatų, obligacijų ir pan. išleidimu į apyvartą; paskolos gavimu iš centrinio banko ir pan. (D. Ivaškevičius, A. Sakalas, 1997).

Siekiant išlaikyti banką likvidų, dažnai atsisakoma rizikingų projektų finansavimo, kas didžiąja dalimi įtakoja sumažėjusį probleminių paskolų kiekį, o tai palengvina kreditų portfelio valdymą. J. Ragauskas ir A. Senkus (1998) teigia, kad „savo likvidumo problemas bankas gali spręsti dviem būdais - realizuodamas savo aktyvus ir pritraukdamas papildomų pasyvų. Abu būdai gali neigiamai paveikti banko pelningumą, t. y. gali atsitikti taip, kad bankas bus priverstas realizuoti savo aktyvus nepalankiomis sąlygomis ir dėl to patirs nuostolių. Būtent pelningumo aspektas ir lemia tai, kurį šių būdų pasirenka bankas“. Likvidumo valdymo metodus bankams nurodo Bazelio bankų priežiūros komiteto 2000 metais išleisti Bankų likvidumo valdymo principai (BCBC, 2000).

M. Jasienės (1997) atliktoje bankų valdymo teorijų apžvalgoje minimos keturios likvidumo valdymo teorijos: pirmoji likvidumo valdymo teorija - komercinių kreditų teorija, teigianti, kad bankai turi palaikyti pakankamą likvidumo lygį tik skolindami trumpalaikiams apyvartinio kapitalo poreikiams, tapo nebeaktuali. Antroji likvidumo valdymo teorija - transformavimo teorija - remiasi prielaida, kad bankai gali turėti pakankamą likvidumo poziciją, jei tam tikra jų turto dalis greitai ir be

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

didelių nuostolių gali būti paverčiama grynaisiais pinigais. Pasyvų valdymo teorija numato, kad likvidžiosios lėšos gali būti pritraukiamos finansų rinkose: parduodant depozitų sertifikatus, skolinantis iš centrinio banko arba iš kitų finansinių institucijų. Praktikoje bankai naudojami skirtingais likvidumo šaltiniais, nes, pirma, kiekvienas likvidumo šaltinis yra ribotas ir, antra, likvidumo šaltinių naudojimą lemia ekonominė situacija. Nesunku pastebėti, kad pirmosios trys likvidumo teorijos remiasi turto valdymu, o paskutinioji - įsipareigojimų valdymu.

Lietuvos bankas yra nustatęs komerciniams bankams likvidumo normatyvą, kurį jie turi vykdyti kiekvienu centrinio banko pareikalavimu ir kuris yra kontroliuojamas kiekvieną mėnesį. Šio rodiklio reikšmė negali būti mažesnė kaip 30 proc. (Lietuvos banko valdybos nutarimas, 2004). Šis normatyvas skirtas komercinių bankų likvidumui kontroliuoti. Centrinis bankas, sekdamas kiekvieno komercinio banko likvidumo rodiklio dinamiką, gali pastebėti nepageidaujamų reiškinių konkrečiame banke ar visoje bankų sistemoje požymius ir imtis atitinkamų veiksmų.

Paskolos gavėjo kreditingumo įvertinimas yra pagrindinis kreditavimo proceso etapas. Atsižvelgiant į tai, kaip kokybiškai bus atlikta paskolos gavėjo kreditingumo įvertinimo analizė, priklausys tolesnė kreditavimo specialisto ir paskolų komiteto darbo eiga, apimtis, kokybė bei rizikos neatgauti paskolintų pinigų tikimybė.

O. I. Lavrušino (2000) teigimu, paskolos gavėjo kreditingumas – tai juridinio ar fizinio asmens sugebėjimas laiku grąžinti paskolą. G. I. Kravcova (1994) kreditingumą apibūdina kaip banko paskolos suteikimo klientui galimybių ir tikslingumo nustatymo procesą. K. Cundiff (2001) pabrėžia, kad „pagrindinis principas, kuriuo reikia vadovautis priimant bet kokį finansavimo sprendimą - "niekada neprarasti pinigų". Būtent dėl to tikslinga išskirti papildomus kredito valdymo veiksmus: kliento kreditingumo nustatymas, portfelio diversifikacija, paskolų monitoringas ir probleminių paskolų valdymas.

Skolininko pajėgumas grąžinti paskolą vertinamas pagal įsiskolinimo koeficientą, kuris apskaičiuojamas:

$$IK = MĪ/GP * 100 \%$$

IK – įsiskolinimo koeficientas

MĪ – mėnesinis įsiskolinimas

GP – grynosios mėnesinės pajamos

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Kuo mažesnis įsiskolinimo koeficientas, tuo geresnė skolininko finansinė padėtis. Kai šis koeficientas viršija 80 proc., jo pajėgumas gražinti paskolą vertinamas kaip nepakankamas. Visiškai pakankamą pajėgumą gražinti paskolą rodo 40 proc. įvertintas koeficientas ir mažesnis.

Pagal teorinius modelius skolininko pajėgumą gražinti kreditą galima vertinti tokiais dažniausiai naudojamais pagrindiniais metodais (E. Zelgave, 2000):

Analizuojant bet kurią skolininką, pirmiausia reikia išanalizuoti jį pagal šešių „C“ metodą. Šis metodas apima kriterijų įvertinimą. Šie kriterijai yra:

- Charakteristika. Kredito vadybininkas privalo būti įsitikinęs, kad skolininkas turi aiškiai apibrėžtą tikslą paimti paskolą ir rimtus bei pagrįstus ketinimus paskolą gražinti.

- Teisės. Kredito vadybininkas privalo būti įsitikinęs, kad klientas turi teisę prašyti ir gauti paskolą, kad jis turi visus įgaliojimus priimti sprendimus ir pasirašyti paskolos sutartį. Ši kliento charakteristika vadinama kliento “teise” skolintis pinigus.

- Kapitalas. Tai yra vienas iš pagrindinių skolininko pajėgumo gražinti paskolą aspektų. Klausimas, ar skolininkas turės sukaupęs pakankamai kapitalo, kad gražintų paskolą, yra vienas svarbiausių. Bendru atveju, skolininkai turi tris šaltinius, iš kurių galėtų gražinti paskolas: pinigų srautai, likvidus turtas, kurį galima parduoti, kapitalas sukauptas išleidžiant vertybinius popierius.

- Užstatas. Kredito vadybininkas privalo išsiaiškinti ar skolininkas turi pakankamai turto užtikrinti paskolos gražinimui. Taip pat svarbi informacija apie turto amžių, kokybę, technologijas.

- Sąlygos. Kredito vadybininkas privalo domėtis šakos, kurioje veikia skolininkas, situacija, pokyčiais ir perspektyvomis, kurios gali paveikti paskolos gražinimą.

- Kontrolė. Šią sritį apima tokios informacijos gavimas, ar įstatymų pasikeitimas galėtų neigiamai paveikti skolininką ir jo galimybes gražinti paskolą.

Didžiojoje Britanijoje plačiai komerciniuose bankuose naudojamas PARS metodas įvertina paskolos panaudojimo tikslą (purpose), prašoma paskolos sumą (amount), paskolos gražinimo šaltinį (repayment), užstatą (security).

Kita kreditingumo nustatymo sistema, plačiai naudojama užsienio bankuose, vadinama CAMARI sistema, apima ir įvertina didesnę veiksnių spektrą:

- Kliento kokybinės savybės (character);
- Gebėjimai gražinti paskolą (ability);
- Marža (margin) – tai pajamos, kurias bankas gaus suteikęs paskolą;
- Paskolos suma (amount);

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

- Paskolos grąžinimo sugebėjimas (repayment);
- Užstatas ar tam tikros rizikos mažinimo priemonės (insurance).

Kaip matyti CAMARI sistema apima tiek 6C taisyklę, tiek PARTS metodą.

Susisteminius šių trijų metodikų kreditingumo įvertinimo sistemų siūlomus analizuoti elementus, galima išskirti šiuos veiksnius kaip pagrindinius: personalinius, finansinius ir išorinius (E. Zelgave, 2000.). *Personalinius veiksnius* apima paskolos gavėjo (įmonės vadovų) asmenines savybes, išsilavinimą, kompetenciją, patyrimą, sugebėjimą prisitaikyti prie besikeičiančių verslo sąlygų, kompanijos valdymo (darbo planavimas, organizavimas, vykdymas, motyvacija) gebėjimus, amžių, sveikatos būklę bei organizacinę įmonė struktūrą. *Finansiniai veiksniai* atsiskleidžia kliento finansinės būklės analizę. Tačiau finansinių duomenų analizė negali duoti vienareikšmiškų atsakymų, o tik padeda išsamiau susipažinti su klientu. *Išoriniai veiksniai*, skirtingai nuo minėtų veiksnių, dažnai nėra sąlygojami paties kliento, tačiau jų analizė yra būtina, nes jie tiesiogiai veikia kliento finansinę būklę.

“Z” metodas. Skaičiuojant įmonės finansinį stabilumą, stabili įmonė tiesinėje priklausomybėje atsiduria toje pačioje vietoje. Tuomet buvo nustatytas tam tikras dydis (riba), nuo kurio įmonės stabilumas mažėja ir veikla gali būti vadinama nuostolingesnė. Atsižvelgdamas į anksčiau atliktus tyrinėjimus, Altmanas pasiūlė 5 veiksnių lygtį. Pasirinkti penki svarbiausi rodikliai:

- Turto pelningumas = Veiklos pelnas / Visas turtas
- Turto grąža = Pardavimai / Visas turtas
- Nuosavo kapitalo padengimo rodiklis = Nuosavas kapitalas / Trumpalaikiai įsipareigojimai
- Grynasis turto pelningumas = Nepaskirstytas pelnas / Visas turtas
- Nuosavo kapitalo dalis aktyvuose = Nuosavas apyvartinis kapitalas / Visas turtas

Kiekvienam rodikliui nustatytas atitinkamas svarbumo lygis ir išvesta penkių faktorių lygtis:

$$Z = 3,3*k_1 + 1*k_2 + 0,6*k_3 + 1,4*k_4 + 1,2*k_5$$

Pagal šia formulę apskaičiuota reikšmė apibūdina įmonės bankroto tikimybę. Optimali kritinė reikšmė lygi 2,675. tolesnės ribos pasiskirsto taip:

5 lentelė

Z koeficiento reikšmės apibūdinimas

Z reikšmė	Iki 1.8	Nuo 1.9 iki 2.7	Nuo 2.8 iki 2.9	Daugiau 3
Apibūdinimas	Bankroto tikimybė labai didelė, įmonės būklė rizikinga	Bankroto tikimybė didelė	Bankroto tikimybė įmanoma	Bankroto tikimybė labai nedidelė

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

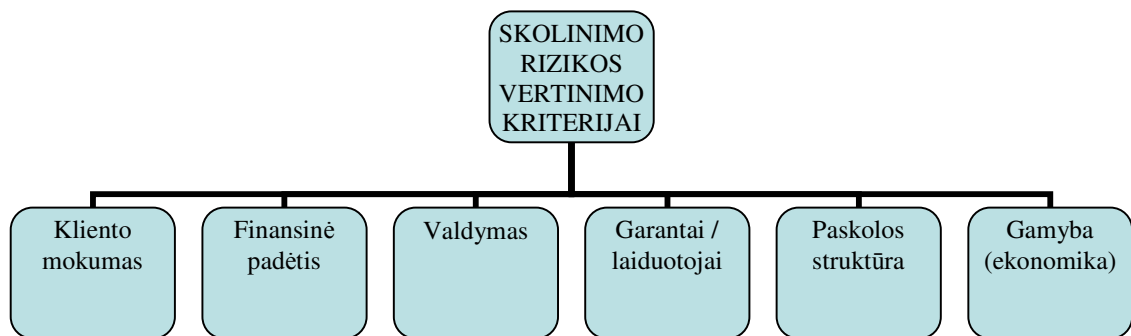
„Balinis“ („taškinis“) metodas. Taškinį modelį galima naudoti tiek ūkio subjektams, tiek individualiems skolintojams, tiek jau išduoto kredito, tiek potencialių skolintųjų įvertinimui. Amerikiečių ekonomisto Česer’io pasiūlytame modelyje komercinės paskolos įvertinimui taikomi šeši rodikliai, t.y.:

- Grynųjų pinigų ir vertybinių popierių procentinė dalis aktyvuose;
- Įplaukų ir grynųjų pinigų bei vertybinių popierių santykis;
- Pajamų iki procentų ir mokesčių mokėjimo ir aktyvų procentinė dalis;
- Bendrų įsipareigojimų ir aktyvų santykis;
- Pagrindinio kapitalo (aktyvų) ir akcinio kapitalo santykis;
- Apyvartinio kapitalo ir grynųjų pardavimų santykis.

Šiuos rodiklius Česer’is įtraukė į paskolos sutarties sąlygų nesilaikymo tikimybės formulę. Paaikškėjo, kad trys iš kas ketvirto paimto atvejo buvo teisingi.

Diuran’as 1940 metų pradžioje pirmasis pasiūlė taškinio modelio techniką – atitinkamą būdą, - vertinant vartotojiško kredito ėmėjo būklę. Šis ekonomistas išskyrė grupę faktorių, kurie galėtų pakankamai tiksliai apibrėžti kredito rizikos lygį.

Kiekvienas bankas gali pasirinkti įvairiausias būdus. Užsienio praktikoje labai dažnai paskolos rizika yra įvertinama remiantis šešiais kriterijais, pavaizduotais 4 paveiksle.

4 pav. Paskolos rizikos įvertinimo kriterijai

Šaltinis: Bankovskoje delo. 1998.

Kliento mokumas atspindi firmos sugebėjimą gauti pelną ir laiku gražinti visas skolas - tai yra pelno (nuostolio) ataskaitos rodiklis. Finansinė padėtis parodo firmos finansinį pajėgumą. Valdymas, vadovybė yra ne mažiau svarbūs firmos veiklos veiksniai. Įvertindamas užstatą, laiduotojus, paskolos

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

struktūrą, bankas tam tikra dalimi užsitikrina paskolos gražinimą, tačiau savalaikis jos apmokėjimas daug priklauso nuo skolininko komercinės veiklos.

Bankas pokalbio su prašymo paskolai gauti pateikėju metu išsiaiškina kreipimosi gauti paskolą priežastis, nustato, ar paraiška paskolai gauti atitinka banko keliamus reikalavimus. Remdamasis turimais duomenimis, jis gali kokybiškiau įvertinti paskolos gavėjo kreditingumą. Daugiausia informacijos kreditavimo specialistas gauna, atlikęs įmonės finansinių ataskaitų analizę: gali įvertinti įmonės finansinę būklę, veiklos silpnąsias ir stipriąsias vietas, matyti įmonės veiklos tendencijas. Diamond (1991), analizuodama įmonių finansinės būklės rodiklius įrodo, kad ne tik labai aukštą skolinimosi reitingą turinčios firmos naudoja trumpalaikėmis paskolomis, bet ir labai žemą reitingą turinčios įmonės taip pat skolinasi tik trumpam laikotarpiui. Diamond savo darbuose įrodo, kad tik vidutinį reitingą turinčios įmonės labiausiai yra linkusios naudotis ilgalaikio kreditavimo perspektyva, todėl priklausomybė tarp įmonių skolinimosi reitingo ir paskolos laikotarpio yra U formos.

Svarbiausi banko uždaviniai, siekiant įvertinti kliento kreditingumą, turėtų būti šie:

- Įvertinti paskolos gavimo teisėtumą; t. y. ar įmonės veikla teisėta, ar pateiktos finansinės ataskaitos yra tikros ir teisingos.

- Ištirti įmonės veiklą lemiančius išorės ir vidaus veiksnius; Išorinė aplinka yra makroaplinkos, ūkio šakos aplinkos ir organizacijos veiklos aplinkos derinys. Visi šie veiksniai lemia galimybes ir grėsmes, su kuriomis susiduria organizacija konkurencinėje aplinkoje (Palubinskas, 1997).

Vienas pagrindinių įmonės silpnųjų ir stipriųjų savybių, grėsmių ir galimybių įvertinimo būdų yra SWOT metodas. A. J. Strickland ir A. A. Thompson (1992) akcentuoja pagrindinių sėkmės veiksnių analizę, F. R. David (1991) – organizacijos tvirtumo, silpnumo, galimybių ir grėsmių darną. Atliekant SWOT analizę, pirmiausia nustatomos pagrindinės įmonės veiklos aplinkos galimybės.

- Atlikti įmonės veiklos ir finansinės būklės analizę; Įmonės finansinės ataskaitos – vienas svarbiausių informacijos šaltinių, prieinamų bankui kreditoriui (plačiau 4 priede).

Norint įvertinti įmonės stabilumą, B. M. Usoskin (1993) siūlo apskaičiuoti ilgalaikio turto padengimo, finansinio svėro, patikimumo (pinigų srautų) koeficientą bei palūkanų mokumo koeficientus. R. G. Olchova (1991) teigia, jog svarbūs yra du rodikliai: lėšų pritraukimo (skolos) koeficientas bei apsirūpinimas nuosavu turtu (finansinės nepriklausomybės koeficientas). E. Buškevičiūtė (1994), be minėtų šios grupės rodiklių, įvertinant paskolos gavėjo kreditingumą, siūlo skaičiuoti investavimo koeficientą ir atkreipti dėmesį į nuosavų finansinių išteklių apimtį.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Dar viena problema, kurios sprendimas yra svarbus atliekant kreditavimo operacijas, yra paskolos grąžinimo pajėgumo įvertinimas. Vertinant finansinius rodiklius būtina.

PALYGINTI! viena su kitu!	Du koeficientai gali būti teigiami, vienas neutralus, o kiti neigiami; Visi kartu jie parodo įmonės stipriąsias ir silpnąsias puses.
PALYGINTI! su konkurentais rodikliais!	Ar įmonė turi per daug didelį sverto koeficientą palyginus su kitomis įmonėmis tame pačiame versle? Esant skolos ir turto santykiui 0,3, įmonės veikla gali būti daug konservatyvesnė negu jos konkurento. Koeficientas rodo gana aukštą palūkanų mokėjimo koeficientą ir mažesnę pelną iš kapitalo (ROE).
PALYGINTI! pasikeitimus laiko atžvilgiu!	Ar įmonė stiprėja ar silpnėja laiko atžvilgiu? Ar įmonės grynojo pelno marža didėja?

5 Pav. finansinių rodiklių lyginimas vieni su kitais

Finansinius koeficientus reikia analizuoti lyginant. Labai svarbu lyginti vienos įmonės veiklą su kitos veikla bei su gamybos šakos rodikliais per tam tikrą laikotarpį. Toks palyginimas padeda nustatyti pagrindines gaires įvertinti įmonės finansinės padėties ir pelningumo pasikeitimus bei tendencijas.

-Įvertinti paskolos apdraudimą. Apdraudimas – tik papildoma garantija, o ne mokestis už kreditą (Usoskin, 1993). Paskolos apdraudimas turi būti nagrinėjamas kreditavimo specialistui jau įvertinus kliento veiklą ir įsitikinus, kad nerizikinga išduoti paskolą. Būtų didelė klaida išduoti kreditą vien todėl, kad klientas turi gerą paskolos draudimą (plačiau 5 priede).

Netgi išdavus geriausias paskolas yra galimybė suklysti. M. Kohn (1993) nuomone, geriausias būdas išvengti kredito rizikos yra kreditų portfelio diversifikavimas V. Vaškelaitis (2003) teigia, kad „banko kreditų portfelio diversifikavimas pasireiškia kreditavimo galimybių išskirstymu. Tuo būdu atsiranda konfliktas tarp diversifikavimo ir koncentracijos – pernelyg didelio skolinimo toms pačioms ekonominės veiklos rūšims (F. Jasevičienė, V. Valvonis, 2003). Bankai dažnai specializuojasi teikdami kreditus tam tikrai pramonės šakai. Todėl M. Kohn (1993) teigia, kad „bankai turėtų gerai įvertinti specializacijos privalumus ir trūkumus“. Diversifikuojant banko kreditų portfelį, kreditai skirstomi pagal terminus, kreditų paskirtį, užstato patikimumą, ūkio šakas, šalis ir kt. (V. Vaškelaitis, 2003)

Stengiamasi kreditus išduoti didesniai skaičiui smulkių klientų. Pastebimas skirtumas tarp verslo ir individualių klientų, nes jiems būdingos priešingos savybės (Zineldin, 1997).

Verslo ir individualių klientų savybės

Veiksniai	Svarbumo laipsnis	
	Verslo klientai	Individualūs klientai
Pagrindiniai tikslai	Minimali rizika ir maksimalus pelnas	Minimali rizika ir maksimalus pelnas
Vartojimo intensyvumas	Didelis	Mažas
Sprendimui kaupiama informacija	Daug	Ne visada daug
Klientų skaičius	Mažas	Didelis
Sprendimo priėmimas	Kolektyvinis sprendimas, sprendimo priėmėjas ne visada sutampa	Vienas asmuo, tas pats ir vykdytojas
Psichologinės sprendimo sąlygos	Vidutinės reikšmės	Reikšmingos
Pagrindiniai poreikiai	Saugumas, operatyvumas, prieinamumas	Saugumas, patogumas, prieinamumas
Estetiniai reikalavimai	Nelabai dideli	Labai dideli
Asmeninio kontakto poreikis	Priklauso nuo perkamos paslaugos	Nedidelis
Technologijų naudojimas	Intensyvus	Intensyvus

Šaltinis: Zineldin M. (1997). Recent Development of Banking Services.

Pagal Vokietijoje atliktus tyrimus nustatyta, kad:

Juridinius klientus labiausiai domina tokios bankų veiklos sritys kaip kreditavimas, užsienio prekyba, masiniai patarnavimai, idėjų finansavimas ir panaudojimas;

Individualius klientus labiau domina turto įdėjimai (depozitai), įdėjimų finansavimas ir panaudojimas, kreditavimas (Sakalas, 1997).

Kreditų portfelio monitoringas - kreditų tikrinimo tikslas - teikti teisingą informaciją banko vadovybei apie kreditų portfelio struktūrą ir rizikos koncentraciją (monitoringo tipai pateikti 6 priede).

Banko kreditų portfelio ataskaitų rengimas turi būti atliekamas labiausiai rūpinantis šiais pagrindiniais veiksniais: dydžiai ir dinamika; struktūra; produktai; kreditai pagal ekonominę veiklą; terminai; valiuta; draudimo priemonės; didžiausios paskolos; portfelio struktūra pagal kreditų kokybę vadovaujantis grupavimo sistema (monitoringo tipai pateikti 6 priede).

Kreditų portfelį sudarančios išduotos paskolos gali būti suskirstomos į devynias grupes (7 lentelė) kur geriausios yra A grupės paskolos ir nuostolingiausios paskolos yra F rūšies.

Paskolų rūšys priklausomai nuo rizikos laipsnio

Paskolos rūšis	Paskolos rizikos apibūdinimas
A – geriausios	Tai banko aukščiausios kokybės paskolos, turinčios gerus grąžinimo šaltinius
B - kokybiškos	Jos turi labai gerus grąžinimo šaltinius, nėra rizikos ir visais atžvilgiais atitinka banko strategiją
C - priimtinos	Jos turi tinkamus grąžinimo šaltinius, jų rizika maža, o be to atitinka banko politiką
D – žemiau nustatyto standarto	Sukelia didesnę nei priimtą rizikos laipsnį
E – abejotinos	Turi silpnų pusių būdingų D tipui ir jų grąžinimas yra abejotinas
F – nuostolingos	Tai negrąžinamos paskolos. Paskolos traktuojamos kaip negrąžinamos ir menkavertės, kurių netikslinga tęsti, todėl jos nelaikomos banko turtu. Jos bus nurašytos
W – kontrolinio sąrašo paskolos	Tai probleminės paskolos. Paskolos, kurios priklauso C rūšiai, aptikus trūkumų yra įtraukiamos į banko kontrolinį sąrašą
O - kitos	Jos neįtrauktos į kontrolinį sąrašą. Paskolos, kurios iš esmės yra grąžinamos, bet reikalauja priežiūros dėl informacijos trūkumo, kurią turi surinkti ir išanalizuoti banko darbuotojas administruojantis paskolas
U – be kategorijos	Trūksta dokumentų bylų ir t.t., kurių negalima klasifikuoti. Tai yra laikina rūšis, kurią reikia kas 30 dienų peržiūrėti, kol nebus paskirta pastoviai paskolos rūšiai.

Šaltinis: Taraila S. (1998). Kreditavimas: teorija ir praktika

Plačiau apie paskolų klasifikaciją pateikta 7 priede.

1.5. Kreditų pelningumo teoriniai aspektai

Vienas svarbiausių rodiklių vertinant veiklą finansiniu požiūriu - pelnas. Bankas, kaip ir bet kuri įmonė - patiria savo veiklos išlaidas ir gauna pajamas. Banko veiklos rezultatas - pelnas arba nuostolis - parodo banko vadovybės gebėjimą valdyti. Pelnas didina bankų savininkų nuosavybę, o nuostoliai atskleidžia neefektyvią banko veiklą ir mažina kapitalo vertę, vadinasi, ir savininkų nuosavybę. V. Kvedaraitė (1996) ir kiti autoriai teigia, kad pagrindinis veiklos efektyvumo įvertinimo kriterijus – gautas pelnas. Šį požiūrį gali akcentuoti ir prielaida, kad tik pelningai dirbančiame banke galima apskritai vertinti efektyvumą. Pelnas gali būti traktuojamas kaip vienas iš pagrindinių ūkinės – finansinės veiklos efektyvumo matų, tačiau tikslinga neapsiriboti tik šiuo kriterijumi. Be to, iš visų santykinų rodiklių grupių labiausiai apibendrinantys veiklą yra pelningumo rodikliai, nes jie kompleksiskai atspindi ne tik finansinį banko veiklos rezultatą, bet ir jo efektyvumą.“

Pelningumas yra tiesioginis banko veiklos efektyvumo matas. Todėl vertinant banko veiklą, būtina atlikti veiklos pelningumo analizę. Tam tikslui įvedamas EVA (Economic Value Added) rodiklis. Plačiau EVA apibrėžiamas 8 priede.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

EVA rodiklis padeda išsiaiškinti, kada sukuriama banko vertė, tačiau norint išsiaiškinti, kiek banko vertės yra sukurta Senkaus ir Ragauskos (1998) nuomone, reikėtų apskaičiuoti sukurto vertės rodiklį. Bankas naudodamasis pridėtinės ekonominės vertės rodikliu stengsis plėsti savo veiklą ne tol kol bus pelninga, o tol, kol turės projektų, kurių grąža bus didesnė už banko kapitalo kaštus (plačiau 8 priede).

Vienas iš plačiai paplitusių banko veiklos analizės būdų yra vadinamasis Du Ponto modelis (J. Ragauskas, A. Senkus, 1999). Analizuojami šie banko pelningumo rodikliai: turto ir nuosavybės grąža.

$$ROE = ROA * L;$$

$$ROA = \text{Pelnas} / \text{banko turtas}$$

$$L = \text{Banko turtas} / \text{banko kapitalas}$$

Čia: ROE – kapitalo grąža;

ROA – turto grąža;

L – finansinis svetas

Turto pelningumo dar kitaip vadinamo kaip turto grąžos rodiklis ar bendrojo kapitalo pelningumas (ROA), rentabilumas atspindi visų banke (įmonėje) naudojamų išteklių efektyvumą. Iš šio rodiklio galima spręsti, kiek grynojo pelno tenka vienam turto litui arba kiek į šį turtą įdėtų pinigų grįžta per ataskaitinį laikotarpį grynojo pelno pavidalu. Remiantis I. Juozaitienės (2000) teigimu, daugelis finansų analizės specialistų turto grąžą laiko svarbiu indikatoriumi, parodančiu ūkinės veiklos efektyvumą, neatsižvelgiant į įmonės (banko) finansavimo struktūrą.

ROA sudarytas iš dviejų dalių – pelno maržos (PM) ir aktyvų pajamingumo (AY):

$$ROA = PM \times AY;$$

PM lygus visam pelnui, dalintam iš visų pajamų, o AY - visoms pajamoms, padalintoms iš visų aktyvų. AY rodiklis gali signalizuoti apie likvidumo bei kredito rizikas, o PM rodiklis – apie palūkanų normas bei kitas rizikas (PM).

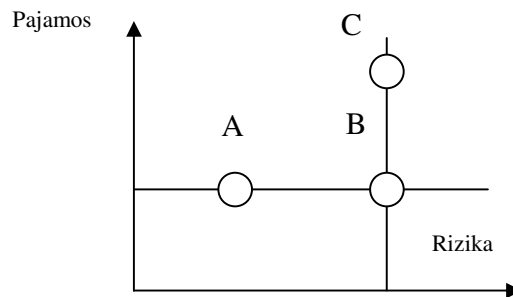
Pasak J. Ragauskos, A. Senkaus (1999), minėtus ir kitus rodiklius galima apskaičiuoti iš banko apskaitos duomenų, t.y. iš banko veiklos buhalterinių duomenų. Banko apskaitos duomenys atskleidžia tai, kas jau buvo, t.y. pelną, kuris buvo uždirbtas, kapitalą, kuris priklauso banko savininkams ir t.t., tačiau, nei iš balanso, nei iš pelno (nuostolių) ataskaitos negalime spręsti, kokį pelną gausime ateityje ir kokia dabartinė kapitalo vertė ateities atžvilgiu. Tarp investicijų ir finansų turi būti išlaikyta pusiausvyra (Lisauskas, 1996), be to, skirtingi aktyvai duoda komerciniams bankams nevienodą pelną bei turi skirtingą rizikos laipsnį. Pusiausvyra pasiekama, kai kiekvienai investicijai yra reikiamų

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

finansinių išteklių. Tokia proporcija kartais gali būti nevysiškai išlaikoma, pvz., ilgalaikiai kreditai panaudojami trumpalaikėms atsargoms sudaryti. Todėl tobula ekonominė pusiausvyra nėra dažnas reiškinys. M. Jasienė (1998), Blank (2002) išskiria dvi finansinės pusiausvyros sudedamąsias dalis:

- Pelno siekimą, lemiantį investavimo motyvą;
- Likvidumą, išreiškiantį saugumo poreikį.

Kaip ir visų įmonių, bankų pagrindinis uždavinys yra maksimizuoti akcininkų naudą, išsaugant kapitalą ir didinant jo vertę. Viena iš galimybių šiam uždaviniui pasiekti – uždirbti grynojo pelno (Kancerevyčius, 2004). Paveiksle parodyta tipinė padėtis, kuri susidaro bankuose nagrinėjant rizikos pajamų santykį. Taške A matome riziką esant mažiausia, o taške C pajamos yra didžiausios. Taškas B rizikos požiūriu atitinka tašką C ir pajamų požiūriu - tašką A. Lyginant A ir B matyti, kad pozicija A yra geresnė nei B, nes, esant vienodoms pajamoms, A yra mažiau rizikingas. Lygindami taškus C ir B, matome, kad C taško padėtis yra geresnė, nes, esant tai pačiai rizikai, tikimės daugiau pajamų.

6 pav. Rizikos ir pajamų santykis

Šaltinis: Vaškeļaitis, V. (2003). Pinigai: Komerciniai bankai ir jų rizikos valdymas.

Tačiau situacija sudėtingesnė, kai reikia palyginti taškus A ir C. Matoma, kad taške C gaunamos didesnės pajamos, bet čia yra ir daugiau rizikos. Taip atsiskleidžia pagrindinė banko užduotis - suformuoti strategiją ir taktiką, kad veiklos rezultatai būtų geriausi, o pelno ir rizikos santykis - optimalus. Pagrindinis prieštaravimas yra tai, kad negalima vienu metu mažinti rizikos ir didinti pajamų.

2. AB „ŠIAULIŲ BANKAS“ KREDITŲ KITIMO TENDENCIJOS

2.1. Trumpa AB „Šiaulių bankas“ charakteristika

Šiaulių bankas nuo pat įsikūrimo bankas nuosekliai dirba pasirinkta veiklos kryptimi, siekdamas visapusiškai tenkinti gyventojų poreikius, skatinti smulkią ir vidutinio verslo plėtrą, regioninės reikšmės projektų įgyvendinimą. Rinkos pokyčiai, augantys rinkos subjektų lūkesčiai tapo veiklos gairėmis, nulėmusiomis pasiektą banko pažangą.

Šiaulių bankas - lietuviško kapitalo bankas, pastaruosius keletą metų laipsniškai didinantis užimamą rinkos dalį. Centrinė banko buveinė įsikūrusi Šiauliuose.

Pradėjęs veiklą Šiaulių mieste, bankas iki 1999 metų įkūrė 8 filialus ir išplėtė savo veiklą šiaurės vakarų Lietuvoje, skatindamas ekonominę šio regiono vystimąsi.

Nuo 2000-ųjų metų Šiaulių bankas pradėjo formuoti padalinių tinklą visoje šalyje. Kasmet buvo įsteigiama po 7-10 naujų klientų aptarnavimo skyrių. Dalis skyrių, įgydami didesnę savarankiškumą, platesnius įgaliojimus, tapo banko filialais.

Šiaulių bankas yra įsteigęs 5 sėkmingai dirbančias antrines įmones: UAB "Šiaulių banko lizingas" (1999 metais), UAB "Šiaulių banko investicijų valdymas" (2000 metais), UAB "Šiaulių banko turto fondas" (2002 metais), UAB "Šiaulių banko faktoringas" (2002 metais), UAB "Pajūrio alka" (2003). Bankas ir jo antrinės įmonės, derindami savo veiklą, skirtingus finansinius instrumentus, taiko lanksčias, integruotas mažų ir vidutinių įmonių finansavimo formas.

Tradiciskai daug dėmesio skirdamas paslaugų kokybei, stengdamasis maksimaliai patenkinti įvairiapusiškus klientų poreikius, bankas dabartiniu metu siūlo šiuolaikišką paslaugų spektrą. Klientų patogumui, aptarnavimo ir ryšių su banku operatyvumui skirta internetinės bankininkystės paslauga "SB linija", platinamos populiaros Maestro, EC/MC mokėjimo kortelės, sukurtos naujos indėlių rūšys, plečiamos periodinio mokėjimo, tiesioginio debeto paslaugos. Visi banko padaliniai dirba realaus laiko ("on-line") režimu, tai reiškia, kad banko klientas gali būti aptarnautas bet kuriame Šiaulių banko padalinyje.

Svarbiausia banko veiklos kryptis - kreditavimas. Bankas teikia trumpalaikes paskolas, kreditines linijas, overdraftus, ilgalaikes paskolas iš savų bei Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko, Pasaulio Banko, Europos Tarybos vystymo banko lėšų, iš Europos Sąjungos lėšų pagal PHARE programą. Šiaulių bankas bendradarbiauja su Centrine projektų valdymo agentūra, Lietuvos aplinkos apsaugos

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

investicijų fondu ir kredituoja pastatų ir urbanizuotų teritorijų inžinerinės infrastruktūros atnaujinimo ar gerinančius aplinkos apsaugą projektus.

Bendri akcinės bendrovės „Šiaulių bankas“ veiklos rodikliai pateikti 8 lentelėje:

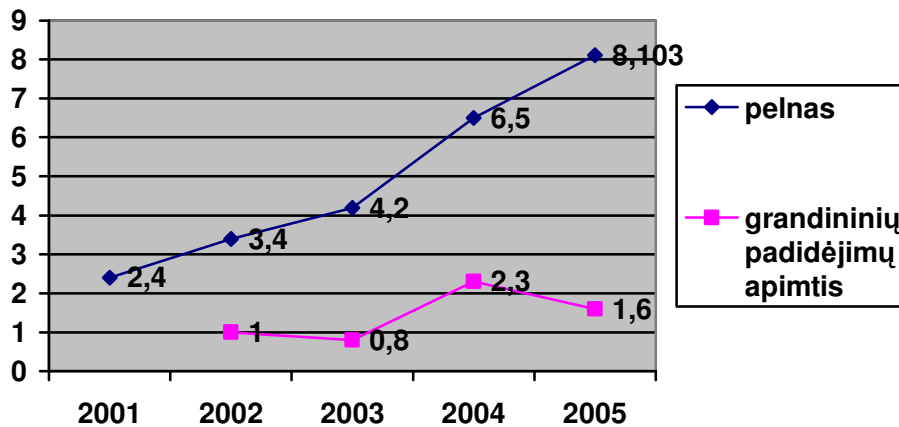
AB „Šiaulių bankas“ veiklos rodikliai (tūkst. Lt)

	2005	2004	2003
Grynosios palūkanų pajamos	22.926	17.903	15.347
Grynosios paslaugų ir komisinių pajamos	6.780	5.600	5.457
Operacinės išlaidos	19.428	17.298	15.549
Grynasis pelnas	8.103	4.440	1.079
ROAA, %	0,93	0,70	0,21
ROAE, %	10,47	7,55	2,16
Išlaidų - pajamų santykis, %	72,56	81,58	85,96
Palūkanų marža, %	2,62	2,8	3,03
Pelnas, tenkantis 1 akcijai	0,12	0,07	0,02
Turtas	1.039.010	699.228	572.322
Investicijos į skolos vertybinius popierius	120.506	111.958	88.799
Indėliai ir akredityvai	743.848	517.238	399.25
Akcininkų nuosavybė	90.233	62.290	52.808
Pajamas uždirbantis turtas, %	88,11	86,45	81,33
Kapitalo pakankamumas, %	11,57	13,09	12,89
Likvidumas, %	38,34	43,53	51,13
Maksimali paskola vienam skolininkui, %	24,35	21,88	21,80
Didelių paskolų normatyvas	389,25	267,13	290,64

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Bankų vadovų pagrindinis uždavinys - didinti akcininkų turtą ir pelno maksimizavimas. Siekdami didesnio pelno banko vadovai imasi didesnės rizikos. Įvertiname banko pelningumą, nes bankų sėkmingos veiklos pagrindas – gebėjimas suderinti tikėtiną pelną su galima rizika. Visi AB „Šiaulių banko“ klientai yra patenkinti banko teikiamomis paslaugomis, kredito gavimo sąlygomis bei jo gražinimo.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

7 pav. grynas pelnas (mln. Lt)

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

AB „Šiaulių bankas“ 2005 m. uždirbo 8,1 mln. Lt. grynojo pelno - 24,6 proc. daugiau nei 2004 m. per tą patį laikotarpį. Pagrindiniai banko veiklos pelningumo rodikliai yra kapitalo ir turto pelningumas. Per 2001 – 2005 metus kapitalo pelningumas vidutiniškai buvo 0,08. Per analizuojamą laikotarpį šis rodiklis kasmet laipsniškai didėjo nuo 2001 m. – 0,06, iki 2005 m. 0,10. tai parodo tai, jog kiekvienais metais didėjantis kapitalas davė vis didesnę pelną. Turto pelningumas per 2001 – 2005 metus išliko pasovus (0,79%). 2003 metais šis rodiklis buvo smuktelėjęs, tačiau 2004 žymiai išaugo, ir 2005 m. Vėl išlaikė pirmųjų metų pozicijas. Kitas labai svarbus banko pelningumo rodiklis yra – grynoji palūkanų marža (GPM). Ją apskaičiavus gavome jog nuo 2001 m. (3,36) iki 2005 m. (2,2) sumažėjo 1,16 proc. punkto, vidutiniškai kasmet sumažėdama po 0,232 proc. punkto. Verta paminėti dar vieną banko pelningumui apibūdinti plačiai naudojamą rodiklį – sklaidą (spread), kuris parodo, kaip efektyviai bankas vykdo finansinio tarpininkavimo vaidmenį skolindamasis ir skolindamas lėšas. Lyginant 2001 m. (0,028) ir 2005 m. (0,02) rodiklius matome jog sklaida per penkerius metus mažėja. Tai atsispindi konkurenciją bankinėje rinkoje. Kai konkurencija didėja, sklaida paprastai mažėja, taip kaip ir mūsų dabar nagrinėjamu atveju, todėl banko vadovybė privalo ieškoti kitų pajamų šaltinių, pavyzdžiui, didinti banko teikiamų paslaugų apimtį. Dažnai naudojamas bankų pelningumo rodiklis yra pelno ir aktyvų santykis, kuris rodo aktyvų naudojimo veiksmingumą (ROA). Šis rodiklis apibūdina banko gebėjimą priversti aktyvus „dirbti“ kuo naudingiau ir pelningiau. Tam turi įtakos aktyvų pajamos ir banko galimybės sumažinti išlaidas. Aktyvų pelningumas – rodiklis nusakantis banko vidaus politiką, jo personalo profesionalumą, palaikant optimalų aktyvų ir pasyvų struktūrą pagal pajamas ir išlaidas.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

9 lentelė

Banko pelningumo rodiklio įvertinimas 2001 – 2005 m.

Rodikliai	2001	2002	2003	2004	2005	Pokytis 2001 – 2005 metais	
						Tūkst. Lt.	%
Pelnas iki mokesčių (tūkst. Lt.)	2.337	3.340	4.154	6.513	8.103	5766	247
Visas turtas (tūkst. Lt.)	310.218	458.863	572.322	704.376	1039.010	728.792	234
Banko balansinio pelno ir turto santykis, proc.	0,75	0,73	0,73	0,93	0,78		4

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Iš lentelės matyti, kad 2001 – 2003 m. banko balansinio pelno ir turto santykis beveik nesiskyrė. 2001 m. šis santykis buvo 0,75 %, o 2002 m. bei 2003 m. jis sumažėjo 0,02 procentinio punkto. Analizuojamu 2001 – 2003 m. laikotarpiu pelnas iki mokesčių mokėjimo padidėjo 77,75%, tuo tarpu visas turtas padidėjo žymiai sparčiau – 84,5%.

2004 m. AB „Šiaulių bankas“ sugebėjo aktyvus dirbti naudingiau ir pelningiau. 2004 m. Balansinio pelno ir turto santykis buvo 0,93% t.y, 0,18 proc. Punkto daugiau nei 2001 m. Vadinasi, vienam turto litui 2004 m. teko 0,93 Lt.pelno. Tokį padidėjimą labiausiai įtakojo 2,79 kartus išaugęs pelnas iki mokesčių mokėjimo bei tik 2,27 kartus padidėjęs visas turtas.

2005 m. Aktyvų pelningumas sumažėjo. Vienam turto litui teko 0,78 Lt. Pelno. Tokį jo sumažėjimą lėmė per 2005 m. 24% išaugęs banko pelnas ir viso turto padidėjimas 47,5% lyginant su 2004 m.

Akcininkams būtina turėti informaciją apie nuosavo kapitalo pelningumą ir šio rodiklio dydį lemiančius veiksnius, pritaikius Berstein modelį šią priklausomybę galime išanalizuoti.

Taigi pritaikę šį modelį AB „Šiaulių bankas“ ir sužinosime nuo kokių pagrindinių veiksnių priklauso nuosavo kapitalo pelningumas. Duomenys reikalingi skaičiavimams pateikti 10 lentelėje.

10 lentelė

AB „Šiaulių bankas“ nuosavo kapitalo pelningumo rodikliai 2001 – 2005 metais (mln. Lt.)

Metai	Apskaičiavimas
2001	$NKP=0,083*0,093/0,126=0,061$
2002	$NKP=0,095*0,079/0,103=0,073$
2003	$NKP=0,10*0,072/0,097=0,074$
2004	$NKP=0,139*0,066/0,095=0,097$
2005	$NKP=0,146*0,053/0,087=0,089$

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

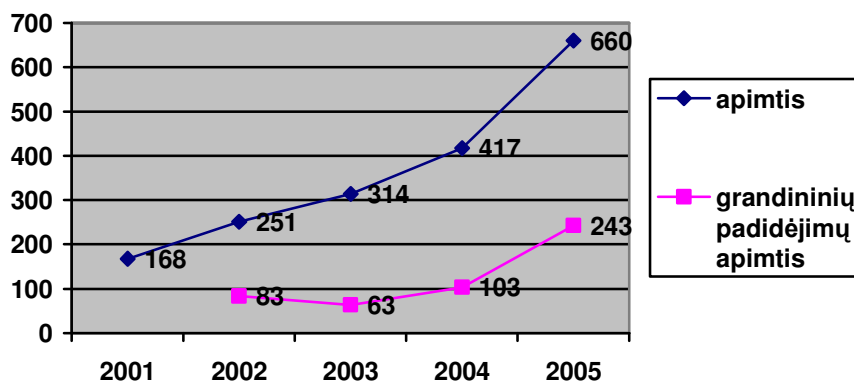
Iš pateiktų skaičiavimų per analizuojamą laikotarpį matome, kad didėjant grynojo pelningumo rodikliui 0,063 punktais, rezultate gaunamas nuosavo kapitalo pelningumo rodiklio padidėjimas 0,028 punktais. 2001 – 2005 metų rezultatai rodo, kad viso turto gražos rodiklis mažėja ir 2005 metais sudarė 5,3 proc. t.y. 4 procentiniais punktais mažesnis už 2001 metų rodiklį. Taigi galime daryti išvadą, kad didžiausią įtaką kapitalo pelningumo rodiklio padidėjimui turėjo banko skolintų lėšų didėjimas lyginant su nuosavomis lėšomis bei nuo 2002 metų sparčiai didėjantis pardavimų pelningumas.

2.2. AB „Šiaulių bankas“ paskolų portfelio analizė

2.2.1. Bendros paskolų apimties dinamika per 2001-2005 metus

Efektyvi kreditų politika ir praktika yra labai svarbi, ne tik dėl to, kad ji garantuotų paties komercinio banko gyvybingumą ir pelningumą. Gerai atliekamos kreditinės operacijos yra ypač svarbios, nes jos padeda atrinkti ir nukreipti – paprastai limituotus finansinius banko išteklius ir leidžia bankui dirbti pelningai. Tai yra pagrindinis finansinių išteklių bankuose valdymo tikslas ir uždavinys.

Siekiant ištirti AB „Šiaulių bankas“ kreditavimo raidą, pirmiausia analizuojamas paskolų apimties kitimas per penkerius (2001 – 2005) metus. Šie duomenys, pateikiami 8 pav:

8 pav. Bendrosios paskolų apimties kitimo dinamika 2001 - 2005 metais (mln. Lt)

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Kaip matome iš 8 pav. didžiausias metinis padidėjimas buvo 2005 metais, nes palyginus su 2004 m. paskolų dydis išaugo 243 mln. Lt. arba 58%. Mažiausiai paskolų padidėjo 2003 m. – tik 63 mln. Lt.(25%). Per visą analizuojamą laikotarpį paskolų apimtis padidėjo 492 mln. Lt. Analizuojant 2001-2005 metus paskolos vidutiniškai kasmet padidėdavo po 123 mln. Lt., taigi ir vidutinis kiekvienų metų paskolų padidėjimas po 73%. Vidutinis metinis penkerių metų paskolų portfelio dydis vidutiniškai sudarė 362 milijonų litų.

Kaip matome iš pateiktos iliustracijos, metiniai kitimo tempai lyginant su 2001 m. yra svyruojantys. 2002 m. matomas spartus šuolis, kai paskolų portfelis padidėja beveik penkiasdešimt procentų, tačiau 2003-2004 m. jis yra mažesnis, nes paskolos padidėja tik ketvirtadaliu (25%). Tačiau 2005 m. metinis prieaugis sparčiai auga ir lyginant su 2004 m. jis padidėja 65%.

Lyginant 2001 – 2005 metus, pastebima, kad kiekvienais metais paskolų portfelis didėja. Per 2005 metus paskolų dydis lyginant su 2001m. išaugo beveik keturis kartus, t.y. padidėjimas 293%.

Kokią vietą rinkoje pagal išduotas paskolas AB „Šiaulių bankas“ užima lyginant su visais Lietuvoje esančiais bankais matyti iš pateiktos 11 lentelės.

11 lentelė

**AB „Šiaulių banko“ vieta lyginant su kitais bankais, pagal išduotas paskolas
2003 – 2005 m. (mln. Lt.)**

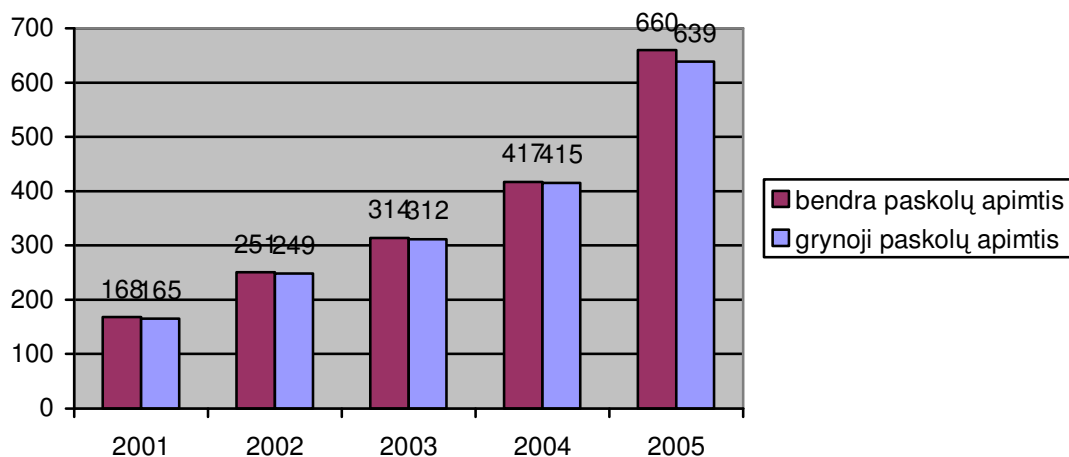
V i e t a	Bankas	Paskolų grynoji vertė 2005 m. mln. Lt.	%	Paskolų grynoji vertė 2004 m. mln. Lt.	%	Paskolų grynoji vertė 2003 m. mln. Lt.	%
1	SEB Vilniaus bankas, AB	8.884	29	5.845	33	4.789	39
2	Hansabankas, AB	8.500	28	4.004	22,5	2.670	21,5
3	DnB NORD bankas, AB	4.206	13,8	2.579	15	1.747	14
4	Šiaulių bankas, AB	659	2,1	457	2,5	354	2,9
5	Bankas Snoras, AB	954	3	655	3,7	572	4,6
6	Ūkio bankas, AB	938	3	589	3,3	265	2,1
7	Sampo bankas, AB	2.321	7,6	1.168	6,6	607	4,9
8	Perex bankas, AB	281	0,9	250	1,4	157	1,3
9	Medicinos bankas, UAB	176	0,6	141	0,8	87	0,7
10	Nordea Bank Finland PLC Lietuvos skyrius	2.788	9	1.070	6	465	3,8
11	Bayerische Hypo – und Verensbank AG Vilnius skyrius	749	2,5	1.052	5,9	673	5,4
	viso	30.456	100	17.810	100	12.386	100

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Taigi, kaip matome iš pateiktos lentelės AB „Šiaulių bankas“ savo kreditavimo perspektyvas turi plėsti, nes analizuojant 2003 – 2005 metus užima tik 2,9 – 2,1 proc. visos rinkos. Lyderio pozicijas rinkoje užima SEB Vilniaus bankas ir Hansabankas. Tačiau jų santykinė paskolų apimtis lyginat 2003 – 2005 taip pat mažėja, kadangi vis daugiau rinkos užima mažesnieji bankai. Didžiausias paskolų apimties santykinis praradimas per metus teko AB SEB Vilniaus bankui (4 proc. punkto), Tuo tarpu AB „Šiaulių bankas“ pagal paskolų portfelio apimtį savo pozicijas santykinai mažina, užleisdamas vietą kitiems rinkos dalyviams, kurie vykdydami agresyvią skverbimosi į rinką politiką, labai aktyviai siekia padidinti savo paskolų portfelio apimtį – AB Hansabankas (5,5 proc. punkto), Nordea Bank Finland PLC Lietuvos skyrius (1 proc. punkto), Sampo bankas (1 proc. punkto).

Norint nustatyti paskolų apimties pastovumą, buvo skaičiuotas vidutinis kvadratinis nuokrypis ir dispersija. Apskaičiuojami reikalingi duomenys ir gauta, jog vidutinis kvadratinis nuokrypis lygus 1,47. Taigi galime teigti, jog visuma yra nevienarūšė, ir negalima visiškai paskliauti vidutiniais dydžiais. Dispersijos rodiklis 2,18, taigi ir nukrypimas nuo vidurkio labai nemažas, sklaida didelė (skaičiavimai pateikti 9 priede).

Kaip kito paskolų bendroji ir grynoji apimtis per analizuojamus 2001-2005 metus pateikta 9 pav.:

9 pav. Bendrosios ir grynosios paskolų sumos kitimas per 2001 -2005 metus (mln. Lt.)

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Bendra paskolų apimtis skiriasi nuo grynosios paskolų vertės tuo, kad čia neįtraukti jokie kiti straipsniai. Sumuojamos tik trumpalaikės ir ilgalaikės paskolos. Vidutinė bendrųjų paskolų suma per

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

penkerius metus buvo 362 mln. Lt. vidutinė grynujų paskolų apimtis per 2001 – 2005 metus buvo 356. lyginant bendrųjų ir grynujų paskolų apimtį vidutinius dydžius, pastebima, kad vidutiniškai bendrųjų paskolų apimtis didesnė 6 mln. Lt.

Viena iš sudėtingiausių banko finansinių ataskaitų įvertinimo sričių – tai paskolų portfelio kokybės bei atidėjimų abejotiniams aktyvams įvertinimas. Tai kol kas yra viena iš didžiausių Lietuvos bankininkystės problemų. Specialiųjų atidėjimų abejotiniams aktyvams išlaidos sumažina banko finansinius resursus ir neigiamai sąlygoja banko veiklos rezultatą, o kartu susilpnina kapitalo bazę. Norint išsiaiškinti paskolų apimtį lėmusių veiksnių įtaką, pirmiausia reikia išanalizuoti atidėjimų pokyčius, ir jų įtaką visai suteiktų paskolų apimčiai. Duomenys pateikti lentelėje:

12 lentelė

Atidėjimų kitimo dinamika per 2001 – 2004 metus (tūkst. Lt.)

Rodiklis / metai	2001		2002	pokytis	2003	pokytis	2004	pokytis	2005
Atidėjimai (specialieji)	(2.991)	-	(1.191)	-1.800	(1.933)	742	(1.652)	-281	*
Atidėjimai (bendrai paskolų portfelio rizikai)	(300)	-	(550)	250	(579)	29	(597)	18	*

* banko ataskaitose duomenų nepateikta

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Per 2001- 2004 metus specialiųjų atidėjimų dydis keitėsi. Vidutiniškai per metus jų būdavo 1,94 mln. Lt. Per visą nagrinėjamą laikotarpį specialiųjų atidėjimų sumažėjo 1,34 mln. Lt. (45%). Vidutiniškai kasmet specialieji atidėjimai sumažėdavo 0,45 mln. Lt. (14%). 2002 metais specialieji atidėjimai sumažėjo 1,8 mln. Lt. 2003 metais padidėjo 0,74 mln. Lt. (60%). 2004 m. sumažėjo 0,28 mln. Lt.

Atidėjimai bendrai paskolų portfelio rizikai vidutiniškai per 2001 – 2004 metus buvo 506,5 tūkst. Lt. Per visą nagrinėjamą laikotarpį šių atidėjimų padidėjo 297 tūkst. Lt. (99%). Atidėjimai bendrai paskolų portfelio rizikai kasmet vidutiniškai padidėdavo po 74.25 tūkst. Lt. 2002 m. padidėjo 83%, 2003 metais-5%, 2004 metais-3%. Vidutiniškai kasmet didėjimo tempas buvo 18,7 %.

Kredito riziką galima įvertinti pagal šiuos rodiklius:

- specialieji atidėjimai/bendra išduotų paskolų suma;
- banko pelnas/specialieji atidėjimai.

Apskaičiuotos šių rodiklių reikšmės pateiktos 13 lentelėje.

Kredito rizikos įvertinimo rodikliai

	2001	2002	2003	2004
Aidėjimų dalis paskolų portfelyje %	1,8	0,48	0,62	0,4
Paskolų apimtis(mln. Lt.)	168	251	314	417
Pelnas (mln.lt.)	2,415	3,446	4,154	6,513
Pelnas/atidėjimai	0,73	1,98	1,65	2,9

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Lentelėje pateikta išlaidų specialiesiems atidėjimams procentinė dalis kiekvienais metais. Didžiausia atidėjimų dalis visame paskolų portfelyje buvo 2001 metais, o tolesniais metais lyginant su baziniais metais šis rodiklis keitėsi. 2002-2004 metais atidėjimai sudaro tik pusę procento viso paskolų portfelio dydžio. Santykinį atidėjimų visame paskolų portfelyje dalies sumažėjimą lėmė išaugusi paskolų apimtis bei mažėjanti atidėjimų apimtis 1,042 mln. Lt. per 2001-2004 metus.

Kadangi per analizuojamą laikotarpį paskolų apimtis vis didėjo, galima pastebėti jog santykinė atidėjimų dalis visose paskolose taip pat mažėjo, tačiau 2003 m. matomas santykinis atidėjimų dalies visame paskolų portfelyje padidėjimas 0,14%, tai galėjo lemti specialiųjų atidėjimų padidėjimas 742 tūkst. Lt. ir paskolos padidėjimas 63 mln. Lt. Darant išvadas galima teigti, jog AB „Šiaulių bankas“ stengiasi nenusižengti atidėjimų reikalavimams, jų norma banke turi būti 0,25 – 1 proc, ir sėkmingai vykdo kreditavimo politiką, išlaikydami aukštą kreditų portfelio kokybę. Banko pelno ir specialiųjų atidėjimų santykio rodiklis parodo, kiek kartų gautas pelnas padengia blogų paskolų išlaidas. Kaip matome 2001 metas, jis padengia tik 0,73 dalį visų specialiųjų atidėjimų. Tačiau kasmet šis rodiklis tik gerėja ir 2004 metais pelnas specialiuosius atidėjimus padengia net 2,9 karto. Atskleidus patirtus nuostolius, gali kristi pasitikėjimas vadovybe, dėl to sumažės banko reitingas ir padidės resursų, kuriuos bankas skolinasi didmeninėje rinkoje, kaina. Todėl labai svarbu, kad banke būtų sukurtos procedūros, įgalinančios laiku pastebėti problemines paskolas ir padaryti reikiamus atidėjimus.

2.2.2. AB „Šiaulių bankas“ paskolų struktūra ir jos kitimas

Pagal išduotų paskolų terminus paskolos yra klasifikuojamos į trumpalaikes ir ilgalaikes paskolas. Kiek per analizuojamą laikotarpį išduota trumpalaikių ir ilgalaikių paskolų pateikta 14 lentelėje.

Suteiktų trumpalaikių ir ilgalaikių paskolų apimtis ir prieaugio tempai 2001 – 2005 metais

Suteiktos paskolos	2001	Prieaugio tempai	2002	Prieaugio tempai	2003	Prieaugio tempai	2004	Prieaugio tempai	2005
	(mln.lt)		(mln. lt)	%	(mln .lt)	%	(mln .lt)	%	
Trumpalaikės (iki metų)	88,749	-	119,024	35	137,184	15	138,709	0,7	*
Ilgalaikės (daugiau kaip metams)	79,785	-	132,089	65	176,865	34	260,685	47	*

* banko ataskaitose duomenų nepateikta

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Analizuojant duomenis iš pateiktos lentelės matome, kad per visą 2001-2004 metų laikotarpį trumpalaikių paskolų dydis išaugo 50 mln. Lt. Vidutiniškai kasmet trumpalaikių paskolų padidėdavo po 16,6 mln. Lt. (11,9%). Per 2002 metus trumpalaikių paskolų dydis išaugo 35,2 %, per 2003 m. 15% ir per 2004 m. 0,7%. Taigi per nagrinėjamą laikotarpį trumpalaikių paskolų dydis išaugo 56,8%. Didžiausias trumpalaikių paskolų padidėjimas matomas 2002 metais, kai paskolų dydis išaugo 31 mln. Lt. (35%). Mažiausiai per analizuojamą laikotarpį išaugo 2004 metais tik 1,5 mln. Lt (0,7).

Vidutiniškas ilgalaikių paskolų dydis buvo 162 mln. Lt. Per visą laikotarpį ilgalaikių paskolų padidėjo 180 mln. Lt. (arba 225%). Vidutiniškai kasmet ilgalaikių paskolų dydis padidėjo po 60 mln. Lt. - 34%. 2002 metais ilgalaikių paskolų dydis išaugo 65%, 2003 metais 34%, 2004 - 47%. Per visą nagrinėjamą laikotarpį ilgalaikių paskolų dydis išaugo 180,2 mln. Lt. - 225%. Kaip ir trumpalaikių paskolų, taip ir ilgalaikių paskolų didžiausias augimo tempas pastebimas 2002 metais 65%.

Pagal suteiktų paskolų tipą pirmauja ilgalaikės - daugiau kaip vienerių metų paskolos. Tačiau analizuojant 2001 metus matome, kad daugiau trumpalaikių paskolų. Taigi, kaip matome iš pateiktų duomenų, galime drąsiai teigti, jog paskolų didžiausi didėjimo tempai 2002 metais, ir 2004 metais. Tai galime paaiškinti tuo, jog 2002 m. smarkiai augo namų ūkių investicijos. Ilgalaikio vartojimo prekėms įsigyti vidutiniškai buvo skiriama 239 Lt/mėn., t. y. 31 proc. daugiau nei 2001 m. apskaičiavus koreliacijos koeficientą, galime drąsiai teigti jog ryšys tarp ilgalaikio vartojimo prekių įsigyjimui skirtos sumos ir paskolų apimties yra tiesioginis ir labai glaudus.

Analizuojant paskolų struktūros kitimo priežastis, reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kokių paskolų yra daugiausia, ir koki pelną jos duoda bankui. Kaip matome iš pateiktos lentelės daugiausia yra standartinių paskolų. Mažiausias kiekis nuostolingų paskolų kurių bankas stengiasi neturėti visai.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

15 lentelė

Banko suteiktų paskolų pagal riziką struktūros kitimas 2001 - 2005 m.

Suteiktos paskolos	2001	Santykinis dydis %	2002	Santykinis dydis %	+/-	2003	Santykinis dydis %	+/-	2004	Santykinis dydis %	+/-	2005
Standartinės (tūkst. Lt.)	113.574	67	155.774	62	-5	212.127	68	6	406.632	97	29	*
Galimos rizikos (tūkst. Lt.)	49.918	29	88.095	35	6	92.804	29	-6	4.229	1	-28	*
Padidėjusios rizikos (tūkst. Lt.)	850	0,5	5.539	2,2	1.7	7.798	2,5	3	5.351	1,3	-12	*
Abejotinos (tūkst. Lt.)	674	0,4	1585	0,6	0.2	1.226	0,4	-0.2	978	0,2	-0.2	*
Nuostolingos (tūkst. Lt.)	3.518	2	120	0,05	1.95	698	0,2	0.05	747	0,17	0.05	*
Iš viso	168.534	100	251.113	100		314.653	100		417.937	100		

* banko ataskaitose duomenų nepateikta

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Kaip matyti, padidintos rizikos, abejotinų ir nuostolingų paskolų santykis nuo 2001 – 2003 metų buvo panašus ir svyravo apie tris procentus. Lyginant 2003 m. su 2004 m. šis santykis sumažėjo beveik dvigubai t.y 1,31 procento. Tokį sumažėjimą lėmė padidėjusios rizikos ir abejotinų paskolų sumažėjimas per 2004 metus. Padidėjusios rizikos paskolų nuo 2001 m. iki 2004 m. padidėjo net 6 kartus. Abejotinos paskolos per analizuojamą laikotarpį padidėjo 45%. Nuostolingų paskolų santykis su visomis paskolomis sumažėjo daugiau nei du kartus (0,18%). Todėl tai ir lėmė padidintos rizikos, abejotinų ir nuostolingų paskolų santykio su visomis paskolomis sumažėjimą 1,3 procentinio punkto.

16 lentelė

Padidėjusios rizikos, abejotinų ir nuostolingų paskolų kitimo dinamika

Metai	2001		2002		2003		2004		2005
	mln.lt.	%	mln.lt.	%	mln.lt.	%	mln.lt.	%	
Grandininiai didėjimo, mažėjimo tempai									
Padidėjusios rizikos, abejotinos ir nuostolingos paskolos (mln. Lt.)	5,042	-	7,244	44	9,722	34	7,076	-27	

* banko ataskaitose duomenų nepateikta

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Taigi kaip matome iš pateiktos lentelės 2001 – 2003 metais padidėjusios rizikos, abejotinų ir nuostolingų paskolų apimtis didėdavo, ir per trejus metus beveik padvigubėjo. Tačiau 2004 metais padidėjusios rizikos abejotinų ir nuostolingų paskolų apimtis sumažėjo 27 procentais. Tai lėmė

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

geresnė paskolų valdymo politika. Kokią dalį neigiamos paskolos sudaro visame paskolų portfelyje matome pateiktoje lentelėje.

17 lentelė

Padidėjusios rizikos, abejotinių ir nuostolingų paskolų santykis su visomis paskolomis (%)

Metai	2001		2002		2003		2004		vidutinis pad.sum. 2004-2001
Grandininiai didėjimo, mažėjimo tempai	%	pad.sum.	%	pad.sum.	%	pad.sum.	%	pad.sum.	
Padidėjusios rizikos, abejotinių ir nuostolingų paskolų santykis su visomis paskolomis (proc.)	2,99	-	2,88	-0,11	3	0,12	1,69	1,31	-1,3
Nuostolingų paskolų santykis su visomis paskolomis (proc.)	0,39	-	0,05	0,34	0,22	0,17	0,18	0,04	-0,21

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

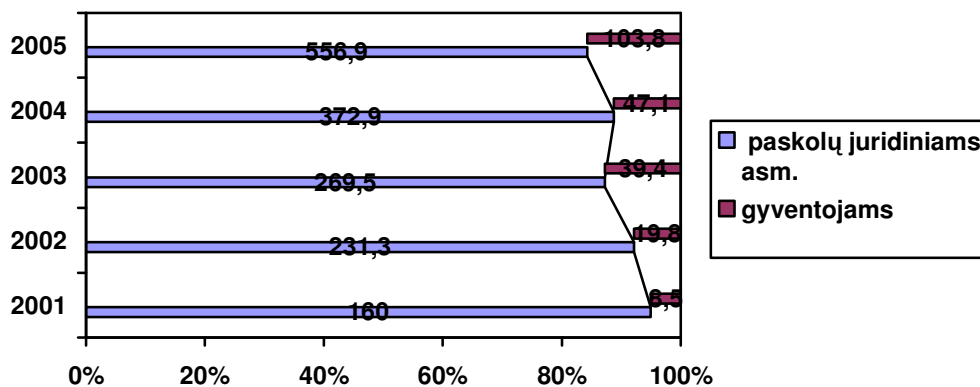
Padidėjusios rizikos, abejotinių ir nuostolingų paskolų santykio su visomis paskolomis rodiklio kitimas pateikamas lentelėje. Jis parodo banko paskolų portfelio kokybę. Probleminėmis paskolomis dažniausiai tampa klientui susidūrus su finansinėmis problemomis. Probleminių paskolų kiekis banke atspindi banko patikimumą. Kreditų portfelio kokybę vertinama apskaičiuojant probleminių paskolų santykį su visomis išduotomis paskolomis. Šie duomenys lyginami su praėjusių metų duomenimis. Jeigu didėja atidėjimų neveiksniams aktyvams sumos ir banko pagrindinės veiklos rezultato santykis, vadinasi, mažėja banko pajamos. Apskaičiavus probleminių paskolų santykį su visomis paskolomis gauta, jog AB „Šiaulių bankas“ vidutiniškai per penkerius metus turėdavo 2,64 proc. probleminių paskolų. Taigi iš pateiktų duomenų matyti, kad AB „Šiaulių bankas“ sėkmingai vykdo pasirinktą banko klientų kreditingumo įvertinimo sistemą, išvengiant klientų nemokumo – prarandant planuotą pelną. Kuo probleminių paskolų santykis su visomis paskolomis didesnis, palyginti su praėjusių ataskaitinių laikotarpių rodikliais, tuo didesni galimi banko nuostoliai dėl paskolų negrąžinimo. Taigi, kaip matome iš pateiktos lentelės duomenų, per analizuojamus 2001-2004 paskolų portfelio kokybė gerėjo, nes padidėjusios rizikos, abejotinių ir nuostolingų paskolų santykis su visomis paskolomis sumažėjo 1,3 procentinio punkto.

Nuostolingų paskolų ir visų paskolų santykis rodo, kuri banko paskolų dalis yra ypač blogos paskolos, sudarančios potencialius banko nuostolius. Taigi, kaip matome iš lentelės šis santykinis dydis per 2001 – 2004 m. laikotarpį sumažėjo 0,21 procentiniu punktu, kuris įtakoja didėjančias banko pajamas, apskaičiuotas įvertinant riziką. Atidėjimų apimties didėjimą gali lemti per mažos palūkanų

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

normos nustatymas arba per daug agresyvus siekis išplėsti rinką. Pastebėta, jog bankai, siekdami užimti rinkos dalį, nepakankamai apmokestina rizikingus klientus – gaudami paskolas, moka už jas per mažai, o patikimi klientai – per daug.

Paskolas taip pat galima skirstyti pagal gavėjus ir pagal tai, kas jas paėmė ir kokiems tikslams panaudotos. Dauguma paskolų yra paimta juridinių asmenų, kurie vykdo smulkųjį ir vidutinį verslą, kurių pagrindinis partneris yra AB „Šiaulių bankas“. Kaip matome, vis dėl to galime išvelgti tam tikrą dėsningumą, kadangi lyginant pirmuosius ir penktuosius metus gyventojai pastaruosius metus tikrai padidino savo paskolų portfelį. Tuo tarpu juridiniai asmenys turėjo savo procentinę dalį užleisti gyventojams. 2005 sparčiau augo paskolos gyventojams, ši tendencija turėtų išlikti ir ateinančius kelerius metus, nes paskolos gyventojams ir toliau augs sparčiau nei įmonėms suteikiamos paskolos. Tai lemia auganti būsto paskolų rinka, nors pastaraisiais metais pradėjo aktyviai didėti ir banko suteikiamos vartojamosios paskolos bei kredito limitai kortelių sąskaitose.

10. pav. AB „Šiaulių banko“ juridinių asmenų ir gyventojų paskolų apimtys kitimas 2001 - 2005 m. (mln.lt.)

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

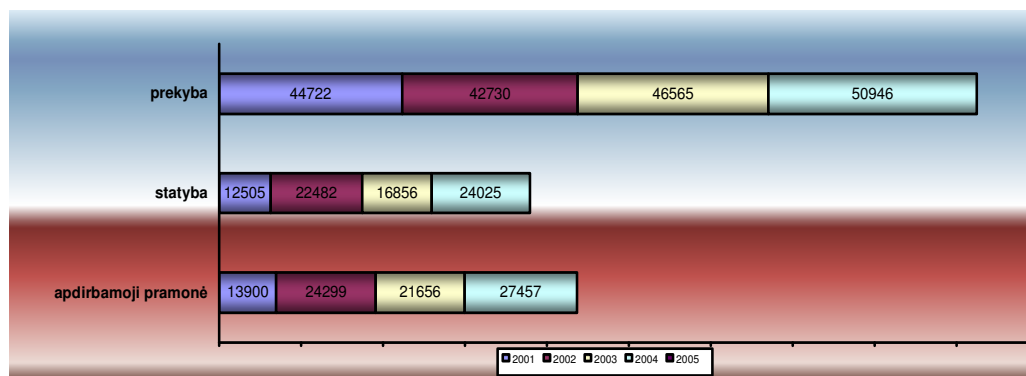
Sėkmingą strateginių veiklos krypčių įgyvendinimą, pelniusį bankui smulkiojo ir vidutinio verslo partnerio vardą, patvirtina banko suteiktų paskolų struktūra. AB „Šiaulių banke“, kitaip nei kituose Lietuvos bankuose juridiniams asmenims t.y. smulkiam ir vidutiniam verslui tenka labai didelė paskolų dalis. (2001 m. juridiniams asmenims 95proc., 2002 m. – 92 proc., 2003 m. – 87proc., 2004m. – 89proc., 2005m. – 84proc.). Gyventojams išduotų paskolų, kurios sudaro tik apie 5-15% visų paskolų, kurios kasmet didėja vidutiniškai po 24 mln. Lt. 2005m. pastebimas itin ryškus paskolų gyventojams augimas 56,7 mln. Lt.(padidėjimo tempas 120 proc.).

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Tokį spartų didėjimą lėmė tai, kad 2005 m. AB „Šiaulių banke“ kreditai suteikiami paprastinta ir greitesne tvarka: bankui reikia pateikti tik asmens tapatybę liudijantį dokumentą (pasą ar asmens tapatybės kortelę) ir finansinių įsipareigojimų sutarčių kopijas, bei užpildyti paraišką. Šiaulių bankui pasirašius tiesioginio bendradarbiavimo sutartį su Sodra, banko klientams nereikia trukti laiko, rūpinantis pažyma iš darbovietės apie gaunamas nuolatinės pajamas, nereikia pateikti bankui ir socialinio draudimo pažymėjimo.

Siekdamas išplėsti smulkiajam ir vidutiniam verslui (SVV) galimybes, gauti reikiamą projektų finansavimą, AB „Šiaulių bankas“ sėkmingai bendradarbiauja su garantiją teikiančiomis institucijomis. AB „Šiaulių bankas“ yra pasirašęs bendradarbiavimo sutartis su Vilniaus miesto ir Šiaulių miesto savivaldybėmis dėl paramos smulkiajam ir vidutiniam verslui. Bankas dalyvauja šių miestų iniciatyvoje kurti darbo vietas bei didinti veiklių miesto piliečių verslumą. Viso kreditų portfelio struktūra taip pat atspindi AB „Šiaulių banko“ siekį skatinti smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrą šalyje. Beveik 85% kreditų, suteiktų privačioms įmonėms per 2001 ir 2002 metus, buvo nedidesni nei 300 tūkst. Lt., o šis kreditų vidutinis dydis atitinkamai 80 tūkst. Ir 82 tūkst. Lt. Iš visų per 2004 metus privačioms įmonėms suteiktų kreditų 83% yra ne didesni nei 300 tūkst. Lt., o šių kreditų vidutinis dydis 84 tūkst.lt. Smulkioms ir vidutinėms įmonėms 2004 metais bankas suteikė per 600 kreditų ir daugiau kaip trečdaliu padidino joms suteiktų kreditų portfelį.

Analizuojant trumpalaikes paskolas, pagal tai, kokioms ūkio šakoms ir veiklos sritims jos suteiktos, galime drąsiai teigti, jog didžiausios investicijos pasiekia prekybos sektorių bei apdirbamąją pramonę. Duomenys pateikti 11 pav.

11 pav. Trumpalaikės paskolos pagal veiklos kryptis (tūkst.lt.)

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

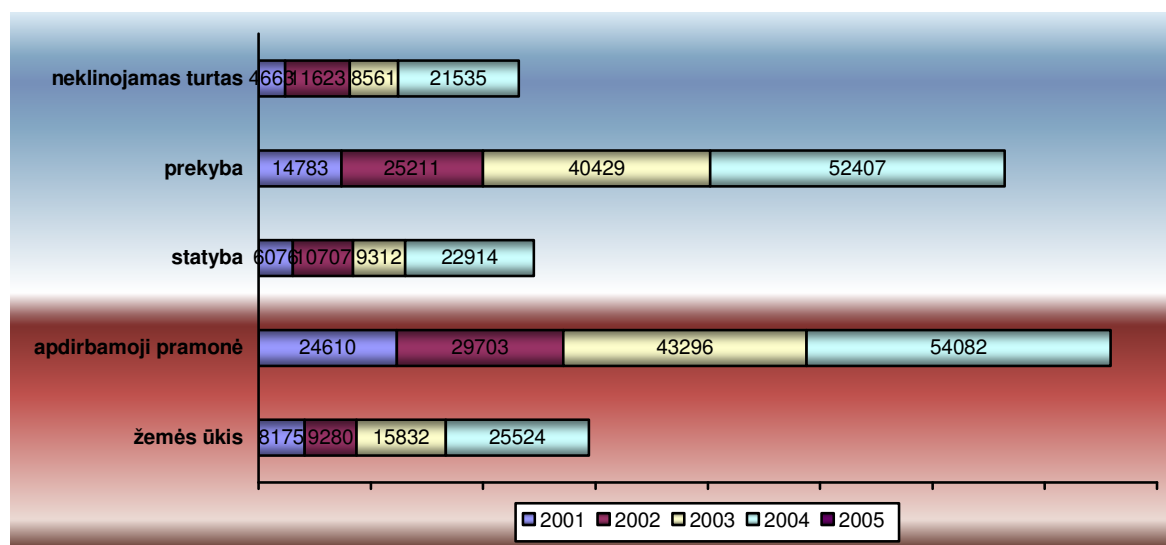
Apdirbamajai pramonei 2001 metais buvo skirta 17 proc. visų banke skirtų trumpalaikių paskolų. Analizuojant 2001 – 2004 metus, apdirbamoji pramonė kiekvienais metais sudarė vis didesnę finansuojamą veiklos šaką ir 2004 metais, jai buvo skirta 23 proc. visų trumpalaikių paskolų. Per 2001 – 2004 metus statybos santykinė dalis visose trumpalaikėse paskolose keitėsi nuo 2001 m. – 16 %, iki 2004 m. - 31%. Prekybos sektoriui iš visų trumpalaikių paskolų 2001 metais skirta 56 % visų paskolų, o lyginant su 2004 m. jis sudarė tik 43 proc. visų trumpalaikių paskolų. Vidutiniškai per 2001 – 2004 metus prekybai, statybai ir apdirbamajai pramonei skirta vidutiniškai 87, 5% visų išduotų trumpalaikių paskolų.

Kadangi analizuojant trumpalaikes paskolas pastebima, jog daugiausia finansuojama prekyba, lyginant 2001 – 2004 metus padidėjimo tempas 14 %, pinigai daugiausia naudojami apyvartinėms lėšoms ir kitiems trumpalaikiams įsipareigojimams padengti. Mažiausiai trumpalaikių paskolų imta kasybai, elektros, dujų, vandens tiekimui, vidutiniškai kasmet po 610,5 tūkst. Lt.

Analizuojant ilgalaikes paskolas lėšos kaip matome daugiausia skiriamos apdirbamosios pramonės ir prekybos sektoriams. Mažiausiai finansuojami iš paskolų portfelio kaip ir trumpalaikėje paskolų lentelėje matosi – kasyba bei dujų, elektros vandens tiekimas. Daugiausiai išplėtotą pramonės šaką tai prekyba, kurios kasmetiniai didėjimo tempai mažai tesiskyrė. Per analizuojamus ketverius metus prekybai plėtoti skirtos lėšos išaugo 6.2 mln. Lt. Apdirbamosios pramonės sektoriui didėjimo tempai auga sparčiau, per ketverius metus analizuojant 2001-2004 metų laikotarpį 13,557 mln. Lt. Taigi galime drąsiai teigti, jog per 2001 – 2004 lėšos skirtos apdirbamosios pramonės šakai išaugo beveik 2 kartus t.y. 13,557 mln. Lt. (97%). Mažiausiai iš paskolų portfelio finansuojamos elektros dujų vandens tiekimu, kasybos šakos. Auganti rinka diktuoja naujus poreikius. Kiekvienais metais vis daugiau lėšų žmonės skiria statyboms, gyvenamam būstui pirkti.

Apibendrinant galima pasakyti, kad bankų trumpalaikių kreditų terminai negali būti ilgesni nei atskirų verslo įmonių gamybos ciklo trukmė ir bankai visai neišduos paskolų tokioms įmonėms, kurios negalės ateityje jų grąžinti, nors tos įmonės ir turės pakankamą užstatą. Taip pat bankai neteiks tokių kreditų, kurių terminai trumpesni nei to paties finansuojamo turto tarnavimo laikas. Visais atvejais turi būti laikomasi taisyklės: pinigų grąžinimo laikotarpis turi atitikti perkamo turto uždirbamų pinigų srauto laikotarpį.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

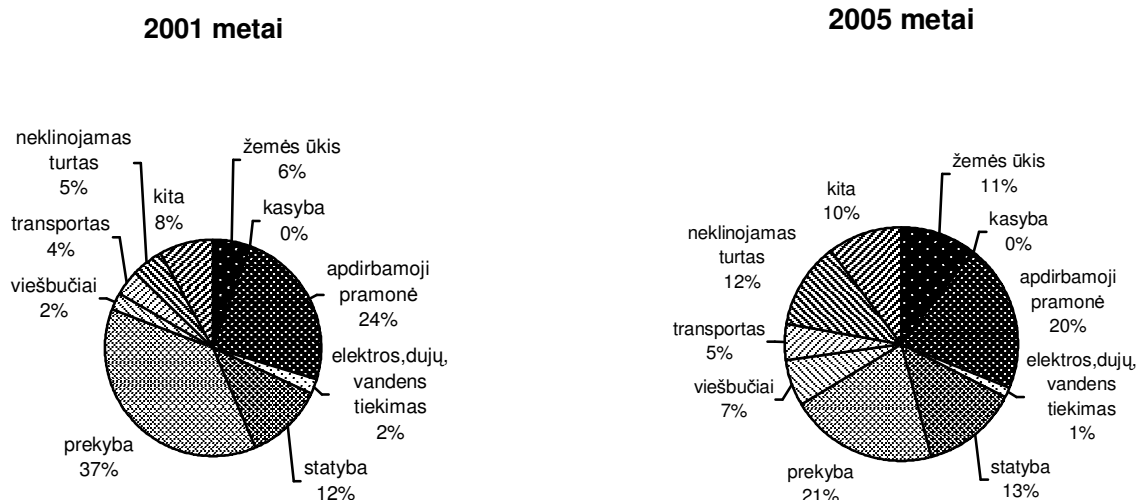

12 pav. Ilgalaikės paskolos pagal ekonominės veiklos kryptį (tūkst. Lt)

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Ilgalaikių paskolų dinamika ir dydis pagal ekonomines šakas skiriasi nuo trumpalaikių paskolų. Ilgalaikių paskolų lyderio pozicijas užima apdirbamoji pramonė. Lyginant su trumpalaikėmis paskolomis, kur didžiausia paskolų dalis tekdavo prekybai, galime daryti išvadą, kad trumpalaikės paskolos yra per trumpas laiko tarpas, ir pakankamas tik prekybos sektoriui. Apdirbamojoje pramonėje pinigų cirkuliacija yra ilgesnė, pinigai gali būti naudojami įrengimams pirkti ir kitiems apyvartiniams poreikiams tenkinti, o pagamintos produkcijos pajamos gaunamos tik realizavus prekes ir tai lemia pasirenkamą paskolų laikotarpį. Ilgalaikių paskolų, skirtų nekilnojamam turtui pirkti, apimtis per 2004 m. žymiai išaugo, tai įtakos galėjo įtakos nekilnojamojo busto kainų augimas Lietuvoje, bei suteikiamų būsto paskolų banko marža. Ji sumažinta iki 1,5% + VILIBOR, 1,8% + EURIBOR.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

13 pav. Iš viso paskolų juridiniams asmenims ir asmenims neturintiems juridinio asmens teisių kitimo dinamika per 2001-2005 metus

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Apibendrinant visų paskolų panaudojimą visoje rinkoje, daugiausia paskolų tenka prekybos sektoriui. 2002 metais didžiausia dalis paskolų suteikta šios veiklos rūšių įmonėms: didmeninei ir mažmeninei prekybai, automobilių, motociklų remontui, asmeninių ir buitinių daiktų taisymui - 67,7 mln. Lt arba 27,1%, 2003 m. - 87,0 mln. Lt arba 27,6%, 2004 m. - 103,4 mln. Lt arba 24,7% nuo visų suteiktų paskolų. Apdirbamosios pramonės 2002 m. – 54,0 mln. Lt arba 21,5%, 2003 m. - - 65,0 mln. Lt arba 20,6%, 2004 m. - 81,5 mln. Lt arba 19,5%. Statybos sektorius 2002 m. – 33,2 mln. Lt arba 13,2%, 2003 m. – 26,2 mln. Lt arba 8,3%, 2004 m. – 46,9 mln. Lt arba 11,3%.

Kaip matome 2001 – 2005 metais didžiausia trumpalaikių ir ilgalaikių paskolų dalis tenka prekybai, lentelėje pateikta kokią dalį kiekvienais metais sudaro paskolos skirtos šiai sferai finansuoti.

18 lentelė

Prekybos sektoriaus įtaka visam paskolų portfeliui

	2001	2002	2003	2004	2005
Prekyba (tūkst. Lt.)	59.505	67.941	86.994	81.539	104.563
Iš viso paskolų (tūkst.lt.)	168.534	251.113	314.653	417.937	639.000
Paskolų prekybai ir visų paskolų santykis	0,37	0,27	0,28	0,19	0,21

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Analizuojant paskolų struktūrą pagal skolininkus didžiausią lyginamąjį svorį turėjo – prekyba. Pasirinkimą lėmė tai, kad prekybai lyginant su kitomis šakomis yra skiriama didžiausia paskolų portfelio dalis. Kaip matome iš lentelės, didėjant prekybai skirtų paskolų apimčiai ir kartu didėjant visų paskolų apimčiai, santykinis dydis 2005 metais lyginant su pirmaisiais sumažėjo 0,16 punkto (arba 57%). Taigi galime daryti išvadą, jog kiekvienais metais didėjanti kreditų apimtis skirta prekybos šakai yra nepakankamai sparčiai auganti, kad išlaikytų nuolatinį santykį, o iš to galime drąsiai teigti, jog kitų verslo šakų kreditavimo galimybės žymiai padidėjusios.

Kiekvienoje šalyje egzistuoja tam tikro kredito išdavimo limitai. Maksimali paskolos suma vienam skolininkui – tai litais ir valiuta išduotų paskolų, garantijų, laidavimų, įsipareigojimų suteikti paskolą bendra vertė. Ji neturi viršyti 25 procentus banko kapitalo (D. Ivaškevičius).

Maksimalią paskolos sumą vienam skolininkui reglamentuoja Lietuvos banko valdybos nutarimai. Šios sumos normatyvas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$N = \text{PGV} / \text{BK} \times 100\% < 25\%$$

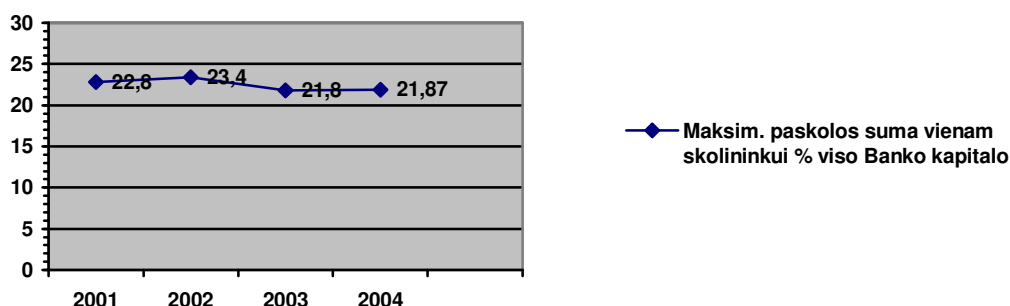
Pažymėtina, jog šio normatyvo skaičiavimo metodikoje taikoma išplėstinė kliento sąvoka, apimanti ne tik paskolos gavėją, bet ir su juo susijusius asmenis – jų finansiniai rezultatai yra vienas nuo kito priklausomi.

Lietuvos Banko valdybos 2000 m. nutarimu Nr. 75 buvo papildyti banko veiklos riziką ribojantys normatyvai dėl didelių paskolų normatyvu. Pagal jį, banko suteiktų paskolų bendroji suma neturi viršyti 800 procentų banko kapitalo. 2001 metais šis normatyvas buvo 180,47 %.

Maksimali paskolos suma vienam skolininkui - tai banko išduotų paskolų, garantijų, laidavimų, įsipareigojimų bendra vertė litais ir valiuta (ne daugiau kaip 25 procentai Banko kapitalo). Ši suma 2001m. gruodžio 31 d. sudarė 8.149 tūkst. Lt arba 22,83% Banko kapitalo ir 4,84 % visų Banko suteiktų paskolų. 2002 m. gruodžio 31 sudarė 9.795 tūkst. Lt arba 23,40% banko kapitalo ir 3,9 % visų banko suteiktų paskolų. Ši suma 2003 gruodžio 31d. sudarė 11.181 tūkst. Lt arba 21,8% banko kapitalo ir 3,55% visų banko suteiktų paskolų.

2004 m. gruodžio 31 d. maksimali suma vienam skolininkui sudarė 13.858 tūkst. Lt arba 21,87% banko kapitalo. Taigi, lyginant banko kapitalo ir visų banko suteiktų paskolų santykį pastebima, kad bankas laikėsi nustatytų taisyklių ir neviršijo 25 proc. Banko kapitalo, taip išvengdamas banko likvidumo rizikos.

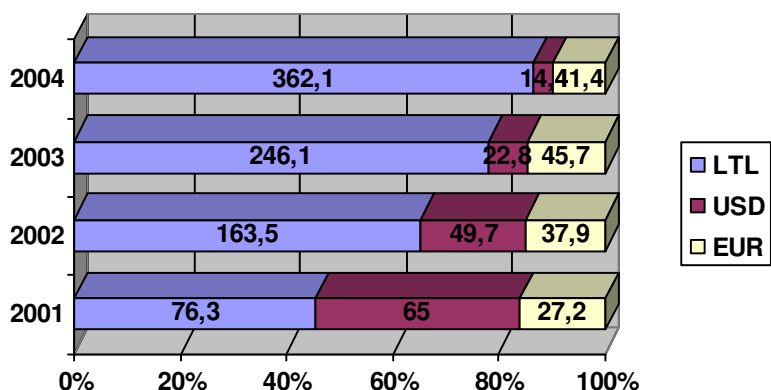
Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

14 pav. AB „Šiaulių bankas“ maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui dinamika 2001- 2004 metais

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Maksimali paskolos suma vienam skolininkui analizuojamu laikotarpiu svyravo nuo 23,4 iki 21,8. Ir kaip matome iš pateikto grafiko neviršijo numatyto 25 procentų rezervo.

15 pav. Kreditų portfelis pagal valiutas, mln. Lt

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Pastebimai pasikeitė paskolų struktūra pagal valiutas. Ypač sparčiai augo skolinimasis litais. Jei 2001 metų pabaigoje paskolos litais visame portfelyje sudarė 45,3% tai 2002 metų pabaigoje jau 65,1%, o 2003 metų pabaigoje 78,5%. Atitinkamai sumažėjo skolinimasis JAV doleriais. Skolinimasis EUR tolygiai auga. 2004 m. paskolos dar populiarsnės buvo litais, o ne kita valiuta.

2.2.3. Paskolų apimties ir struktūros kitimą lėmusios priežastys

Akcinės bendrovės „Šiaulių bankas“ kreditų apimties didėjimą įtakojo daugelis veiksnių. Atlikus kreditų apimties analizę nustatyta, kas labiausiai įtakojo pasikeitimus. Aišku didelės reikšmės turėjo ir bendras paskolų poreikio padidėjimas ir rinkos situacija, nes žmonės vis daugiau buvo linkę skolintis iš bankų, nei taupyti ir tik tada vartoti. Paskolų apimties kitimas pateiktas lentelėje (mln. Lt.).

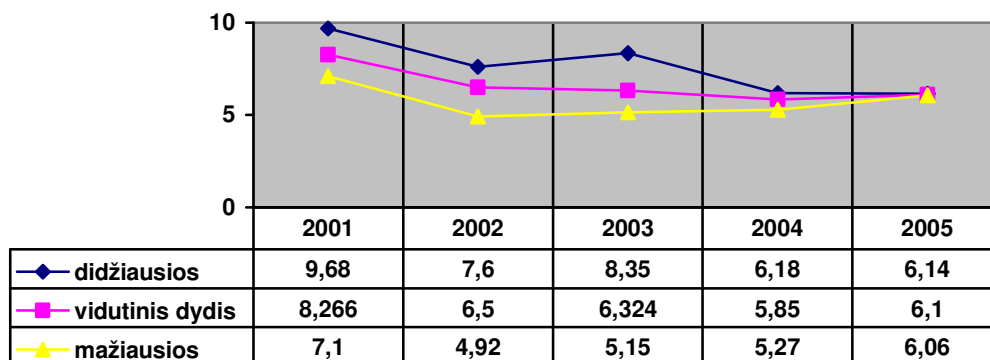
AB „Šiaulių banko“ paskolų apimtį, kaip ir visų kitų Lietuvoje veikiančių komercinių bankų paskolų apimtis veikė nekilnojamojo turto kainų šuoliai. Nekilnojamojo būsto kainos Lietuvoje per metus auga labai dideliais tempais. Nėra tikslios nekilnojamojo turto kainų skelbiamos statistikos, tačiau apytiksliais vertinimais 2003 – 2005m. butų kainos augo 40 – 60 proc. per metus. Apskaičiavus koreliacijos koeficientą (0.7997), galime teigti, jog ryšys tarp paskolų paimties ir butų kainos yra tiesioginis ir glaudus. Apskaičiuotas regresijos koeficientas leidžia daryti išvadą, jog butų kainoms padidėjus vienu procentu, Banke išduotų paskolų dydis išaugtų, t.y. padidėtų 16,375 mln. Lt. (skaičiavimai pateikti 10 priede).

Kreditų apimties didėjimą lemia ir vidutinio darbo užmokesčio padidėjimas, kuris per vienerius metus išauga vidutiniškai po 7,2%. Gyventojų skaičiaus mažėjimas (per metus -20tūkst.) nepagrindžia kreditų portfelio didėjimo.

Taip pat tokią sparčią paskolų portfelio plėtrą lėmė pagerėjusios skolinimosi ir kitų bankininkystės paslaugų sąlygos, augančios gyventojų pajamos, didėjantys ateities poreikiai bei didėjantis gyventojų pasitikėjimas bankais, paverčiant potencialius klientus – paskolų vartotojais ir juos stengiantis išlaikyti naudojant įvairias lojalumo ir programas.

Taip pat didelės įtakos žmonėms, kurie nori pasiimti paskolą turi paskolų palūkanų norma, kadangi potencialūs klientai atsižvelgia į palūkanų dydį. Kaip klientų pasirinkimą lemia paskolų palūkanų norma matome pagal paskolų apimties didėjimą ir palūkanų normos mažėjimą. Klientus skatina imti paskolas mažėjančios palūkanų normos.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

16 Pav. Paskolų palūkanų normos kitimas per 2001 – 2005 metus (procentais)

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos banko ataskaitomis

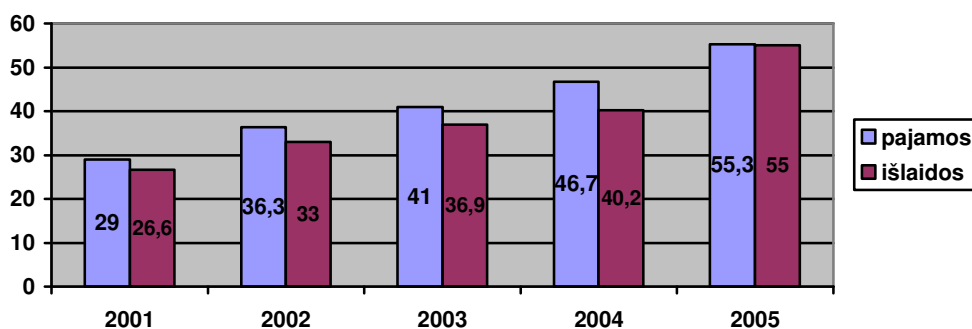
Banko suteiktų paskolų kokybei neigiamos įtakos galėtų turėti tiek galimas ekonominės situacijos šalyje pablogėjimas, tiek nekilnojamojo turto kainų smukimas, tiek ir reikšmingas palūkanų normų išaugimas. Apskaičiavus koreliacijos koeficientą (-0,6674) galime daryti tokią išvadą, jog tarpusavio priklausomybė tarp palūkanų normos ir paskolų apimtys padidėjimo yra atvirkščiai proporcinga. Mažėjant palūkanų normai paskolų apimtys didėjo. Tačiau ryšys nėra labai glaudus. Apskaičiavus regresijos koeficientą matome, kaip vienas paskolų palūkanų procentas veikia paskolų apimtį. Taigi paskolų normai sumažėjus vienu procentiniu punktu, paskolų portfelis padidėja 130,07 mln.lt. (skaičiavimai pateikti 11 priede).

Gerėjančią AB „Šiaulių bankas“ kreditavimo būklę atspindi sparčiai augančios gyventojų pajamos. Namų ūkių pajamos turėtų ir toliau augti. Jei manysime, jog pajamos kiekvienais metais auga po aštuonis procentus ir apskaičiavę koreliacijos koeficientą (0,99), galime drąsiai teigti, jog tarpusavio ryšys tarp namų ūkių pajamų ir kreditų portfelio apimtys yra tiesioginis ir labai glaudus. Pagal regresijos koeficientą (1,09), galima teigti, jog namų ūkių pajamoms padidėjus vienu litu, kreditų portfelio apimtys padidėja 1,09 mln. Lt. Tačiau tai negali būti vienintelė priežastis, kodėl paskolų apimtys didėja, nes AB „Šiaulių bankas“ kredituoja ne vien gyventojus, o labiau orientuojasi į smulkųjį ir vidutinį verslą (skaičiavimai pateikti 12 priede).

2002 metų tokį didelį paskolų portfelio apimtys augimą galima paaiškinti tuo, kad buvo pradėtas gyventojams teikti naujas banko kreditavimo produktas – vartojimo kreditas. Kuris sudarė galimybes lengvesnėmis sąlygomis gauti paskolą ir per trumpesnę laiką. Tai daugiausia ir lėmė trumpalaikių paskolų spartų augimą (trumpalaikių paskolų augimas padidėjo 35 proc.)

2.3. Pajamos iš kreditavimo ir jų kitimas

Kiekvienais metais bankas didina savo kapitalą, taip įrodydamas, kad dirba pelningai ir kuo toliau tuo labiau siekia geresnių rezultatų ir geresnės padėties Lietuvos bankų rinkoje. Kiekvienais metais pritraukiama vis daugiau klientų, kuriems suteikiamos įvairių ekonominių rūšių paskolos. Banko pelno apimtis priklauso nuo visų pajamų ir išlaidų apimties, išlaidas žymint su minuso ženklu. Kaip kito pajamos ir išlaidos AB „Šiaulių banke“ matome pateiktame 17 paveiksle.

17 pav. Banko pajamų ir išlaidų dinamika 2001- 2005 m. (mln. Lt.)

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Kaip pastebime iš paveikslo, visos banko pajamos viršija išlaidas. 2001 – 2002 m. banko pajamos padidėjo 7,3 mln. Lt. Arba 25,17 %. Tuo tarpu banko išlaidos padidėjo 24,06 %. Tačiau, kaip pastebima, pajamos didėjo žymiai greičiau už išlaidas. 2002 – 2003 m. visos pajamos padidėjo 12,95%, o išlaidos - tik 11,82%. Tuo tarpu 2003 – 2004 m. pajamos išaugo 13,9 %, arba lyginant su praėjusiu laikotarpiu, padidėjo beveik vienu procentiniu punktu. Išlaidos 2003 – 2004 m. padidėjo tik 8,94%. 2005 m. visos pajamos padidėjo 18% lyginant su 2004 m., išlaidos per 2005 m. Padidėjo 37% t.y. 15 mln. Lt.

Analizės metu siekiant nustatyti priklausomybę tarp banko grynojo pelno ir gaunamų pajamų, buvo skaičiuotas koreliacijos koeficientas, kuris parodo priklausomybės tarp reiškinių, ieškant tarp jų funkcinių ryšių. Kaip žinome, kuo koeficiento reikšmė artimesnė 1, tuo ryšys yra stipresnis (skaičiavimai pateikti 13 priede).

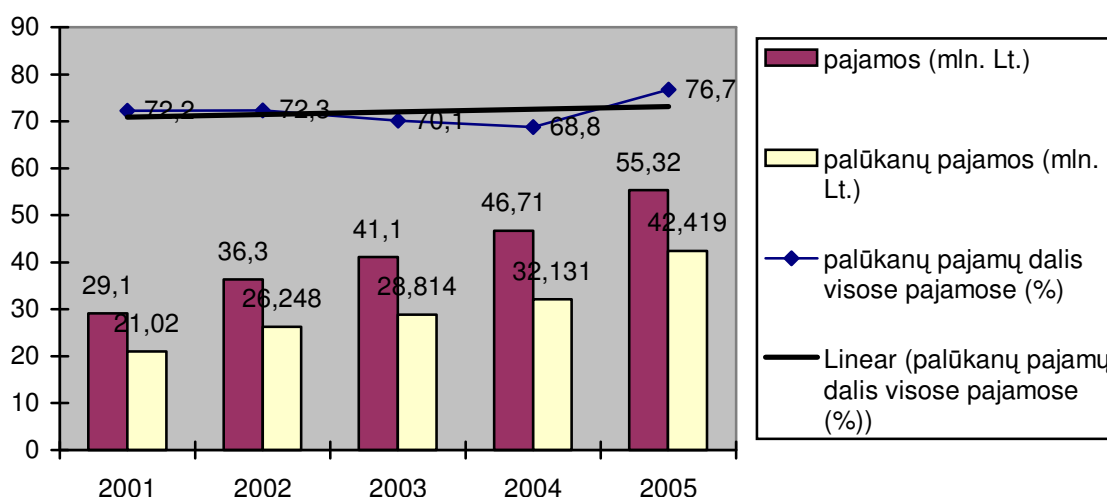
Koreliacijos koeficiento reikšmė

Rodiklis, kurio koreliacija tikrinama	Koreliacijos koeficiento reikšmė
Palūkanų pajamų ir grynojo pelno	0,966
Paslaugų ir komisinių pajamų ir grynojo pelno	0,969
Bendrųjų pajamų ir grynojo pelno	0,979

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Taigi, kaip matom iš pateiktos lentelės, glaudžiausias ryšys yra tarp bendrųjų pajamų ir grynojo pelno. Mažiausiai, tačiau taip pat labai glaudus ryšys matomas tarp palūkanų pajamų ir grynojo pelno.

Didžiausią banko pajamų dalį, vidutiniškai 2/3, sudaro palūkanų pajamos. Jų apimties kitimas ir santykinis dydis visose banko gaunamose pajamose pateiktas 18 pav.

18 pav. Palūkanų pajamų ir visų pajamų apimties kitimas per 2001 – 2005 metus

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Iš pateikto paveikslo matyti, kad per 2001 – 2005 metus palūkanų pajamos padidėjo (21,399 mln. Lt. Arba 101%), bendrosios pajamos padidėjo 90% lyginant 2001-2005 metus. Palūkanų pajamų dalis visose pajamose vidutiniškai kasmet sudaro apie septyniasdešimt procentų. Taigi galima teigti, jog daugiausia dėmesio reikia skirti paskolų portfelio tobulinimui, nes kaip matome iš lentelės, paskolų pajamos sudaro daugiau nei du trečdalius visų banko uždirbamų pajamų.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

20 lentelė

Palūkanų pajamų ir išlaidų kitimas per 2001-2005 metus (tūkst. Lt.)

PALŪKANŲ PAJAMOS	2001 metais	2002 metais	padidėjimas%	2003 metais	padidėjimas%	2004 metais	padidėjimas%	2005 metais	padidėjimas%
Už paskolas kredito įstaigoms ir finansų institucijoms, lėšas kredito įstaigose	1.045	1.910	83	2.296	20	2.081	-10	3.581	72
Už kitas paskolas	17.958	20.694	15	22.780	10	25.271	10	33.595	33
Iš viso:	21.020	26.248	25	28.814	10	32.131	12	42.419	32
Grynosios palūkanų pajamos	10.409	13.744	32	15.347	12	17.903	17	22.926	28
Grynosios palūkanų ir paslaugų bei komisinių pajamos	13.307	16.706	26	18.956	13	23.245	23	32.224	39

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Kaip matome pateiktoje lentelėje, visi rodikliai keičiasi didėjimo kryptimi kiekvienais metais. Visos palūkanų pajamos per 2001 – 2005 metus padidėjo 101% (21,399 mln. Lt.). Vidutiniškai palūkanų pajamos augdavo po 20% kasmet. Lyginant kitas paskolas, išskyrus kredito įstaigoms ir finansų institucijoms, per 2001 – 2005 m. jos išaugo 87% (15,637 mln. Lt).

Už paskolas kredito įstaigoms ir finansų institucijoms bei lėšas kredito įstaigose bankas taip pat gavo palūkanų pajamų, per 2001 – 2005 metus jų apimtis padidėjo 243% (2,536 mln. Lt.). Tačiau paskolos finansų ir kredito įstaigoms sudarė vidutiniškai tik 7% visų banke gaunamų palūkanų pajamų. Jų santykinis dydis per analizuojamus metus vis didėjo, 2001 m. nuo 5%, o jau 2005 m. iki 9%. Taigi pastebime tendenciją, jog vis didesnis atsiranda poreikis skolintis lėšų kitoms kredito įstaigoms, bei finansų institucijoms. Kitos finansų įstaigos skolindamosios iš bankų stengiasi padengti savo pinigų poreikio deficitą ir taip patenkinti savo klientų poreikius. Kitas AB „Šiaulių bankas“ paskolas, kurios duoda palūkanų pajamas, taip pat galima apibūdinti tik sėkmingo ir pelningo darbo pasiekimais, nes kiekvieno banko pagrindinis tikslas yra gauti pelno. Didžiausia dalis duodanti bankui pelno tai paskolų portfelis, kuris duoda dideles pajamas už pinigų skolinimą fiziniams ir juridiniams asmenims.

Grynosios palūkanų pajamos yra žymiai mažesnės už palūkanų pajamas. Vidutiniškai per 2001 – 2005 metus grynosios pajamos buvo 1,9 karto mažesnės nei bendrosios palūkanų pajamos. Per

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

penkerius metus grynosios palūkanų pajamos padidėjo 120 % (12,517 mln. Lt.). Lyginant grynąsias palūkanų pajamas su grynąja paskolų apimtimi pastebima tendencija, jog grynoji paskolų apimtis auga sparčiau nei palūkanų pajamos. Todėl būtų tikslinga nustatyti, kas lemia santykinai lėtesnį grynujų palūkanų pajamų augimą. Tai gali lemti išlaidos specialiesiems atidėjimams – vis daugiau abejotinų, rizikingų ir nuostolingų paskolų, ar AB „Šiaulių banke“ per maža išduodamų paskolų palūkanų marža.

Komisiniai mokesčiai taip pat duoda pelno ir yra įtraukiami į banko veiklos rezultatus. Apžvelgiant 20 lentelėje pateiktus duomenis matome, jog grynosios palūkanų ir paslaugų bei komisinių pajamos per 2001- 2005 metus išaugo 142% (18,8 mln.lt.).

Tačiau, bankui, kaip ir kitai kreditų ir finansų įmonei, atsiranda poreikis skolintis pinigų iš kitų kredito įstaigų ir finansų institucijų, siekiant patenkinti visus kliento poreikius ir tuo pačiu, patiriant ir didesnius kaštus, gauti pelno. Palūkanų išlaidų kitoms kredito įstaigoms ir finansų institucijoms apimties kitimas per penkerius metus pateiktas 21 lentelėje.

21 lentelė

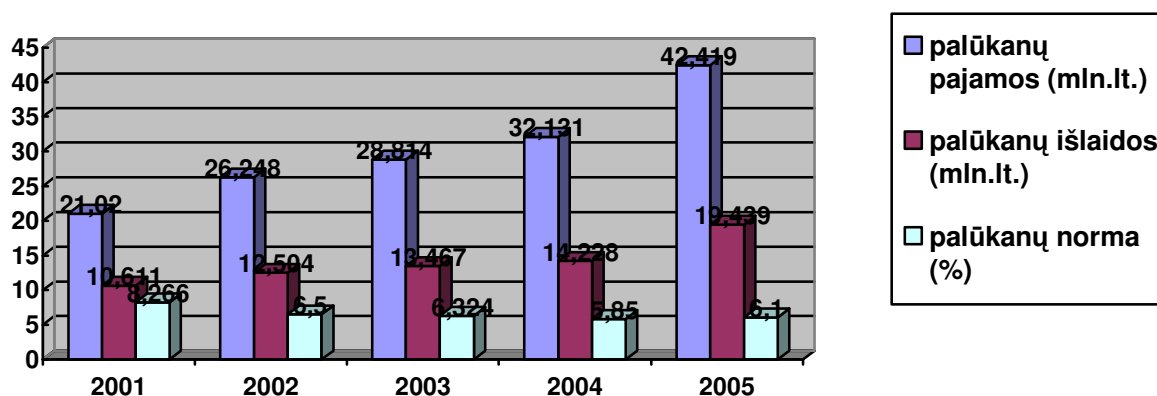
Palūkanų išlaidų kredito įstaigoms apimties kitimo dinamika

PALŪKANŲ IŠLAIDOS		2001 metais	2002 metais	2003 metais	2004 metais	2005 metais
Už įsipareigojimus kredito įstaigoms ir finansų institucijoms bei kredito įstaigų lėšas (tūkst.lt.)		3.487	3.922	3.217	2.237	2.973
Grandininis padidėjimas/ sumažėjimas	(%)	-	12	-18	-30	34
	tūkst.lt.	-	435	-705	-980	736
Padidėjimas/ sumažėjimas lyginant su 2001 m.	(%)	-	12	-8	-36	-15
	tūkst.lt.	-	435	-270	-1250	-514

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Kaip matome iš pateiktos lentelės, AB „Šiaulių bankas“ savo vykdomą kreditavimo politiką valdo sėkmingai. Kasmet tobulindamas ir didindamas paskolų portfelio apimtį, jis sugeba išžvelgti visas potencialias pinigų paklausos ir pasiūlos tendencijas ir paskirsto lėšas taip, kad būtų kuo mažiau skolinamasis iš kitų bankų, siekiant neprarasti kuo didesnės naudos – pelno. Lyginant 2001 – 2005 metus banko paskolų portfelio apimtis sparčiai augo (492 mln.Lt.), tačiau AB „Šiaulių bankas“ teisingai pasirinkęs kreditų portfelio valdymo strategijas sugebėjo mažinti palūkanų išlaidas, imdamas paskolas iš konkurentų, ir taip išlaikydamas visame bankiniame sektoriuje, gerą kreditų portfelio valdymo strategiją.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

19 pav. Palūkanų pajamų ir išlaidų apimties kitimas

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Kaip matome iš 19 pav. AB Šiaulių banko palūkanų pajamos yra daug didesnės negu palūkanų išlaidos, taigi galime daryti išvadą, kad AB „Šiaulių bankas“ dirba pelningai. Kas metai plėsdamas savo veiklą AB Šiaulių bankas didina savo filialų skaičių visoje Lietuvoje. Siekiant nustatyti, kokią įtaką banko palūkanų pajamų didėjimui daro banko užimamos rinkos plėtimasis, buvo skaičiuojama keletas koeficientų. Nustatyta, kad tarp banko steigiamų filialų ar klientų aptarnavimo skyrių ir palūkanų pajamų didėjimo ryšys yra tiesioginis ir glaudus (0,85) – didėjant banko kreditavimo paslaugas teikiančiam tinklui, tolygiai didėja ir banko palūkanų pajamos. Apskaičiavus regresijos koeficientą (0,497), daroma išvada, jog banko aptarnavimo tinklą papildžius dar vienu padaliniu, banko paskolų palūkanų apimtis padidėtų 0,497 mln. Lt. Skaičiuojant elastingumo koeficientą išsiaiškinta, jog padalinių skaičiui padidėjus vienu procentu, banko palūkanų pajamų augimas būtų 0,527% (skaičiavimai pateikti 14 priede).

Taip pat didelę įtaką banko palūkanų pajamoms darė sumažėjusios bendrosios palūkanų normos, kurios per penkerius metus sumažėjo 3,166 procentinio punkto. Kasmet vidutiniškai palūkanos sumažėjo po 0,633 procentinio punkto. Lyginant AB „Šiaulių bankas“ su kitais rinkoje veikiančiais bankais, pastebima jog ir kituose bankuose 2002 m. toliau mažėjo skolinimosi iš komercinių bankų kaina, nors ši tendencija nebuvo tokia ryški kaip 2001 m. 2002 m. pabaigoje vienerių metų trukmės kreditai litais vidutiniškai kainavo 7,04 proc., eurais – 6,36 proc. įvertinus visus skolinimo kaštus. Penkeriems metams pasiskolinti buvo galima mokant atitinkamai 6,86 proc. ir 6,14 proc. metinių palūkanų. Paskolų palūkanų mažėjimą lėmė stabili šalies finansinė padėtis, palūkanų normų mažėjimas pasaulio rinkose, stipri bankų konkurencija ir aukštas bankų sistemos likvidumas Lietuvoje.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Apskaičiavus koreliacijos koeficientą galime teigti, kad ryšys tarp palūkanų normos ir palūkanų pajamų yra atvirkštinis, mažėjant palūkanų normai palūkanų pajamos didėjo. Pagal regresijos koeficientą, galime teigti, jog palūkanų normai sumažėjus vienu jos matavimo vienetu t.y. vienu procentu palūkanų pajamos padidėja 6,008 mln.lt. (skaičiavimai pateikti 15 priede).

Buvo skaičiuotas visų paskolų ir operacinių išlaidų santykis (visos paskolos/operacinės išlaidos), kuris parodo ar veiksmingai aptarnaujamos paskolos. Nuo 2001 metų (15,2), šis rodiklis vidutiniškai didėjo po 16%, o tai reiškia, kad reikia mažiau išlaidų paskoloms administruoti. Jei rodiklis kasmet mažėtų, tirtume pagal dvi veiksmių grupes: paskolų smulkėjimą ir bendrą išlaidų didėjimą. Tačiau, AB „Šiaulių bankas“ remdamas smulkųjį ir vidutinį verslą sugeba plėsti savo paskolų apimtį, santykinai mažindamas operacines išlaidas.

Palūkanų normų svyravimo rizika gali būti apytikriai įvertinta analizuojant turto ir įsipareigojimų gražinimo terminus. Paprastai yra lyginama, kokią įtaką palūkanų normos svyravimas turės banko palūkanų pajamoms ir kaip šis palūkanų normų svyravimas atsilieps banko resursų kainai. Šitokia analizė įgalina nustatyti, kokią poveikį palūkanų normų svyravimas turės grynosioms banko palūkanų pajamoms. Tai atliekama taikant vadinamąjį „spragos analizės“ (angliškai *gap analysis*) metodą. Galime išskirti keturis šio metodo etapus:

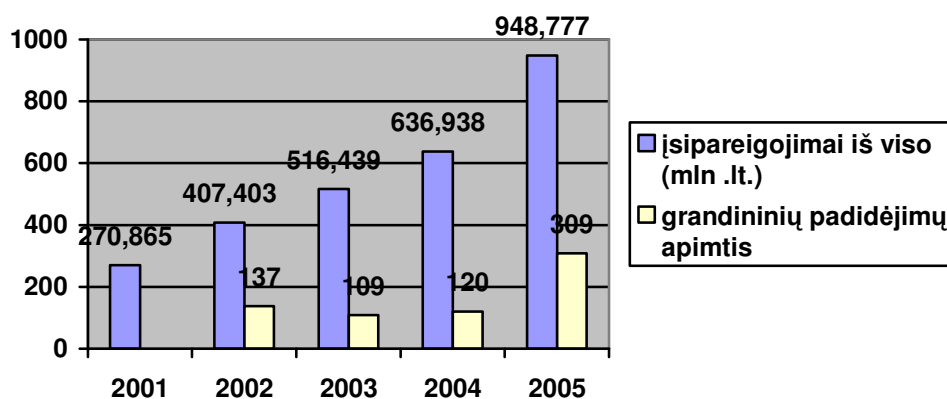
1. Parenkami laikotarpiai, per kuriuos palūkanų normos pasikeis.
2. Turtas ir įsipareigojimai sugrupuojami pagal gražinimo terminus.
3. Apskaičiuojama „spraga“ – skirtumas pinigine išraiška tarp turto ir įsipareigojimų.
4. Analizuojama spraga ir jos poveikis banko veiklos rezultatams.

$$\text{Spraga} = T_p - I_p$$

Gauta teigiama reikšmė parodo, kad banko jautrių palūkanų pokyčiams turto straipsnių suma yra didesnė nei jautrių palūkanų pokyčiams įsipareigojimų straipsnių suma. Taigi jei per metus turto ir įsipareigojimų palūkanos išauga 1%, tada už jautrius palūkanų pokyčiams turto straipsnius bankas papildomai uždirbs 615 piniginius vienetus pajamų. Tačiau už palūkanų pokyčiams jautrius įsipareigojimus bankas privalės papildomai sumokėti 555 piniginius vienetus (papildoma resursų kaina). Taigi banko grynosios palūkanų pajamos padidės. Ir atvirkščiai, jei palūkanos sumažėtų 1%, bankas patirs 615 piniginių vienetų daugiau išlaidų, ir už resursus gautų tik 555 piniginių vienetų daugiau. Vadinasi banko grynosios palūkanų pajamos sumažės. Mažiausia palūkanų normos svyravimo rizika bankams yra tada, kai spraga nulinė, tačiau realiai išlaikyti nulinę spragą yra beveik neįmanoma.

2.4. Kreditinių išteklių šaltiniai

Bankas, kaip ir bet kuris skolinimu užsiimantis ūkio subjektas, savo skolinimui skirtas lėšas turi gauti. Gali perskolinti, sutaupyti gautas lėšas ir pan. AB „Šiaulių bankas“ valdydamas savo paskolų portfelį turi atsižvelgti ir į savo skolinimui skirtų lėšų apimtį. Indėliai yra pagrindinis bankų įsipareigojimų straipsnis. Lietuvos komerciniai bankai iš indėliuose sukauptų lėšų finansuoja 60 – 80% savo turto (aktyvų). Šios visuomenės lėšos dažnai yra nepastovios, be to, jų kiekis, palyginti su akcininkų nuosavomis investicijomis yra kelis kartus didesnis. Pagal LR civilinio kodekso 469 straipsnį, bankas neturi teisės kontroliuoti, kaip sąskaitos turėtojas naudoja savo lėšas, t.y. bankas netampa šių lėšų savininku. Bankininkai privalo būti atsargūs išduodami paskolas. Jei ši veikla nebus išmintinga, bankai gali žlugti, nepakėlę indėlininkų reikalavimų grąžinti jų lėšas naštos. Banko prisiimtų įsipareigojimų apimties kitimas per 2001 – 2005 metus pateiktas 20 pav.

20 pav. Įsipareigojimų dinamika per 2001-2005 metus

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Kaip matome iš pateikto paveikslo įsiskolinimų apimtis kiekvienais metais nuo 2001m. iki 2005m. tolygiai didėjo. Vidutiniškai per penkerius metus įsiskolinimai sudarė 555,4 mln.lt. per penkerius metus įsipareigojimai išaugo 678 mln.Lt. t.y. padidėjo 251%. 2003 m. matomas įsiskolinimo prieaugio sumažėjimas. Lyginant su 2002 m. sumažėjo 28 mln. Lt.(arba 21%). 2005 metais įsipareigojimų padidėjimas lyginant su 2004 m. išaugo daugiau nei 2.5 kartus t.y. (225%).

22 lentelėje nurodyta kokiai finansų institucijai procentine dalimi bankas sudaręs skolinimos sandorį.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

22 lentelė

**AB „Šiaulių bankas“ įsiskolinimų apimtys ir struktūros kitimas per 2001 – 2005 metus
(tūkst. Lt., %)**

	2001	%	2002	%	2003	%	2004	%	2005	%
Įsiskolinimai centriniams bankams	9866	3,7	9658	2,4	5685	1,1	5685	0,9	153848	17
Kredito įstaigų lėšos	15304	5,8	40895	10	39779	7,8	45000	7,14		
Įsiskolinimai finansų institucijoms	51860	19,7	56237	14	63081	12,4	61275	9,7		
Indėliai	185995	70,7	291590	73	399255	78,6	517204	82	743848	82,8
Specialieji skolinimosi fondai	88	0,03	60	0,015	141	0,03	298	0,05	384	0,04
Viso:	263113	100	398440	100	507941	100	629462	100	898080	100
kasmetinis padidėjimas %	-		51		28		24		43	

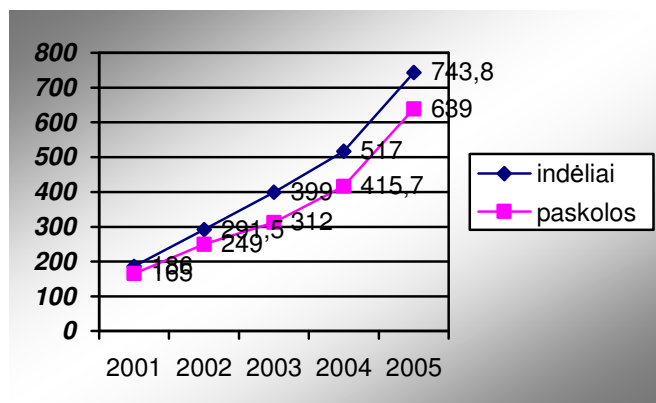
Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Kaip matome iš lentelės, didžiausią įsipareigojimų dalį sudaro indėliai, kurie per 2001 – 2005 metus vidutiniškai sudarė 76 proc. visų banko įsiskolinimų. Nuo 2001 m. indėlių santykinė dalis padidėjo nuo 70 iki 83%. Nuo 2001 m. sumažėjo įsiskolinimai centriniams bankams bei finansų institucijoms, jie 2005 m. sudarė tik 17% visų banko įsipareigojimų. Per penkerius metus įsiskolinimai centriniams bankams, finansų institucijoms santykinai sumažėjo 12,2%.

Visų įsiskolinimų apimtys kiekvienais metais didėdavo, tačiau augimo tempų negalime sulyginti su banko išduotų paskolų apimtimi. Ryšys yra tiesioginis, bet neglaudus ir įsiskolinimų apimtys nenulėmė paskolų apimtys. Paskutiniaisiais metais sparčiai išaugus paskolų apimčiai (lyginant su 2004 m. - 58%), įsiskolinimai taip pat ženkliai padidėjo - 43%. Tai turėjo įtakos indėlių apimtys padidėjimas iki 43%. Lyginant su kitų bankų duomenimis (40,7%) , AB „Šiaulių bankas“ taip pat orientuojasi į šį vidurkį, ir stengiasi išlaikyti turimas geras užimtas pozicijas indėlių pritraukimo atžvilgiu.

Kadangi indėliai sudaro didžiausią įsipareigojimų dalį iš visų skolintų lėšų, paveiksle pateikiamas indėlių ir paskolų apimtys kitimas AB „Šiaulių banke“ per 2001 – 2005 metus.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

21 pav. Suteiktų paskolų ir indėlių apimties dinamika per 2001-2005 metus

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Klientų laikomos lėšos išlieka pagrindiniu bankų pritraukiamų resursų šaltiniu. ŠB per metus aktyviai populiarino terminuotuosius indėlius todėl per metus jie išaugo. Indėliai augo taip pat sparčiai kaip ir paskolos. Įmonių indėlių augimą lėmė verslo paskolų portfelio didėjimas, o gyventojų indėliai augo dėl didėjančių pajamų, gerėjančios finansinės padėties ir apskritai pradėjus aktyviau naudotis bankų produktais bei paslaugomis. Apskaičiavus koreliacijos koeficientą tarp indėlių ir paskolų apimties, galime dalyti išvadą, jog ryšys yra tiesioginis ir glaudus. Apskaičiuotas regresijos koeficientas leidžia teigti, jog indėlių apimčiai padidėjus vienu milijonu litų, paskolų apimtis padidėja 0,852 mln. Lt. (16 priedas).

Dažnai yra skaičiuojami du išiskolinimo rodikliai: depozitų iki pareikalavimo santykis su visais banko įsipareigojimais bei depozitų iki pareikalavimo santykis su visais depozitais (23 lentelė).

23 lentelė

Depozitų iki pareikalavimo santykio su visais depozitais ir banko įsipareigojimais kitimas per 2001 – 2005 metus

Rodikliai	2001	2002	2003	2004	2005
Depozitų iki pareikalavimo santykis su visais banko įsipareigojimais	24,3	23,8	26,3	26,2	*
Depozitų iki pareikalavimo santykis su visais depozitais, proc.	35,3	33,2	34	32,3	*

* banko ataskaitose duomenų nepateikta

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis AB „Šiaulių banko“ ataskaitomis

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Depozitų iki pareikalavimo santykis su visais banko įsipareigojimais rodo banko įsipareigojimų struktūrą ir santykinai pigių kredito išteklių įsigijimo galimybes. Kuo šis rodiklis didesnis, tuo palankesnėmis sąlygomis bankas gali finansuoti savo paskolas. Taip pat depozitų iki pareikalavimo santykis su visais banko įsipareigojimais parodo, kokią dalį visų įsipareigojimų sudaro indėliai iki pareikalavimo. Šiaulių banke indėliai iki pareikalavimo užima nedidelę dalį visų įsipareigojimų. 2001 m. indėliai iki pareikalavimo užėmė 24,3% visų įsipareigojimų, 2002 m. ši dalis sumažėjo 0,5 procentinio punkto. 2003 m. bei 2004 m. visuose banko įsipareigojimuose užimama indėlių iki pareikalavimo dalis mažai tesikeitė (atitinkamai 26,3% bei 26,2%). Depozitų iki pareikalavimo santykis su visais banko įsipareigojimais neviršija 30%. Tai reiškia, kad bankas sunkiai gali finansuoti savo paskolas, nes analizuojamas rodiklis, nes analizuojamas rodiklis yra ganėtinai žemas, o įsiskolinimai bankams ir kitoms kredito institucijoms yra gana dideli. Analizuojant 2001 – 2004 m. įsiskolinimai bankams ir kitoms kredito institucijoms padidėjo net 58,23%.

Depozitų iki pareikalavimo santykis su visais depozitais rodo depozitų struktūrą pagal rūšis ir papildo ankstesnį rodiklį.

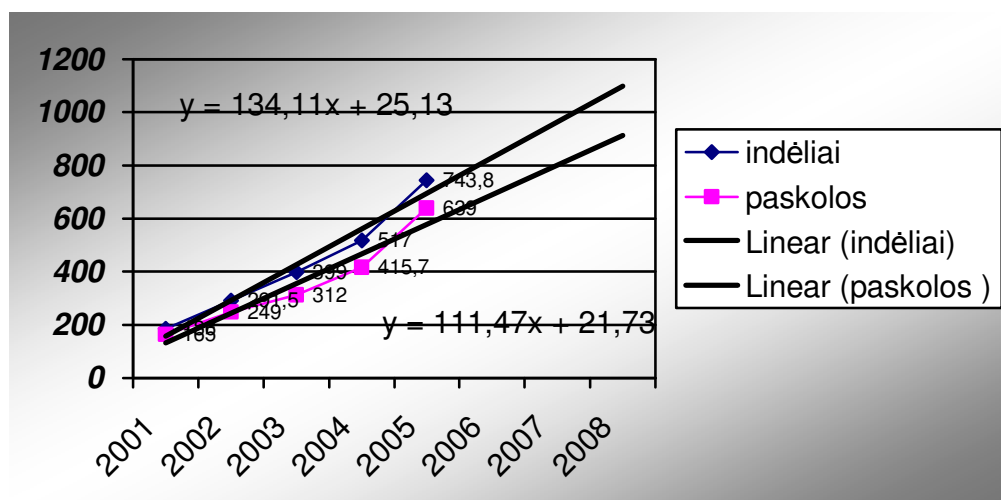
Atlikta paskolų apimties, struktūros ir jas lėmusių priežasčių analizė padėjo išskirti pagrindinius kriterijus, kuriais remiantis būtų galima pateikti svarbiausias komercinio banko AB „Šiaulių bankas“ kreditų tobulinimo galimybes. Aktyvėjant AB „Šiaulių banko“ veiklai, taip pat svarbu numatyti tendencijas artimiausiu laikotarpiu. Siūlomi pakeičiai turėtų pagerinti banko kreditavimo perspektyvas.

3. AB „ŠIAULIŲ BANKAS“ KREDITAVIMO PERSPEKTYVOS

Bankas kaip ir bet koks kitas verslo subjektas turėtų daugiau dėmesio skirti rinkos, tai yra konkurentų, kredito vartotojų, palūkanų normų kitimo Lietuvoje tyrimui, siekdamas kuo operatyviau reaguoti į rinkos pokyčius, pateikiant naujausius produktus bei paslaugas ir stiprindamas banko įvaizdį.

Konkurencija bankininkystės sektoriuje yra atkakli ir nuolat stiprėja. Įsitvirtinti ir užimti gerą poziciją rinkoje padeda klientų poreikių analizė, modernesnės technologijos diegimas, nauji produktai, išplėta klientų aptarnavimo infrastruktūra. Tęsiant banko tinklo plėtrą, tobulinant rinkodarą, galima tikėtis padidinti AB „Šiaulių bankas“ užimamos rinkos dalį, toks tikslas, atsižvelgiant į pokyčius bankinėje Lietuvos rinkoje, užsienio bankų įsitvirtinimą, nėra lengvai pasiekiamas, tačiau įmanomas. Ne mažiau svarbu pasitikėjimas banku. Apibendrinant galima sakyti, kad kuriant banko įvaizdį svarbiausi yra banko operatyvumas, informatyvumas, mobilumas, pasiekiamumas ir kokybė.

Siekiant nustatyti, kaip kės paskolų apimtis ateityje ir kaip pasikeis indėlių apimtis buvo skaičiuotos prognozės pagal trendo funkciją. Paskolų ir indėlių prognozė 2007 metams pateikta 22 pav.

22 pav. Paskolų ir indėlių prognozės 2007- 2008 metams (mln.lt.)

Apskaičiavus pagal trendo funkciją, galime apibūdinti, kaip keisis paskolų dydis laikui bėgant. Pagal gautas reikšmes galima spręsti, kad vidutiniškai kasmet paskolų dydis padidės po 111,4 mln. Lt.,

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

taigi, pagal trendo funkciją galime prognozuoti, jog 2007 metams, paskolų portfelis išaugs iki 801,6 mln. Lt. 2008 m. iki 913 mln. Lt.

Indėlių kasmet vidutiniškai didėja po 134 mln. Lt., 2007 m. indėlių suma planuojama 964 mln. Lt. (tai 220 tūkst. Lt. daugiau nei 2005 m.), o 2005 m. indėlių gali išaukti iki 1098 mln. Lt.

Siekiant, kad prognozės būtų tikslios buvo skaičiuota perspektyvinė ekstrapoliacija. Remiantis paskolų apimties duomenimis apskaičiuotos prognozės 2007 ir 2008 metams. Prognozuojant pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą gauta, jog 2007 metais paskolų apimtis bus 875 mln.Lt., o 2008 metais ji padidės iki 993 mln. Lt. Skaičiuojant pagal vidutinį didėjimą tempą, 2007 metais paskolų apimtis turėtų padidėti iki 756 mln. Lt., o 2008 turėtų išaugti iki 895 mln. Lt. Tarpusavyje lyginant prognozinis skaičius pastebėta, jog skaičiuojant pagal trendo funkciją prognozinė paskolų apimtis yra didžiausia. Mažiausias paskolų apimtis ateityje matomos, jei prognozuosime pagal vidutinį didėjimo tempą.

Norint numatyti, kaip kis banko aptarnavimo tinklas, apskaičiavome AB „Šiaulių bankas“ filialų ir klientų aptarnavimo skyrių apimties didėjimą.

Apskaičiavus pagal trendo funkciją prognozes 2007 – 2008 metams prognozuojama, kad 2007 metais AB „Šiaulių bankas“ gali turėti 64 filialus ar klientų aptarnavimo skyrius, o 2008 metais - 72. Vidutiniškai kasmet bankas turėtų atidaryti po aštuonis skyrius. 2007 metais esant 99% tikimybei filialų ir klientų aptarnavimo skyrių skaičius gali variuoti ribose nuo 47 iki 80. 2007 m. vasario mėn. Bankas turėjo 49 padalinius. Taigi kaip matome, pateiktos prognozės yra tikslios. Apskaičiavus filialų ar skyrių apimties ir paskolų apimties koreliacijos koeficientą, galima teigti, kad ryšys labai glaudus ir tiesioginis. Pagal regresijos koeficientą nustatyta, jei AB „Šiaulių bankas“ įsteigtų dar vieną papildomą filialą ar klientų aptarnavimo skyrių, jų paskolų apimtis padidėtų po 13,923 mln. Lt. taigi darant prielaidą jog kitom sąlygom nekintant, o steigiant naujus skyrius, banko paskolų portfelis turėtų augti.

Prognozuojama, jog palūkanų pajamos 2007 metais turėtų išaugti iki 49,2 mln. Lt., o 2008 m. turėtų pasiekti 54 mln. Lt. Taigi, apskaičiavus kiek palūkanų pajamų gauna bankas iš kiekvieno filialo ar klientų aptarnavimo skyriaus galime teigti, jog bankui įsteigus dar vieną klientų aptarnavimo skyrių papildomai paskolų pajamos padidėtų 0,6 mln. Lt. (9, 10 priedas). Apskaičiavus pajamas ir išlaidas, kurios atsiranda su kiekvieno filialo steigimu, gauta, 2007 m. vieno filialo pajamos viršytų išlaidas 374,7 tūkst. Lt., o 2008 metais kiekvienas naujas filialas duotų po 574,2 tūkst. Lt. grynujų pajamų. Skaičiuojant banko vienkartinės investicijas į naujų filialų steigimą nustatyta, jog filialas, sėkmingai

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

pritraukdamas klientus ir “parduodamas” AB “Šiaulių banko” kreditinius produktus, atsiperka, išdavęs 150 tūkstančių Lt. paskolą, penkeriems metams, esant 8% metinių palūkanų normai. Tokia reali galimybė tikrai yra.

Taigi, kaip matome įkurtas vienas filialas ar klientų aptarnavimo skyrius padidina banko perspektyvas ir galimybes. Tačiau reikia nepamiršti, jog kiekvieno klientų aptarnavimo skyriaus veiklos rezultatas yra skirtingas, neįmanoma numatyti laiko, per kurį banko skyrius būtų visiškai produktyviai ir sėkmingai pradėjęs savo pagrindinę veiklą. Statistinė palūkanų pajamų ir klientų aptarnavimo skyrių apimtis negali mums tikrosios informacijos. Taigi remdamiesi pateiktais praeities duomenimis prognozuojame, jog banko veikla plėsis, kiekvieno filialo steigimo investicijos visiškai atsipirkti gali per vienerius metus.

Banko pajamų šaltiniai yra įvairios kreditavimo rūšys, tokios kaip paskolos, garantijos. Banko veiklos pelningumas yra banko finansinio valdymo rezultatas, kurį lemia sėkmingas arba nesėkmingas visų banko finansinio valdymo veiksmų naudojimas, pusiausvyros tarp banko prisiimtos finansinės rizikos ir banko veiklos pelningumo išlaikymas. Banko aktyvai parodo, kaip bankas naudoja savo ir pritrauktas lėšas, t.y. kur jas investavęs. Komercinių bankų aktyvus galima suskirstyti į grupes – gryniesiems pinigais, investicijoms, paskoloms ir kiti aktyvai. Ypatingą dėmesį bankas turėtų skirti paskoloms. Bankas siekia įsigyti tokių aktyvų, kurie gali atnešti daugiausia pelno, esant tokiai rizikai, kurią banko vadovybė yra pasiruošusi prisiimti. Tačiau banko piniginių lėšų panaudojimo politikai didžiulį poveikį turi ir kiti veiksniai. Visų pirma, bankų sektorius yra labiausiai reguliuojama sritis, todėl bankai savo pinigines lėšas gali investuoti griežtai pagal priežiūros institucijų reikalavimus ir taisykles. Antra, bankų ir jų klientų (indėlininkų ir paskolų ėmėjų) santykiai grindžiami pasitikėjimo principais. Ir pagaliau, banko akcininkai, kaip ir bet kurie kiti investuotojai, tikisi kuo didesnio pelno iš savo investicijų. Valdant pelningumą siekiama padidinti bendrąsias pajamas griežtai kontroliuojant visus kaštus, norint stabilizuoti ir padidinti banko pelningumą. Banko pelningumui didinti reikėtų kurti naujas inovatyvias banko produktų sistemas ir jas aktyviai platinti.

Siūloma klientams pateikti paprastesnį skolinimo produktą – vekselį. Jis kaip tam tikros rūšies pinigas, yra griežtos juridinės formos skolos dokumentas, visapusiška prievolė sumokėti nurodytą pinigų sumą. Vekselis turi būti apmokėtas per laikotarpį - išpirkimo terminą. Daugelis autorių vekselį apibūdina kaip įsakymo nustatytos formos skolos dokumentą, išreiškiantį terminuotą piniginę prievolę. Tai besąlyginis skolininko įsipareigojimas kreditoriui sumokėti nurodytą sumą (Masalskienė, 1999; Mažeika, 1996 ir kt.).

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Šis vekselis yra tam tikras skolininko pasižadėjimas, surašytas, kaip reikalauja tam tikri įstatymai, specialiaame vekselio blanke, sutartu laiku sumokėti kreditoriui arba kitam jo nurodytam asmeniui numatytą pinigų sumą. Čia dalyvauja du asmenys: skolininkas – vekselio davėjas ir kreditorius – vekselio gavėjas. Paprastas (solo) vekselis yra populiarus kredito dokumentas vidaus prekių apyvartoje. Pritaikęs vekselį kaip paprastesnę kreditavimo formą AB „Šiaulių bankas“ galėtų savo kreditų apimtį didinti, taip pat didinant visą banko pelną, kadangi palūkanų pajamos duoda daugiausiai pajamų.

Dar vienas ir gana svarbus vekselio privalumas yra tas, kad juo išduodant lėšas klientui, palūkanų suma ir administravimo mokestis yra išskaičiuojami iš karto. Vekselis išperkamas iš jo savininko iki sueis skolos mokėjimo terminas.

Bankas išskaičiuoja iš vekselio diskonto sumą:

$$S=(V * T * N) / (100 * 360)$$

S – diskonto suma;

V – vekselio suma;

T – dienų iki mokėjimo termino skaičius;

N – palūkanų (diskonto) metinė norma.

Pavyzdys: 10 000 Lt. vertės vekselis parduodamas esant 14 % metinių palūkanų normai ir vekselis gali būti išpirktas po šešių mėnesių (180 dienų)

$$K = 10\,000 (1 + 0,14 * 180/360) = 10\,700 \text{ lt.}$$

Apskaičiavus gauta, jog klientas, nusipirkęs 10 000 Lt. vertės vekselį, į sąskaitą yra pravedama tik 9300 Lt. Klientas, gali jau nebesirūpinti dėl mokamų palūkanų dydžio, bei paskolos dengimo kiekvieną mėnesį. Jis privalo parduotą vekselį sudengti po šešių mėnesių. Kadangi tai yra trumpalaikė kreditavimo forma, sumokamos palūkanos klientams atrodo patrauklios (700 Lt.)

Bankui, kaip kredito įstaigai, vekselis gali būti papildoma galimybė užpildyti nišą atsiradusiems kliento poreikiams. Tai dar labiau palengvina bendradarbiavimą su smulkiuoju ir vidutiniu verslu. Stambesnėms įmonėms, vekselis kaip trumpalaikė gali būti apyvartinėms lėšoms, atlyginimams, ar kitoms trumpalaikėms skoloms dengti.

Bankui, kaip suinteresuotai šaliai gauti kuo didesnę pelną vekselis gali būti viena pelningiausių ir mažiausiai nuostolių ir išlaidų reikalaujanti kreditavimo forma dėl kelių priežasčių. Niekas nenori imti ilgalaikės paskolos esant aukštomis palūkanoms, o trumpalaikis vekselis savo kaina klientui yra priimtinas. Bankui siekiant pelno naudingiau būtų išduoti dešimt vekselių po 10 000 Lt. šešiams

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

mėnesiams esant 14 proc. palūkanoms, nei vieną 100000 Lt. paskolą esant 8 proc. metinėms palūkanoms. Skirtumą pagrįsime skaičiavimais. Sakykime, kad metams prasidėjus viena įmonė gali parduoti vekselį, po šešių mėnesių jį padengus, vėl gali parduoti bankui kitą vekselį. Per vienerius metus bankas iš įmonės gauna 1400 palūkanų pajamų. Turint dešimt tokių įmonių (bendra vekselių suma 100 000 Lt.), per metus palūkanų pajamos gali siekti 14 000 Lt. O išdavus vieną 100 000 Lt. paskolą ilgesniam laikotarpiui esant 8 proc. metinių palūkanų, gaunamos pajamos tik 8000 Lt. Per metus kredituojant klientus vekseliais uždirbama pagal pateiktą pavyzdį 6000 Lt daugiau. Kredituojant vekseliais, paskolų palūkanų norma nustatoma atsižvelgiant į rinkos pokyčius ir taip patirdamas mažiau išlaidų. Pagal pateiktą pavyzdį atrodyt, jog papildoma kreditavimo forma reikalauja ir didesnių išlaidų. Siekiant to išvengti gali būti įvedamas administravimo mokestis, kuris priklausys nuo vekselio sumos. Minimalus mokestis 100 Lt – maksimalus 0,5 proc. nuo sumos. Įvedus administravimo mokestį gaunamos pajamos padengia kreditų vadybininkų darbo išlaidas. Administruodamas vekselius kreditų vadybininkas kasdien sudarydamas po vieną vekselio pirkimo pardavimo sutartį minimaliai uždirba po vieną šimtą litų ar daugiau, priklausomai nuo išduoto vekselio sumos. Skaičiuojant minimalių administravimo mokesčių sumą, per vieną mėnesį uždirbama vidutiniškai 2000 Lt. Tai padengia kredito vadybininko išlaikymo išlaidas.

Vekselio pardavimo bankui privalumai:

- Patogus ir greitas skolinimosi būdas;
- Nereikia įkeisti turto;
- Vekselio pardavėju gali būti tiek fiziniai asmenys, tiek juridiniai asmenys;
- Greičiau galima atsiskaityti su prekių ar paslaugų pardavėjais;
- Greičiau galima susigrąžinti pinigus už parduotas prekes ar paslaugas.
- Norint parduoti vekselį bankui, kurį išrašo patys pardavėjai, reikia užpildyti banko nustatytą paraišką vekseliui parduoti ir pateikti joje nurodytus dokumentus.
- Nereikia mokėti bankui mokesčio, jei pinigai grąžinami anksčiau laiko.

Bankui priėmus teigiamą sprendimą pirkti vekselį, sudaroma vekselio pirkimo - pardavimo sutartis. Bankas sumoka už vekselį sumą, kuri yra lygi vekselyje nurodytos sumos ir vekselio pirkimo kainos (diskonto) skirtumui. Vekselio pirkimo kainą (diskontą) nustato bankas. Grąžinus bankui vekselyje nurodytą sumą nurodytą apmokėjimo dieną, bankas grąžina apmokėtą vekselį.

Bankas drąsiau kredituos, jeigu vekseliai, kuriuos norima įkeisti, bus laiduoti, nes tai rodo vekselio kaip paskolos apdraudimo patikimumo laipsnį. Siekiant sumažinti riziką, esant nesėkmės

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

atveju vekselio laiduotojai atsako už jo grąžinimą. Atsižvelgdamas į tai, bankas turi teisę kiekvieną pateiktą vekselį skirtingai įvertinti (Mažeika, 1996).

Darant prielaidą, jog įmonių kreditavimui palengvinti bankas siūlys trumpalaikį kreditą vekselį, kreditavimo apimtis gali padidėti 10 procentų. Prognozuojant pagal trendo funkciją 2007 metams paskolų apimtis turėtų padidėti iki 801,6 mln. Lt. O darant prielaidą, jog vekselis, kaip lengvesnis skolinimosi būdas kreditų apimtį padidina 10% tai prognozuojant 2007 metams paskolų apimtis padidėtų iki 881,76 mln. Lt. 2008 metais paskolų apimtis turėtų padidėti iki 1004,3 mln. Lt.

AB „Šiaulių bankui“ pristačius naują produktą – vekselį, kuris suteikia paprastesnes skolinimosi galimybes, trumpalaikiams poreikiams tenkinti, padidėjusios apimties darbuotojų poreikį kompensuotų paprastesnė klientų kreditingumo analizė. Užtektų, kad kreditavimo specialistas, prieš nupirkdamas vekselius, patikrintų ne tik paskolos gavėjo kreditingumą, bet ir įsitikintų, kad vekselio apmokėtojo finansinė būklė yra stabili ir jis sugebės laiku apmokėti išrašytą vekselį.

Kreditavimo specialistui, sprendžiančiam, išduoti ar ne įmonei paskolą, nereikia kruopščiai tirti visų kliento mokumo rodiklių, užtenka žinoti įvykusius bei prognozuojamus svarbiausius pokyčius įmonėje, suvokti tos verslo šakos, kurioje jo klientas dirba, situaciją, kokie pagrindiniai pokyčiai čia vyksta, ar kliento veiklos rodikliai nėra blogesni nei vidutiniai tos šakos rodikliai. Taip pat įmonė turi būti atsargi, kad netaptų priklausoma nuo pirkėjų. Siekiant sėkmės, būtina derinti išorės ir vidaus veiksnių analizės rezultatus, suvokti veiksnių tarpusavio ryšius. Vidaus veiksnių analize siekiama nustatyti organizacijos pranašumus ir trūkumus. Ji rodo, kokios galimybės bei grėsmės, nustatytos išorės veiksnių analize, yra svarbios organizacijai. Vienas pagrindinių įmonės silpnųjų ir stipriųjų savybių, grėsmių ir galimybių įvertinimo būdų yra SWOT metodas. SWOT analizei atlikti siūlomos skirtingos metodikos. A. J. Strickland ir A. A. Thompson (1992) akcentuoja pagrindinių sėkmės veiksnių analizę, F. R. David (1991) – organizacijos tvirtumo, silpnumo, galimybių ir grėsmių darną.

Ši analizė pagrįsta įmonės pranašumų ir trūkumų, esamų galimybių ir grėsmių derinimu. Atliekant SWOT analizę, pirmiausia nustatomos pagrindinės įmonės veiklos aplinkos galimybės. Galimybių tyrimas visada siejamas su veiklos pastovumo ir tęstinumo užtikrinimu. Vėliau nustatomos pagrindinės grėsmės, galinčios kilti šioje aplinkoje. Tik suradus bei įvertinus pagrindines įmonės veiklos aplinkos galimybes ir grėsmes, nustatomos įmonės stipriosios savybės, esminio konkurencinio pranašumo veiksniai, įmonės strateginis pažeidžiamumas, jos silpnosios vietos.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

Taigi vertindamas įmonės kreditingumą, bankas, siekdamas sumažinti kreditingumo riziką, turėtų labiau domėtis ne įmonės stipriosiomis, bet jos silpnosiomis pusėmis, kurios turės įtakos paskolos gražintinumui. Išduodamas paskolas, bankas siekia gauti pelną, tačiau pelnas turėtų būti įvertinamas pagal prisiimamą riziką. Paskolos neturėtų būti teikiamos, jei apie prisiimamą kredito riziką nepakanka informacijos. Rinkos dalies siekimas ir kreditų portfelio augimas neturėtų tapti vieninteliu banko tikslu. Tiekiant paskolas turi būti atsižvelgiama ir į pelną, ir į prisiimamą riziką.

Įmonių veiklos vertinimo sistemų įvairovė pirmiausia aiškinama nevienoda įmonių vidaus ir išorės aplinka. Ypač originali yra įmonės veiklos vertinimo sistema pasinaudojant žodžių linksniavimu, iškeliant klausimus (18 priedas).

Taip banko kredito analitikai kuo tiksliau gali įvertinti įmonės vidaus ir išorės aplinką, visas veiklos sritis. Tai padeda ir įmonės vadovams žinoti, kokias investicijas pasirinkti, kaip gauti pinigų, kaip įvertinti sukurtą vertę, kaip reguliuoti pinigų srautus, kada gražinti skolas. Įvairioms verslo problemoms spręsti daug gali padėti subalansuota rodiklių sistema. Ją taikant, įmonės veikla vertinama keturiomis kryptimis:

1. klientų (kaip žiūri klientai).
2. vidaus verslo procesų (ar yra verslo perspektyvų ir pranašumų lyginant su klientais).
3. finansų (esami ir būsimi pinigų srautai, kiti finansiniai rodikliai ir jų pokyčių tikimybė).
4. veiklos tobulinimo ir naujovių (ar yra galimybių tobulinti ir kurti vertę).

Kiekvienas kreditų vadybininkas įmonės veiklai įvertinti turi pasirinkti rodiklius iš visų keturių krypčių. Tačiau kyla klausimas, kiek iš viso turėtų būti rodiklių, norint objektyviai įvertinti įmonės veiklą? Pakaktų 20-25 rodiklių, kurie reprezentuotų kiekvieną grupę maždaug tokiu santykiu:

1. klientų pasitenkinimo – 5;
2. vidaus verslo procesų – 8-10;
3. finansų – 5;
4. veiklos tobulinimo ir inovacijų -5.

Kita, vis populeresnė tampa įmonių veiklos vertinimo sistema numatytų tikslų pasiekimo aspektu. Atsižvelgiant į numatytus tikslus, siūloma analizuoti ir vertinti šiuos aspektus.

1. pardavimą (analizuoti pardavimų apyvartą ir jos pokyčius pagal atskirus produktus, produktų asortimentą, paskirstymo būdą).

2. rinkos dalį (ištirti konkretaus produkto rinkos dalį ir produktų rūšies rinkos dalį, tendencijas ir palyginti su bendra rinkos situacija).

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

3. augimą (atlikti analizę, atsižvelgiant į infliaciją, pardavimų apimtį ir tendencijas, turto, darbuotojų skaičiaus padidėjimą).

4. darbo santykius (tirti darbuotojų kaitą, atlikti pravaikštų statistikos analizę, nagrinėti darbuotojų mokymąsi, besimokančiųjų skaičių).

5. našumą (nagrinėti darbo valandų skaičių vienam gaminiui pagaminti).

6. kokybę ir patikimumą (analizuoti, kiek gražinta nekokybiškų prekių).

7. socialinius įsipareigojimus (analizuoti darbuotojų skaičių, paramą vietos institucijoms, sponсорystę, kitas lėšas).

Atsiradusiai rizikai dėl per daug agresyvios kreditavimo politikos valdyti reikia nustatyti darbuotojų dirbančių su paskolomis atsakomybę. Nors kreditų vadybininko funkcijos labiau susijusios su pelno siekimu, tačiau jis turėtų aktyviai dalyvauti ir kredito rizikos valdymo procese. Jis turėtų siūlyti ar pats spręsti, ar suteikti paskolas, kurios viršija banko valdybos nustatytą dydį arba netenkina kitų sąlygų. Jis turėtų nagrinėti paskolas su banku susijusiems asmenims, pasiūlymus dėl jų teikti banko valdybai, nagrinėti suteiktų paskolų negražinimo priežastis, užtikrinti, kad banke būtų laikomasi rizikos valdymo strategijos, kad banke būtų laikomasi kreditavimo politikos, metodikos ir kitų reikalavimų. Taip pat vertinti, kaip keičiasi banko struktūrinio padalinio veiklos rezultatai, kintant rizikos veiksniams, siūlyti, kaip patobulinti kreditavimo politiką, teikti pasiūlymus banko stebėtojų tarybai dėl kredito rizikos valdymo strategijos tobulinimo. Vidaus kontrolės sukūrimas padaliniuose užtikrintų, kad banke būtų laikomasi nustatytų limitų, būtų taikomos nustatytos kredito valdymo priemonės ir procedūros. Vidaus kontrolė turėtų padėti nustatyti neleistinas kreditavimo operacijas, nustatyti ir kaip galima labiau sumažinti nuostolius, atsirandančius dėl nukrypimų nuo nustatytų procedūrų ir reikalavimų. Vidaus kontrolės sistema turėtų užtikrinti ne tik banko kreditų portfelio kiekybinį, bet ir kokybinį augimą, siekiant turėti kuo daugiau standartinių paskolų. Tačiau vien sukurti paskolų valdymo sistemą nepakanka. Svarbu užtikrinti, kad ši sistema banke veiktų taip, kaip tikimasi. Siekiant šio tikslo, didelės įtakos turi valdymo kultūra – vertybių, įsitikinimų ir elgesio normų visuma. Vertybės ir elgesys, už kuriuos atlyginama, turėtų tapti norma, svarbesne net už rašytines procedūras ir metodikas. Valdymo kultūra turi įtakos kreditavimui ir banko pagrindiniam siekiui – pelnui. Kreditavimo praktikos ir banko politikos neatitikimą gali lemti ne tik kontrolės procedūrų neefektyvumas, kreditų valdymo sistemos neatikimas esamai situacijai, bet ir tokie veiksniai, kaip atlyginimas darbuotojams už tai, kas nesuderinama su banko politika, kreditavimo

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

kultūros trūkumas ar jos neišmanymas. Kad kreditavimo politika banke būtų valdoma sėkmingai, būtina suskurti savitą ir aukštą kreditų valdymo kultūrą.

Pateikti pasiūlymai turėtų pagerinti AB „Šiaulių bankas“ kreditavimo perspektyvas, siekiant išplėsti paskolų apimtį, uždirbant kuo daugiau pajamų. Tinklo sklaida turėtų padėti siekti vieno iš tikslų – užimti vis didesnes rinkos dalis. Pasiūlymai papildyti skaičiavimais, kurie parodo įtaką AB „Šiaulių banko“ tolesnei veiklai. Išvadose ir rekomendacijose trumpai pateikta viso darbo medžiaga.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Analizuotoje literatūroje, kurioje buvo keliami ir nagrinėjami komercinių bankų kreditavimo galimybių problematika, nėra parengta visa apimančio, kompleksinio komercinių bankų veiklos modelio, kuris leistų efektyviai vykdyti kreditavimo politiką. Banko kreditų valdymo strategija remiasi trimis pagrindiniais tikslais - pelningumu, likvidumu ir saugumu. Bankas laikosi depozitinės veiklos ir skolininko terminų pusiausvyros suderinimo, didindamas paskolų portfelį proporcingai pritrauktų resursų kiekiui.

Atlikta banko kreditų kitimo analizė naudojant grupavimo, palyginimo, ir grafinio interpretavimo metodus, parodė, kad per nagrinėjamą laikotarpį buvo stebima banko rodiklių augimo tendencija. Augusios banko veiklos apimtys teigiamai veikė jo veiklos rezultatus.

Atlikus AB Šiaulių banko kreditavimo formų analizę išsiaiškino, kad nedidelio privataus šiaurės - vakarų Lietuvos regiono banko kreditavimo politika – konservatyvi, vengiant didelės rizikos ir maksimaliai siekiant apsaugoti indėlininkų lėšas. Pagrindinis banko tikslinis orientyras – smulkaus ir vidutinio verslo įmonės ir privatūs asmenys. Paskolų apimtis per 2001 – 2005 metus vidutiniškai kasmet augo po 123 mln. Lt. ir tai įtakojo pajamų ir pelno augimą.

Per nagrinėjamą laikotarpį trumpalaikių paskolų apimtis išaugo 56,8%, vidutiniškai kasmet padidėdamos po 16 mln. Lt. Per 2001-2005 metus daugiau buvo išduota ilgalaikių paskolų, kurios vidutiniškai kasmet augdavo po 60 mln.lt.

Bankas sudaro specialiuosius atidėjimus abejotiniams aktyvams ir bendram abejotinių aktyvų portfeliui, abejotinus aktyvus į nebalansinę apskaitą nurašo tuomet, kai nesitiki jokių susigrąžinimų iš skolininkų veiklos nei užtikrinimo priemonės realizavimo. Per 2001 – 2005 metus specialieji atidėjimai sumažėjo nuo 1,8 iki 0,4 proc. nuo visų paskolų, kas rodo, jog gerėja paskolų kokybė. Nuostolingų paskolų santykinė dalis per penkerius metus sumažėjo nuo 2 iki 0,17 proc. punkto.

Standartinės paskolos 2001 – 2003 metais sudarė 67-68 proc. visų banke išduotų paskolų, o abejotinių ir nuostolingų paskolų bankas turėdavo 0,1 -2 proc. iš visų paskolų. 2004 metais bankas turėjo 97 proc. standartinių paskolų.

Bankas orientuojasi į nedidelės apimties, žemos ir vidutinės rizikos projektų finansavimą, kadangi bendradarbiauja su SVV, taip gaudamas mažesnę pelno maržą. Pagrindinis dėmesys ir didžiausi paskolų limitai skiriami didmeninei ir mažmeninei prekybai ir apdirbamajai pramonei.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

AB „Šiaulių bankas“ būdamas smulkiojo ir vidutinio verslo partneris, didžiąją paskolų dalį (95 - 84%) skiria juridiniams asmenims. Lyginant 2001 – 2005 metus pastebėta, jog santykinė paskolų dalis skirta fiziniams asmenims didėja nuo 2001 m. -5%, iki 2005 – 16%. Tai parodo, jog Bankas orietuojasi į besikeičiančią rinkos situaciją, stengdamasis patenkinti visus klientų poreikius.

Paskolų apimties didėjimą nulėmė mažėjančios palūkanų normos, kurios per 2001-2005 metus vidutiniškai sumažėjo nuo 8,226 iki 6,1 proc. Apskaičiavus gauta, jog paskolų normai sumažėjus vienu procentinių punktu, paskolų portfelis išauga 130,07 mln. Lt.

Paskolų apimčiai įtakos turėjo kasmet 8 % didėjančios namų ūkių pajamos, bei kylanti finansinių kreditinių paslaugų paklausa rinkoje. Nekilnojamojo turto kainos AB „Šiaulių banko“ paskolų apimtį veikė tiesiogiai. Apskaičiavus gauta, jog nekilnojamojo turto kainoms išaugus vienu procentu, banke išduotų paskolų apimtis padidėtų 16,375 mln. Lt.

Palūkanų pajamos visada viršijo išlaidas. Didžiausią pajamų dalį, vidutiniškai 2/3 per 2001-2005 metus sudarė palūkanų pajamos, kurios per penkerius metus padidėjo 101%, todėl reikia daugiausia dėmesio skirti paskolų portfelio tobulinimui.

Pagrindinis lėšų, reikalingų užtikrinti sėkmingą kreditų išdavimą, šaltinis – indėliai. Jie sudaro 70 -80 % visų įsiskolinimų. Nustatyta, jog indėlių apimčiai padidėjus vienu milijonu litų, paskolų apimtis padidėja 0,956 mln. Lt.

Apskaičiavus prognozes pagal trendo funkciją 2007-2008 metams, galima teigti, jog paskolų apimtis tik didės. 2007 metais paskolų portfelis išaugs iki 801,6 mln. Lt., o 2008 m. pasieks 913 mln. Lt. Bankas ir toliau sugebės pelningai naudoti jam patikėtas lėšas.

Bankas turėtų kaip ir bet koks kitas verslo subjektas turėtų daugiau dėmesio skirti rinkos, tai yra konkurentų, kredito vartotojų, palūkanų normų kitimo Lietuvoje tyrimui, siekdamas kuo operatyviau reaguoti į pokyčius bei poreikius, pateikdamas naujausius produktus bei paslaugas ir stiprindamas banko įvaizdį.

AB „Šiaulių bankas“ dėl savo užimamos nedidelės rinkos gali artimiau bendrauti su savo klientais. Todėl lengviau atsižvelgti į kliento poreikius. Kadangi daugiau paskolų AB „Šiaulių bankas“ išduoda juridiniams asmenims, siūloma įdiegti dar vieną kreditavimo produktą vekselį, kuris supaprastintų kredito gavimą klientams bei pačiam bankui. Kadangi išdavimo sąlygos yra paprastesnės nei kitų banke išduodamų paskolų, privačiam klientui einant į banką svarbu bus ne tik palūkanų norma, bet ir aptarnavimo kokybė, laikas. Prognozuojant 2007 metams nustatyta, pasiūlius

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

naują produktą paskolos galėtų išaugti iki 881,76 mln. Lt. 2008 metais paskolų apimtis padidėtų iki 1004,3 mln.lt.

Patogi geografinė padėtis ir platus klientų aptarnavimo tinklas tik sustiprina AB „Šiaulių banko“ įvaizdį, o tai padeda populiarinti banko produktus, suteikia galimybę klientams turėti savo asmeninius bankininkus. Todėl siekiant pagrindinio tikslo – pelno, AB „Šiaulių bankas“ turėtų plėsti savo aptarnavimo tinklą. Tęsiant pradėtą banko tinklo plėtrą, galima tikėtis padidinti Šiaulių banko užimamos rinkos dalį. Prognozuota, jo 2007 m. filialų skaičius bus 47-80, o palyginus prognozes su 2007 m. pirmo pusmečio rezultatais gauta, jog AB „Šiaulių bankas“ turi 49 skyrius ir vieno filialo steigimas bankui atsiperka išdavus 150 tūkst. Lt. paskolą penkeriems metams 8 % palūkanomis.

Pasiūlyta nauja kliento vertinimo metodika, padėtų kreditų specialistui lengviau ir objektyviau įvertinti kliento silpnąsias puses, kurios daro didžiausią įtaką paskolos gražinimui.

AB „Šiaulių banko“ palūkanos už indėlius yra didesnės nei daugelio kitų bankų, tai rodo, kad tokiu būdu bankas siekia pritraukti kuo daugiau klientų indėlių. Tačiau banke trūksta vykdomų įvairių akcijų ir klientų pritraukimo programų. Indėliai yra pagrindinis lėšų pritraukimo šaltinis, tačiau tam organizuojamos akcijos tik per šventes. Sėkmingai pritraukus skolintas lėšas AB „Šiaulių bankas“ gali ir toliau kryptingai vykdyti pasirinktą kreditavimo politiką.

Kad banko kreditavimo sistema efektyviai veiktų, visas bankas turi vadovautis vienodomis taisyklėmis. Sukurta vieninga ir inovatyvi paskolų teikimo sistema duotų didesnę naudą bankui ir jo klientui.

LITERATŪRA

1. Černius R., Toločko V. (2002). Teisinė bankų veiklos aplinka. Vilnius. Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
2. AB „Šiaulių bankas“ verslo planas 2004 metams.
3. Bagdonas V. (1996). Verslo rizika. Vilnius.
4. Beattie V. A. (1995) Banks and bad debts: Accounting for loan losses in international banking.
5. Bereza S. (1992). Banko rizikos valdymas. Varšuva: Lenkijos bankų sąjunga.
6. Bessis J. (1998) Risk Management in Banking.
7. Bielski L. (1998). From mission control to better loan management.
8. Brazdžionis J., Širmulis R. (1997). Kreditavimo principai. Vilnius: LBDFI.
9. Breley R.A., Maers S.C. (2003). Financing and risk management.
10. Buračas A. (1997). Bankininkystės ir komercijos terminų aiškinamasis žodynas. Pirma dalis. Vilnius.
11. Buškevičiūtė, E. (1994). Kreditingumas ir jo įvertinimas.
12. Čiapas L. (1999). Bankų kapitalo pakankamumo reguliavimo raida//Pinigų studijos, Nr.3.
13. Cauette J.B., Altman E.I., Narayanan P. (1998). Managing Credit Risk. The Next Great Financial Challenge.
14. Cole G.A. (1994). Strategic Management: Theory and Practice. London.
15. Cundiff K. (2001). Portfolio risk management – an evolving approach. Business Credit.
16. Edgar, M., Morsman, Jr. (1982). Effective loan management.
17. David, R. L. (1991). Concepts of strategic management.
18. Dudzevičiūtė G. (2003). Bankų veiklos valdymo koncepcijos analizė \ Verslas: teorija ir praktika.
19. Figlewicz, R. E., Zeller, T. L. (1991). Coverage and Capital Ratios from the Statement of Cash Flow.
20. Finansinės 2003, 2003, 2004 metų AB „Šiaulių bankas“ ataskaitos.
21. Garškienė A. (1997) Verslo rizika. Vilnius.
22. Girdzijauskas S. (1997). Finansiniai skaičiavimai. Kaunas.
23. Gronskas (2006). Ekonominė analizė. Kaunas.
24. Growing B. (1999). Economist.
25. Ivaškevičius D., Sakalas A. (1997). Bankų vadyba. Kaunas: Technologija.
26. Yagge W.M. (2002). Basic guide for valuing a company.
27. Jasevičienė F. (1998). Išvestinių finansinių priemonių rizikos valdymo Lietuvos bankuose kai kurios nuostatos \ Pinigų studijos Nr.3.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

28. Jasevičienė F., Miniotienė R., Stankevičienė V. (2000). Bankų rizikos: sisteminis požiūris. Vilnius LBDFI.
29. Jasevičienė F., Valvonis V. (2003). Paskolų vertinimas: Tarptautinė ir Lietuvos praktika \ Pinigų studijos Nr.1.
30. Jasienė M. (1998). Palūknų normos rizikos valdymas. Vilnius.LBDFI.
31. Jaske A. (1997). Managing mortgage credit risk.
32. Jočienė A. (1998). Banko kapitalas ir rinkos rizika \ Verslas, vadyba ir studijos. Vilnius. T.1
33. Jočienė A. (2000). Bankų priežiūra Lietuvoje ir tarptautiniai reikalavimai \ Ekonomika ir vadyba. Kaunas :Technologija
34. Johnson H.J. (1994). Bank Asset/Liability management.
35. Jones, D., Mingo, J. (1998). Industry Practices in Credit Risk Modeling and Internal Capital Allocations: Implications for a Models-Based Regulatory Capital Standard.
36. Jucevičius R. (1998). Strateginis organizacijų valdymas. Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
37. Kamienas I., Valvonis V. (2004). Paskolų registro naudojimas kredito rizikai valdyti. Pinigų studijos, Lietuvos bankas. Nr. 1.
38. Koch T.W., MacDonald, S.S. (2000). Bank management. 4th edition.
39. Kancerevyčius D.(2006) Finansai ir investicijos. Kaunas.
40. Katauskis P. (2001). Finansų matematika. Vilnius. LBDFI.
41. Katkus V. (1998). Šiuolaikinės bankininkystės principai. Vilnius. LBDFI.
42. Katkus V. (2000). Šiuolaikinės bankininkystės principai. Vilnius. Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
43. Kirisiuk G. M. (1993). Dengi i kredit.
44. Kohn, M. (1993). Money, banking and financial markets.
45. Kravcova G. I. (1994). Dengi, kredit, banki: spravočnoe posobie.
46. Kruopas S., Čiapas L. (1998). Banko finansų valdymas. Vilnius. LBDFI.
47. Kvedaraitė V., Kvedaraitė, V.(1996) Pelningumo analizė. Vilnius.
48. Laeven L., Majnoni G. (2002). Loan Loss Provisioning and Economic Slowdowns: Too Much, Too late?
49. Lavrušin I. (2003). Bankovskoje delo: učebnik.
50. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas 2004m. Kovo 30 d. Nr. IX-2085 Vilnius.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

51. Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas 2002m. Rugsėjo 10d. Nr. IX-1068 Vilnius.
52. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas 2004m. sausio 1d. Nr. IX-1889 Vilnius.
53. Lietuvos Respublikos užsienio valiutos Lietuvos respublikoje įstatymas 1993m. Liepos 7d. Nr I-202 Vilnius.
54. Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas 1999m. spalio 28d. Nr. VIII-1370 Vilnius.
55. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas 1997m. birželio 19d. Nr. VIII-275 Vilnius.
56. Lietuvos Respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymas 2002m. birželio 20 d. Nr. IX-975 Vilnius.
57. Lileikienė A. (2004). Rizikos valdymas komerciniuose bankuose/Vadyba:mokslo tiriamieji darbai.
58. Lileikienė A. (2004). Komercinių bankų aktyvų ir pasyvų valdymo strategijos/Strateginė savivalda: Tarptautinis specializuotas inovacinis mokslo darbų žurnalas.
59. Mackevičius, J., Poškaitė, D. (1998). Finansinė analizė.
60. Mačerinskienė I., Ivaškevičiūtė L. (2000). Banko paskolų portfelio valdymo tyrimo metodologiniai aspektai \ Socialiniai mokslai. Nr.5.
61. Mayer T., Duessenberry J.S., Aliber R.Z., (1995). Pinigai, bankai, ekonomika. Vilnius: Alma litera.
62. Mays, E. (2003). Credit Scoring for Risk Managers. The Handbook for Lenders, South Western College Publishing.
63. Martinkus B, Žilinskas V. (1996). Pinigai. Vertybiniai popieriai. Bankai. Kaunas. Technologija.
64. Martinkus B., Žiūkienė S., Žilinskas (2002). Įmonės ekonomika. Šiauliai. Šiaulių universiteto leidykla.
65. Masalskienė, V. (1999). Apie vekselius.
66. Masilionis, D. (1998). *Banko finansinės ataskaitos*. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
67. Mažeika, R. (1996). Atsiskaitymų vekseliais procedūra ir jų naudojimo privalumai.
68. Meigs, R., Meigs, W. (1992). Financial Accounting.
69. Miller R.L., Van-Xuz D. D (2000). *Sovremennyje dengi i bankovskoje delo*. Moskva: Infa-M
70. Morrison J. (1999). *Wow to stres test yor credit portfolio*.
71. Olxova R.G. (1991). *Bank i kontrol*.
72. Palubinskas G. T. (1997). *Strateginio planavimo procesas*. Kaunas: Technologija.
73. Pass CH., Lowes B., Davies Z., (1997). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius. Baltijos bisnis.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

74. Pukelienė V., VIDAUSKAITĖ S. (2002). Konkurencijos pokyčių Lietuvos bankų sistemoje vertinimas integruojantis į ES \ Organizacijų vadyba : sisteminiai tyrimai Nr.10.
75. RAGAUSKAS J., SENKUS A. (1999). Aktyvų ir pasyvų vadymas. 2-asis leid. Vilnius.
76. RAMANAUSKAITĖ L., ČAPLINSKIENĖ E. (2003). Hipotekinis kreditavimas. Vilnius.
77. RAMONAS K. (2002). Komerciniai bankai ir jų priežiūros raida Lietuvoje \ Pinigų studijos Nr.3.
78. ROSE P.S. (1991). Commercial bank management: Producing and Selling Financial Services.
79. SINKEY J. F. (1992). Commercial bank Financial Management.
80. STARTIENĖ G. (2002). Tarptautinės prekybos finansavimas: rizika, mokėjimai, kreditavimas.
81. STRICKLAND, A. J., THOMPSON, A. A. (1992). *Strategic management: concepts and cases*.
82. SUNDING M., KAMAL S., (2003). Investuotojo ABC. „Verslo žinios“. Vilnius.
83. SONG I. (2002). Collateral in Loan Classification and Provisioning.
84. SOORENSEN O.J. (1993). Dimensijos of International Economics.
85. ŠIRINSKAJA E. B. (1995). Operacij komerčiskix bankov.
86. TARAILA S. (1998). Kreditavimas. Vilnius.LBDFI.
87. TARAILA S. (2001). Kreditavimas: teorija ir praktika. . Vilnius.LBDFI.
88. The European Bond Market (1997) International Securities Market Association.
89. The Handbook of Risk Management and Analysis (1996). //Ed. By Carol Alexander.
90. THOMPSON A.J., ARTHUR A. (1992). Strategic Management: Concepts and Cases 6th ed.
91. URNIEŽIUS R. (2001). Rizika. Vilnius: Mintis.
92. USOSKIN B. M. (1993). Sovremennij komerčeskij bank: upravlenie i operaci.
93. VALENTINAVIČIUS S. (1998). Inovacinio proceso teoriniai principai. Vilnius.
94. VASILIAUSKAS A. (2001). Firmų strateginis valdymas. Vilnius :Vilniaus vadybos kolegijos leidykla.
95. VASILIAUSKAS A. (2002). Strateginis valdymas. Vilnius. Enciklopedija.
96. VAŠKELAITIS V. (2003). Pinigai: komerciniai bankai ir jų rizikos valdymas.„Lietuvos mokslo“ redakcija.Vilnius.
97. VAŠKELAITIS V., ALIŠAUSKAS L., (1998). Šiuolaikinės bankų sistemos. Vilnius.
98. VISOKAVIČIENĖ B. (1998). Makroekonominis reguliavimas. Vilnius.
99. WONNACOTT P., WONNACOTT R., (1998). Makroekonomika. Kaunas. Poligrafija ir informatika.
100. World Bank (2002). Bank Loan Classification and Provisioning Practices in Selected Developed and Emerging Countries.
101. Zelgalve E. (2000). Credit risk management and credit woethiness.

Akvilė Šlefendorfaitė: AB „Šiaulių bankas“ kreditų kitimo tendencijos 2001 – 2005 metais ir kreditavimo perspektyvos

102. Zineldin M. (1997). Recent Development of Banking Services.
103. <http://www.alfa.lt>
104. <http://www.lsc.lt/lt/index.php?fuseaction=acts.view&id=219>
105. <http://www.autoinfo.lt/webdic/>
106. <http://www.biznews.lt>
107. <http://www.lb.lt>
108. <http://www.lrinka.lt>
109. <http://www.finmin.lt/finmin/index.jsp>
110. <http://www.stat.gov.lt>
111. <http://www.sb.lt>